

EK

XVI. EÖTVÖS KONFERENCIA

Program- és absztraktfüzet

Eötvös József Collegium

2015. április 24-26.

Szerkesztette:
az Eötvös Collegium Tudományos Bizottsága és a szervezők:
Hermann Gábor, Pipicz Andrea, Szebik Huba, Szőke Máté és Tóth Károly

PROGRAM

Április 24. péntek

A szekció

B szekció

9:30-9:45 A konferencia megnyitója

9:45-11:45 Klasszika-filológia szekció

9:45-10:15 Tudóstanár-képzés az Eötvös Collegiumban szekció

10:15-10:45 Az Eötvös Collegium története szekció

11:00-11:45 Új Adsumus kötetek bemutatója

12:00-13:15 *Plenáris előadás: Politikai színházak - az ötvenesek éveiben*
Dr. György Péter, az MTA doktora, esztéta, médiakutató

13:15-14:00 Ebédszünet

14:00-17:15 Társadalomtudományi szekció (Szociológia alszekció)

14:00-16:20 Informatika szekció

17:30-20:00 Társadalomtudományi szekció (Politika a társadalomban alszekció)

16:45-17:45 Irodalomelmélet szekció

18:00-19:30 Színháztudomány szekció

Április 25. szombat

A szekció

B szekció

9:00-13:30 Történelem szekció (Ókori, középkori és koraujkori történelem alszekció)

9:00-10:40 Földrajz-földtudomány szekció (Földtudomány szekció)

11:00-12:30 Földrajz-földtudomány szekció (Társadalomföldrajz alszekció)

12:45-13:15 Modern nyelvek irodalma (Anglisztika és skandinavisztika alszekció)

13:30-14:30 Ebédszünet

14:30-20:40 Történelem szekció (XIX. és XX. századi történelem alszekció)

14:30-17:00 Modern nyelvek irodalma szekció (Szlavisztika és germanisztika alszekció)

17:15-19:45 Orientalisztika szekció

Április 26. vasárnap

A szekció

9:00-10:40 Matematika-fizika szekció

11:00-12:30 Filozófia szekció

12:40-14:00 Biológia-kémia szekció (Kémia alszekció)

B szekció

9:15-11:45 Nyelvészet szekció (Pszicholingvisztika és szövegnyelvészet alszekció)

12:00-14:00 Nyelvészet szekció (Dimenzionális nyelvészet szekció)

14:00-14:45 Ebédszünet

14:45-16:00 *Plenáris előadás: Az emberi megismerés természete*
Dr. Csányi Vilmos, etológus, szépirodalomtörténész

16:00-17:40 Biológia-kémia szekció (Biológia alszekció)

18:00-20:30 Művészettörténet szekció

16:00-18:00 Magyar irodalom szekció (Régi és klasszikus magyar irodalom alszekció)

18:15-20:15 Magyar irodalom szekció (Modern és kortárs magyar irodalom alszekció)

RÉSZLETES PROGRAM:

Április 24. péntek

9:30-9:45 A konferencia megnyitója

KLASSZIKA-FILOLÓGIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Juhász Erika
(„A” szekció, Péntek 9:45-11:45)

9:45-10:15	Pártay Kata
10:15-10:45	Kovács István
10:45-11:15	Horváth Balázs
11:15-11:45	Kassai Gyöngyi

TUDÓSTANÁR-KÉPZÉS SZEKCIÓ

(„B” szekció, Péntek 9:45-10:15)

9:45-10:15	Garai Imre PhD szekcióelőadása
------------	--------------------------------

AZ EÖTVÖS COLLEGIUM TÖRTÉNETE SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Garai Imre PhD
(„B” szekció, Péntek 10:15-10:45)

10:15-10:45	Kovács Györgyi
-------------	----------------

11:00-11:45 Új Adsumus kötetek bemutatója

11:45-12:00: szünet

12:00-13:15: Dr. György Péter plenáris előadása: Politikai színházak az ötvenes években

13:15-14:00: ebédszünet

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ – SZOCIOLÓGIA ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Rigó-Ditzendy Orsolya
(„A” Szekció, Péntek 14:00-17:15)

14:00-14:30	Lovász Ádám és Horváth Márk
14:30-15:00	Puskás Bence és Borza Endre
15:00-15:30	Győri Gréta

15:30-15:45 szünet

15:45-16:15	Németh Ágnes Adél
16:15-16:45	Berezvai Zombor

16:45-17:15

Bakó Júlia

17:15-17:30: szünet

**TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ
POLITIKA A TÁRSADALOMBAN ALSZEKCIÓ**

**Szekcióvezető: Dr. Franczel Richárd
(„A” Szekció, Péntek 17:30-20:00)**

17:30-18:00

Rontó Renáta

18:00-18:30

Csuzda Norbert

18:30-19:00

Dudlák Tamás

19:00-19:30

Nagy Ilona

19:30-20:00

Rontó Renáta

INFORMATIKA SZEKCIÓ

**Szekcióvezető: Lócsi Levente PhD
(„B” szekció, Péntek 14:00-16:20)**

14:00-14:20

Nagy Enikő

14:20-14:40

Koman Zsombor

14:40-15:00

Kormos Krisztián

15:00-15:20

Racskó Boglárka

15:20-15:40

Hermann Gábor

15:40-16:00

Szegedi Péter

16:00-16:45 szünet

IRODALOMELMÉLET SZEKCIÓ

**Szekcióvezető: Lengyel Imre Zsolt
(„B” szekció, Péntek 16:45-17:45)**

16:45-17:15

Szilvási Viktória

17:15-17:45

Panka Dániel

17:45-18:00 szünet

SZÍNHÁZTUDOMÁNY SZEKCIÓ

**Szekcióvezető Prof. Dr. Jákfalvi Magdolna
(„B” szekció, Péntek 18:00-19:30)**

18:00-18:30

Bagdi Sára

18:30-19:00

Kintli Borbála

19:00-19:30

Muntag Vince

Április 25. szombat

TÖRTÉNELEM SZEKCIÓ

ÓKORI, KÖZÉPKORI ÉS KORAÚJKORI TÖRTÉNELEM SZEKCIÓ**Szekcióvezető: Dr. Horn Ildikó****(„A” szekció, Szombat 9:00- 13:30)**

9:00-9:05 Dr. Körmendi Tamás műhelyvezető köszöntője

9:05-9:15 Dr. Horn Ildikó szekcióvezető megnyitója

9:15-9:45	Bodonyi Orsolya
9:45-10:15	Veres Kristóf György
10:15-10:45	Bachus Dóra
10:45-11:15	Varga Virág

11:15-11:30: szünet

11:30-12:00	Kis Iván
12:00-12:30	Benkő Gábor
12:30-13:00	Sellyei Diána
13:00-13:30	Boda Attila

13:30-13:45: szünet

FÖLDRAJZ-FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ**FÖLDTUDOMÁNY ALSZEKCIÓ****Szekcióvezető: Dr. Szabó Csaba****(„B” szekció, Szombat 9:00-10:40)**

9:00-9:20	Kovács Zoltán
9:20-9:40	Havas Márton és Hrenkó Izsák
9:40-10:00	Bögnér Rebeka és Forró Adrienn
10:00-10:20	Segesdi Martin
10:20-10:40	Kurtyák Ádám

10:40-11:00 szünet

FÖLDRAJZ-FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ**TÁRSADALOMFÖLDRAJZ ALSZEKCIÓ****Szekcióvezető: Dr. habil. Bottlik Zsolt****(„B” Szekció, Szombat 11:00-12:30)**

11:00-11:30	Konkoly Sándor
11:30-12:00	Mikle György
12:00-12:30	Nagy Ilona

12:30-12:45: szünet

MODERN NYELVEK IRODALMA SZEKCIÓ**ANGLISZTIKA ÉS SKANDINAVISZTIKA ALSZEKCIÓ****Szekcióvezető: Dr. Kocsis Géza****(„B” szekció, Szombat 12:45-13:15)**

12:45-13:15	Baqais Dávid
13:15-13:45	Mertl Tímea

13:30-14:30: ebédszünet

XIX. ÉS XX. SZÁZADI TÖRTÉNELEM SEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Borsodi Csaba

(„A” szekció, Szombat 14:30-20:40)

14:30-15:00	Mészáros Dániel
15:00-15:30	Taschek Zoltán
15:30-16:00	Pusztai Ferenc
16:00-16:30	Kósa-Grimm András Kristóf

16:30-16:45: szünet

16:45-17:15	Erdős András Patrik
17:15-17:45	Madarász Fanni
17:45-18:15	Kalmár Miklós
18:15-18:45:	Tomor Dávid Domonkos

18:45-19:00: szünet

19:00-19:30	Somogyi Dániel
19:30-20:00	Cseh Dániel
20:00-20:30	Máté Márk

20:30-20:40 Zárszó

MODERN NYELVEK IRODALMA SEKCIÓ

SZLAVISZTIKA ÉS GERMANISZTIKA SEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Kocsis Géza

(„B” szekció, Szombat 14:30-17:00)

14:30-15:00	Holdosi Vivien
15:00-15:30	Tóth Károly
15:30-16:00	Muka Viktória
16:00-16:30	Őri Annamária
16:30-17:00	Szőke Máté

17:00-17:15 szünet

ORIENTALISZTIKA SEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Salát Gergely

(„A” szekció, Szombat 17:15-19:45)

17:15-17:45	Horváth Dániel Ágoston
17:45-18:15	Hidvégi Zsófia
18:15-18:45	Csordás Domonkos
18:45-19:15	Kaba Ariel

19:15-19:45

Sitkei Dóra

Április 26. vasárnap

MATEMATIKA-FIZIKA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Varga Dezső

(„A” szekció, Vasárnap 9:00-10:40)

9:00-9:20

Földvári Viktória

9:20-9:40

Fülöp Anikó

9:40-10:00

Gerecsei Tamás

10:00-10:20

Rozgonyi Kristóf

10:20-10:40

Kincses Dániel

10:40-11:00 szünet

FILOZÓFIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Boros Gábor

(„A” szekció, Vasárnap 11:00-12:30)

11:00-11:30

Véber Virág

11:30-12:00

Tasnádi Gábor

12:00-12:30

Szántó Rita

12:30-12:40: szünet

BIOLÓGIA-KÉMIA SZEKCIÓ – KÉMIA ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Prof. Dr. Rábai József

(„A” szekció, Vasárnap 12:40-14:00)

12:40-13:00

Jevcsák Szintia

13:00-13:20

Samu Viktor

13:20-13:40

Sályi Gergő

13:40-14:00

Kőhegyi Bianka Kitti

NYELVÉSZET SZEKCIÓ

PSZICHOLOGIA ÉS SZÖVEGNYELVÉSZET ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Petykó Márton

(„B” szekció, Vasárnap 9:15-11:45)

9:15-9:45	Hantó Réka
9:45-10:15	Dobó Dorottya Erzsébet
10:15-10:45	Bartók Márton
10:45-11:15	Varga Zoltán
11:15-11:45	Tóth Bianka

11:45-12:00: szünet

NYELVÉSZET SZEKCIÓ

DIMENZIONÁLIS NYELVÉSZET ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Prof. Dr. Juhász Dezső

(„A” szekció, Vasárnap 12:00-14:00)

12:00-12:30	Szabó Katalin
12:30-13:00	Mecser Szilvia
13:00-13:30	Fazekas Boglárka
13:30-14:00	Szabó Gergely

14:00-14:45: ebédszünet

14:45-16:00: Dr. Csányi Vilmos plenáris előadása: Az emberi megismerés természete

BIOLÓGIA-KÉMIA SZEKCIÓ – BIOLÓGIA ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Prof. Dr. Sármay Gabriella

(„A” szekció, Vasárnap 16:00-17:40)

16:00-16:20	Pethő Máté
16:20-16:40	Giricz Zsófia
16:40-17:00	Petővári Gábor
17:00-17:20	Tóth Mónika Tünde
17:20-17:40	Oláh Csilla

17:40-18:00 szünet

MŰVÉSZETTÖRTÉNET SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Gosztonyi Ferenc

(„A” szekció, Vasárnap 18:00-20:30)

18:00-18:30	Salamon-Csető Georgina
18:30-19:00	Bagdi Ünige
19:00-19:30	Mosa Diána
19:30-20:00	Gucsá Magdolna
20:00-20:30	Huszthy Zita

MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ
RÉGI ÉS KLASSZIKUS MAGYAR IRODALOM ALSZEKCIÓ
Szekcióvezető: Lovas Borbála
(„B” szekció, Vasárnap 16:00-18:00)

16:00-16:30	Markó Anita: Irodalmi körök, íróársaságok a reneszánszban
16:30-17:00	Sebestyén Ádám
17:00-17:30	Boldog-Bernád István
17:30-18:00	Németh Lilla Márta

18:00-18:15: szünet

MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ
MODERN ÉS KORTÁRS MAGYAR IRODALOM ALSZEKCIÓ
Szekcióvezető: Dr. Gintli Tibor
(„A” szekció Vasárnap 18:15-20:15)

18:15-18:45	Branczeiz Anna
18:45-19:15	Broscautanu-Kiss Mátyás
19:15-19:45	Bodrogai Dóra
19:45-20:15	Mosa Diána

ABSZTRAKTFÜZET

KLASSZIKA-FILOLÓGIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Juhász Erika
(„A” Szekció, Péntek 9:45-11:45)

9:45-10:15

Pártay Kata (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Emberkép a Prométheus-mítoszban: Prométheus alakjának változása az emberiségről alkotott elképzelések összefüggésében

Előadásomban azzal foglalkozom, hogyan módosul Prométheus alakja és megítélése a Prométheus-mítosz különböző irodalmi feldolgozásaiban, és hogy ezek a változások milyen összefüggést mutatnak az adott műben megjelenő, emberiségről alkotott felfogással. Az emberiség kialakulásáról és történetéről alkotott különböző elképzelések szervesen összekapcsolódnak Prométheus alakjával, ez a mítosz különösen alkalmasnak bizonyult arra, hogy kifejezésre juttassa, mesélője miben látja az ember ember mivoltának lényegét. Prométheus fellépése jelöli ki azt a pontot az emberiség történetében, ahonnan számítva az ember olyan formában ember, ahogyan azt a mítosz mesélője és mi is ismerjük, neki köszönhetően foglalja el különleges helyét állatok és istenek között. Mindenképpen az egész emberiség életét meghatározó fordulópont kötődik tehát Prométheushoz, abban azonban lényeges eltérések mutatkoznak, hogy az egyes szerzők és korok milyen tetteket tulajdonítanak a titánnak, és főképp, hogy hogyan ítélik meg ezeket a tetteket. Legrégebbi forrásunkban, Hésiodos két költeményében Prométheus az oka az emberiség szenvedéseinek, az áldozati állat felosztása során elkövetett csele hozta az emberiségre Zeus haragját, és Zeus bosszújának következményeit csak valamelyest enyhítette a tűz ellopásával. Aischylosnál ezzel szemben ő az emberek legnagyobb jótevője, nem csak a tűz, de minden mesterségbeli tudás is tőle származik, ő indította el azt a fejlődést, amely az állati sorból kiemelte az emberi nemet. Platón Prótagorasában Prométheus és Epimétheus formázza meg a föld minden élőlényét, az ember nem csak fejlődését, de fizikai létét is a titánnak köszönheti. Ezek a példák is megmutatják, milyen nagy utat jár be a titán alakja, előadásomban a fent említett szövegek Prométheus-mítoszáat szeretném részletesebben elemezni a gondolkodástörténeti háttérrel összefüggésben, illetve kitekinteni a mítosz későbbi megjelenéseire, és a Prométheus-ábrázolásokra is.

10:15-10:45

Kovács István (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A Harley MS 5735 kódex sorközi megjegyzései és margináliái

A Harley MS 5735 leltári számon szereplő kézirat egy XIV. században íródott görög nyelvű kódex, jelenleg a British Library gyűjteményét gyarapítja. A benne található szövegek egy a retorikai tanulmányokhoz szükséges gyűjteményt képeznek, többek között Theophylaktos Simokattés, Synesios és Libanios leveleit, a ciprusi Grégorios Éthopoiiját és Diégéziseit és két kommentárt is olvashatunk e gyűjteményben. Előadásomban Libanios leveleivel és a hozzájuk írt sorközi és margóra írt megjegyzésekkel szeretnék foglalkozni.

A levélírás fontos részét képezte a bizánci retorikai tanulmányoknak. Ezen műfaj tanulmányozása, ismerete és gyakorlása segített elsajátítani a magas stílusú görög nyelv használatát, illetve hozzátett a szónoki ismeretek elmélyítéséhez. Ennek ellenére kevesebb elméleti jellegű mű maradt fenn a bizánci oktatásból mint Nyugatról, inkább a megadott mintákból sajátították el a levélírás művészetét.

Művészetként tekintettek a levélírásra maguk a bizánciak is. Miként szinte a teljes bizánci korban, úgy birodalom kései korszakában, a Palaiologosok uralkodása alatt is jellemző a levélírás retorizáltsága: a levelek írásakor odafigyeltek a fennkölt stílusra és az érzelmek kifejezésére és kiváltására is nagy hangsúlyt fektettek, a leveleket mintegy „a lélek ikonjaként” kezelték.

Vizsgálatom elsősorban a Libanios leveleihez írt sorközi és margóra írt megjegyzéseire térnek ki. Ezek a megjegyzések nagyrészt szavak és kifejezések magyarázatai ugyancsak görög nyelven, amelyek egyrészt nyelvészeti, másrészt retorikai tanulságokkal szolgálhatnak. Nyelvészeti azért, mert rámutatnak, hogy melyek azok a szavak és kifejezések, amelyeket a XIV. században nehezen vagy egyáltalán nem értettek, retorikaival pedig azért, mert megvilágíthatják, hogy melyek azok a szavak és kifejezések, amelyeket magasabb stílusértékűnek, ezáltal utánzásra méltónak tartottak. Ezen stilisztikai szempontok vizsgálatának eredményeit fel lehetne használni

a bizánci retorikaoktatás, a művelt írás tanulmányozásához, illetve esetlegesen következtetést levonni arra vonatkozólag, hogy miként tekintettek a nyelvre.

10:45-11:15

Horváth Balázs (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A magyarországi liturgia regensburgi kapcsolatai

Előadásomban az első teljes fennmaradt magyar misekönyv nemzetközi kapcsolatait vizsgálom. A Németújvári misszálét jelenleg Güssingben (Németújvár) őrzik, a zenei paleográfiai vizsgálat egyértelműen a magyar eredetét igazolja, ez az első teljesen vonalrendszeres kottával rendelkező liturgikus könyvünk, a csak Magyarországra jellemző „esztergomi notációval” bír. A datálásban teljes a kutatói konszenzus, miszerint a XIII. század első feléből származik a kézirat. Sokáig kétséges volt a származási helye, ma a zágrábi eredet mellett szól a legtöbb érv. Mind a Németújvári misszálé, mind a későbbi zágrábi liturgia szoros rokonságot mutat a regensburgi úzussal, amely utóbbi nemcsak a német anyagból „lóg ki”, hanem egész Európában párhuzam nélküli. A zágrábi püspökség viszonylag kései, 1094-es alapítása miatt időszerűtlennek tűnik egy közvetlen bajor kapcsolat, hiszen eddigre már kiépült a magyar egyház. Az alapítás idején Zágráb az esztergomi érsekség suffraganeus püspöksége volt, így valószínűleg onnan kapta a liturgia végzéséhez szükséges szerkönyveket, és hogy azok alapján hozhatta létre saját úzusát. A Regensburg–magyar kapcsolat pedig történeti és politikai okok miatt minden kétséget kizáróan Szent István uralkodása elején lehetett a legerősebb. Így a regensburgi anyag a legnagyobb valószínűséggel Esztergomon keresztül juthatott el Zágrábba, így a zágrábi anyag lenne az eredeti esztergomi liturgia „fosszilis emléke.” A Pray kódexben pedig már megjelennek a gregorián jellegű módosítások, amelyek a későbbi esztergomi úzusra jellemzőek.

11:15-11:45

Kassai Gyöngyi (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Genealogiae deorum

Előadásom tárgya egy ismeretlen humanista költő *Genealogiae deorum* című, 473 hexameterből álló kiadatlan költeménye. A szöveggel kapcsolatos kutatás elsődleges célja kritikai szövegkiadás készítése az OSzK-ban őrzött, részletesebben bemutatásra kerülő Cod. Lat. 423. és a bécsi Österreichische Nationalbibliothek Cod. 250 számú kódexe alapján.

Az előadás első részében a kéziratokkal kapcsolatos tudnivalókat tárgyalom, különös tekintettel a Cod. Lat. 423 fizikai tulajdonságaira és provenienciájára. Többek között bemutatom a szöveg néhány helyesírási sajátosságát, megállapítom a kéziratok egymáshoz való viszonyát, majd kitérek a költemény verstani jellemzőire is.

Ezután megkísérlem elhelyezni a költeményt a humanista irodalmi hagyományban, kiemelve a szöveg néhány tartalmi érdekességét. Röviden ismertetem a legfontosabb ókori és kortárs forrásokat, melyek között az ismert és népszerű antik művek mellett (Ovidius *Metamorphoses*, Hésiodos *Theogonia* stb.) kiemelt szerepet tulajdonítok Boccaccio *De genealogia deorum gentilium* című művének.

A mű egy poeta doctus rendszerezésre törekvő, összegző kísérlete, amelynek logikus szerkezete, változatos mitológiai utalásai és etimologizáló magyarázatai művelt humanista szerzőt sejtetnek. A szöveg részletes feldolgozása a humanista irodalmi hagyomány jellegének megértéséhez visz közelebb, a kéziratok történetének vizsgálata pedig a corvinák hányattatott sorsába nyújt betekintést.

TUDÓSTANÁR-KÉPZÉS SZEKCIÓ („B” Szekció, Péntek 9:45-10:15)

9:45-10:15

Garai Imre PhD szekció-előadása

A tudós tanár szerepének megformálódása a magyar oktatásügyben

AZ EÖTVÖS COLLEGIUM TÖRTÉNETE SZEKCIÓ Szekcióvezető: Garai Imre PhD („B” Szekció, Péntek 10:15-10:45)

10:15-10:45

Kovács Györgyi (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Az Eötvös Collegium könyvtárának története. 1895-1920

Előadásomban az Eötvös József Collegium könyvtárának történetét mutatom be a kezdetektől 1920-ig, Luksics Pál könyvtárosi kinevezéséig. Röviden áttekintem a kollégiumi könyvtárak jellemzőit Európában és Magyarországon, majd rátérek az Eötvös Collegium könyvtárára.

A könyvtár alapítását Semsey Andor nagylelkű adománya tette lehetővé. A könyvtárat csak a kollégisták használhatták. A könyvek a polcokon tematikusan voltak elrendezve, az egyetlen cédulakatalógus az igazgató, Bartoniek Géza szobájában volt. A könyvtár alapításakor Riedl Frigyeszt nevezték ki könyvtárosnak, ő azonban a következő évben elhagyta a Collegiumot, így a könyvtár ügyeinek intézését Bartoniek Géza végezte. Az Eötvös Collegium alapításakor a Csillag 2. alatti bérházban kapott helyet, 1910-ben átköltözött a Ménesi út 11-13. alá, ahol most is található.

A kollégisták nagyobb része bölcsész szakos és érdeklődésű volt, a legtöbb valamilyen nyelvszakos, így az állomány is ennek megfelelően alakult. A nem bölcsészhallgatók a könyvtár másik helyiségét, a "dögész könyvtár"-t használták.

A könyvtár költségvetése kezdetben 2 000 korona volt évente, ami később 6 000 koronára emelkedett. Ennek a pénznek nagy részét a folyóiratok előfizetésére és a könyvek kötésére fordították, a gyarapítás főleg nagylelkű adományok segítségével történt, a támogatók között volt Semsey Andor, Mednyánszky Dénes és a kurátor Eötvös Loránd. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium és az Országos Széchényi Könyvtár is ajándékozott könyveket a könyvtárnak. A duplum-példányokat a Collegium könyvtára igyekezett más könyvtárakkal elcserélni. A könyvtár vásárolt is könyveket, gyakran egy támogató intézmény ajánlására, ez azonban kevésbé volt meghatározó része a gyarapításnak, mint az adományok.

Könyvtári Rendek abból az időből maradtak fenn, amikor a Collegium és a könyvtár már a Ménesi úton volt. A Könyvtári Rendek meghatározták a nyitva tartást, és szabályozták a könyvtár használatát és a könyvtári viselkedést.

Megvizsgáltam öt kollégista visszaemlékezéseit a kollégiumi éveikre, és arra jutottam, hogy a könyvtár életük szerves része volt, rendszeresen használták.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ – SZOCIOLÓGIA ALSZEKCIÓ**Szekcióvezető: Rigó-Ditzendy Orsolya****(„A” Szekció, Péntek 14:00-17:15)****14:00-14:30****Lovász Ádám és Horváth Márk (ELTE-TáTK, Társadalomelméleti Szakkollégium)****Inhumán komplexitás: Társadalomtudomány az antropocentrizmus után**

Számos tudományterületen divatos kifejezéssé vált a "komplexifikáció". Külön tudományterület is alakult, a komplexitás-kutatás (complexity studies), amely ezen folyamattal foglalkozik. A magunk részéről "komplexitás" alatt egy olyan összetett, részben társadalmi, részben természeti folyamatot értünk, amely egyre összetettebbé teszi a Földön található életet. Egy bizonyos ponton, a komplexifikáció, mint negentropikus tendencia, organikusan-beágyazott realitás helyett átcsap inorganikus létté. Ezen határvonalat az Antropocén korszak kezdeténél húznánk meg, a Watts-féle gőzgép feltalálásának időpontjában (1784), amikor ugyanis ugrásszerűen megnőtt a techno-ipari komplexum önreplikációs képessége. Álláspontunk szerint az általunk, Francois Lyotard nyomán "techno-tudományos komplexumként" azonosított képződmény bámulatos fejlődése mögött az alapvetően organikus-eredetű, ám azon messze túlmutató, immáron inorganikussá vált folyamat, a komplexifikáció egyre fokozódó térbeli kiterjedése, figyelhető meg. Elmozdít bennünket a középpontból, amint ezt már Karl Marx felismerte A tőke-című művének első kötetében, a holtmunkával foglalkozó részekben. Nézetünk szerint ezen változás egy tárgy-orientált megközelítésmódot igényelne. Ezen újszerű társadalomtudományi paradigma körvonalai megtalálhatóak Bruno Latour munkásságában. Latour felhívja a figyelmünket arra, hogy a valóság, beleértve a társadalmi valóságot is, aktorok révén konstruálódik. Továbbá, az éppen aktuális valóság sosem szükségszerű, hanem organikus és inorganikus aktorok sokasága, küzdelmeikből és kompromisszumaikból előálló hálózat, struktúra. A Latour neve által fémjelzett "cselekvőhálózat-elmélet" (actor-network theory, ANT) értelmében az inorganikus szereplőkkel éppúgy számolnia kell a társadalomtudománynak, mint az organikus aktorokkal, mivel a társadalomban található oksági viszonyok távolról sem kizárólag az emberi ágensekből erednek. Álláspontunk szerint a társadalom oksági viszonyainak feltárása megkérdőjelezheti az emberközpontú társadalomtudomány legitimitását, és elkerülhetetlenné teszi az "aktor", "cselekvő" fogalmának kiterjesztését a rajtuk kívülálló lényekre, dolgokra, anyagokra. Célunk a társadalomtudomány "fókuszának" elmozdítása az embertől az inorganikus aktorok felé. Ennek érdekében, példák sokaságát felvonultatva, kívánjuk alátámasztani egy inkluzívabb társadalomtudomány szükségszerűségét.

14:30-15:00**Puskás Bence és Borza Endre (BCE, Rajk László Szakkollégium)****Az oktatási rendszer kiválasztottjainak vélt értékrendi hierarchiája**

Dolgozatunkban arra keressük a választ, hogyan választanak példaképeket, miként vélekednek egymásról középiskolák diákjai és ez milyen kapcsolatban van közösségük kompetenciaszintjével illetve az általuk látogatott középiskola státuszával. Megvizsgáljuk, milyen szempontok alapján tevődik össze egy, az oktatási rendszer kritériumainak jobban megfelelő közösség a közoktatásban. Beszámolunk egy országos keresztmetszeti kérdőívről, amelyben felmértük diákok vélekedését az általunk kutatott értékekről. Hipotézisünk szerint a jobb hírnévvel rendelkező, magasabb kompetenciamutatókkal rendelkező diákokat csoportosító középiskolák diákjai nem rendelkeznek számottevően eltérő értékrenddel diáktársaikhoz képest, viszont eltérően vélekednek korosztályuk értékrendjéről országszerte. A pontos hatás vizsgálatához megkeressük a kíváncsok, illetve kevésbé kíváncsok értékcsoportokat a diákok körében. Végül kérdőívünkben nyert, illetve az Oktatási Hivatal kompetenciaméréséből származó adatok alapján empirikus bizonyítékot hozunk arra, hogy középiskolások minél magasabb átlagos kompetenciaszintű diákokat felvevő gimnáziumba járnak, annál kevésbé kíváncsok értékrendet társítanak korosztályukhoz országszerte. Tehát máshogy pozicionálják magukat makro-környezetükhöz képest, míg a valóságban nem feltétlen gondolnak mást.

15:00-15:30

Győri Gréta (ELTE BTK)**Honnan indult a fekete vonat? - A "sötét Szabolcs" sztereotípiája története**

Az Eötvös Konferenciára készült dolgozatom megírásakor a kutatásaim középpontjába Kelet - Magyarország egyik legnagyobb megyéjét, Szabolcs - Szatmár - Bereg megyét állítottam. Ez a régió számomra érzelmi okokból közel áll hozzám, hiszen gyermekkorom egyik fontos színhelyét képezi, másrészt családom tősgyökeres helyiek. Éppen ebből kifolyólag kutatásaim középpontjába azt a tévhitét, elképzelést, gondolkodásmódot állítottam, amellyel a magamfajta szabolcsi ember szinte mindennap találkozik, amikor kilép megszokott közegéből, ez úgy nevezett "sötét Szabolcs" jelenség. Így ezen jelenség kialakulásával és hátterével kívánok foglalkozni jelen dolgozatban.

A megyéről és a megye lakóiról alkotott negatív előítéletek sokasága már jóval visszanyúlnak, mintsem hogy mai tendenciáról lehetne beszélni. Már a XVIII. - XIX. században is megjelenik ez a gondolat. Előadásom első fejezetében a térség előítéletekből fakadó elnevezése alapján Tirpákia történetét fogom leírni a szakirodalom alapján. Ez a megjelölés, ugyan ismert napjainkban, de az utóbbi időben nem közkedvelt kifejezés. Azonban számunkra úgy vélem hasznos lehet, hiszen már magából a kifejezésből utalni lehet az elnevezettek, akik nem mások, mint a megyében a 18. századtól megtelepült szlovák tirpáknak nevezett etnikai csoportra. Az előadás hátralévő részében ismét tovább megyek az időben és ezúttal a XX. század második felének egyik meghatározó lokális tényezőjével, a Budapest és Mátészalka között közlekedő és a vidéki utasokat szállító úgynevezett "fekete vonattal" foglalkozom. Végül pedig arra keresek választ, hogy milyen változásokon ment keresztül a "sötét Szabolcs" sztereotípiája jelentéstartalma a rendszerváltást követően. Ezt a jelenséget demográfiai, foglalkoztatottsági, emellett pedig az egészségügy viszonylatában is megvizsgálom a népszámlálási kiadványokból és statisztikai évkönyvek nyújtotta adatok alapján.

Az előadás tekintetében legfőképpen a szakirodalomra építek, különösen Böhm Antal nevét említeném meg, mint az ingázással foglalkozó társadalomtörténész, valamint Tar Sándor író emelném ki, akinek a 6714-es személy című novellája bemutatja a fekete vonat lakóinak mindennapi életét. Ezt a térséget az ingázás, különösen érintette, ezért is szolgáltak nagy segítséggel a felsorolt szerzők megjelent művei. A szakirodalom másik részét a speciálisan a megyével foglalkozó monográfiák jelentik. Végezetül pedig, mint már utaltam rá, a Központi Statisztikai Hivatal 1958 és 1990 között megjelent kiadványait is felhasználtam.

15:45-16:15

Németh Ágnes Adél (ELTE TáTK, Eötvös József Collegium)**Szituatív nyelvhasználat és identitás? Álandi nyelv- és identitásváltozások Svédországban**

A finnországi Áland sok szempontból méltó a tudományterületek figyelmére: svéd nyelvű autonómiája a történelmi, kisebbségpolitikai, jogi kutatók figyelmét, míg egyedi szubkultúrája, közössége a szociológusok és más társadalomtudósok érdeklődését keltette már fel. A legtöbb kutatás Álandot a honállamhoz, Finnországhoz fűződő kapcsolatrendszerben elhelyezve közelíti meg; például gyakran vizsgálják az álandi közösséget a többi svéd ajkú finn szubkultúrájához viszonyítva. A kutatásom ebben hoz új megközelítést: célja, hogy az egynyelvű, svédül beszélő szigetvilág Svédországhoz kötődő kapcsolatát tárja fel. Ez a feltett kutatási kérdés abból a meglátásból fakadt, hogy Áland nemcsak történelmileg kapcsolódik svéd szomszédjához; földrajzilag is közelebb helyezkedik el Svédországhoz, mint Finnországhoz, így az álandi dialektus ugyancsak rendkívül hasonlít bizonyos svéd dialektusokra, és sok helyütt eltér a svéd ajkú finnek szubkultúrájában tapasztalható nyelvi jellegzetességektől. Így válhatott hipotézisem központi kérdésévé az, hogy ezek a hasonlóságok milyen súllyal és hatással bírnak az álandiak identitására Svédországba látogatásuk, költözésük esetén.

A kutatás nehezen helyezhető el egyetlen tudományterületbe, leginkább határterületeken mozog, ezért az elméleti keretben is több diszciplína kútfejéből merít: a kulturális antropológia, az alkalmazott nyelvészet és a kisebbségpolitika nacionalizmuselméletei mind szerephez jutottak e komplex téma analízisében. Az empirikus információgyűjtést interjúk készítése jelentette, amelyet a kulturális antropológia módszertani segítségével dolgoztam fel, mivel a kutatás az egyén finom, belső identitásrezdüléseit hivatott feltárni, amelyet más módszerek nehezen képeznek le. A kutatás tehát – kvalitatív volta miatt – elsősorban az individuum tapasztalataira épít, és leírja azt, hogy milyen nyelvi változások jelennek meg a Svédországba látogató álandiak nyelvhasználatában: az eltérő szóhasználat, a dialektusváltás, vagy épp ezek hiánya miféle mintázatot mutat, és mit árul el az álandiak identitásáról. A kapott eredmények elemzése során, illetőleg az álandi empirián keresztül a kutatás arra is választ

keres, hogy milyen szerepet játszik a közös nyelv az eltérő kultúrák találkozásánál.

16:15-16:45

Berezvai Zombor (ELTE TáTK)

Lehetnek-e a hosszú távon veszteséges vállalatok is racionálisak? Eredmények egy szimulációs elemzés alapján

Kutatásom kezdetén abból a kérdésből indultam ki, hogy miért vannak hosszú távon veszteséges vállalatok (olykor egész iparágak). Összeegyeztethető-e ez a racionális viselkedés feltevésével? A mikroökonómiai elmélet szerint rövid távon elképzelhetőek veszteségesen működő vállalatok, azonban hosszú távon ez nem történhet meg, hiszen a vállalat egyszerűen kilép az ipárból, ha folyamatosan veszteségeket könyvel el.

A pénzügyi elmélet irányából közelítve a problémát, a hosszú távú veszteségesség negatív nettó jelenértékű döntések megvalósítását sejteti. Eközben a vállalati pénzügy egyik alaptétele, hogy csak és kizárólag pozitív nettó jelenértékű projekteket szabad megvalósítani (projekt alatt értve az arról való döntést, hogy bezárjon-e a vállalat).

A hosszú távon veszteséges vállalatok problematikája az akadémiai kutatás homlokterében nem jelenik meg. Sok szerző kutatja, hogy miért vannak hosszú távon átlagon felüli nyereséget hozó vállalatok, de az ellentétes oldalt nem vizsgálják. Saját kutatásom során egy Monte Carlo szimulációs modellt építettem, amelyben egy elméleti iparág vállalatainak viselkedését modelleztem bizonytalan környezetben előre látható és előre nem látható keresleti és költségsokkok mellett.

Eredményeim alapján a jövőben bekövetkező, előre nem várt sokkok okán elképzelhető, hogy hosszú távon is veszteséges lesz egy racionálisan működő vállalat/iparág. Modellfeltevésektől függően az összes eset kb. 5-10%-ában történt meg, hogy 10 éven át folyamatosan veszteséges volt a modellezett vállalat. Az eredmények robusztusságát bizonyítja, hogy a kritikus paraméterek (pl. be- és kilépési költségek, sokkok szórásai) nagymértékű változtatása esetén is pozitív maradt a 10 éven át tartó veszteséges működés valószínűsége.

A hosszú távú veszteségesség oka, hogy a jövőben előre nem várt negatív sokkok követik egymást, így bár a vállalat ex ante arra számít, hogy nyereséges lesz, végül ex post mégis veszteséget kényszerül elkönyvelni.

Kutatásom tudományos hozzájárulása, hogy megmutattam, hogy racionálisan működő vállalatok is lehetnek hosszú távon veszteségesek, ezáltal nem triviális, hogy az ilyen vállalatok menedzsmentje rossz döntéseket hozott és irracionálisan működtette vállalatát. Mindössze a jövőre vonatkozó előrejelzések voltak pontatlanok, és olyan gazdasági környezetben működött a cég, amelyet folyamatosan kedvezőtlen sokkok értek.

16:45-17:15

Bakó Júlia (ELTE BTK)

Women Against Feminism?

A Women Against Feminism mozgalom először 2013 júliusában, Tumblr-blog formájában jelentkezett, azóta pedig a magukat feminizmus-ellenesnek valló nők egyik legfőbb internetes fórumává vált. A blog mai kinézetét alapvetően azok a selfie-k határozzák meg, amelyeken nők valamilyen maguk elé tartott, általában kézírásos táblán, lapon, néhány pontban összefoglalva mondják el, miért nincs szükségük feminizmusra. A Women Against Feminism olyan, vélemény közszétételére alkalmas felületet biztosít, amely lehetővé teszi, hogy az itt megjelenő nők ne csupán fogyasztóivá, de alkotóivá is válhassanak a blognak.

A WAF-ot részben ez teszi különösen érdekessé, hogy szakít a feminizmushoz tradicionálisan társított bináris oppozícióval, a férfiak és a nők szembenállásával; már megnevezésében is világosan leszögezi, itt nők szólalnak meg nőtársaik ellen egy olyan vitában, amelyben elvei szerint mindkét fél a nőtársadalom javaiért küzd. A WAF és a körülötte kialakult támogatói és ellenzői tábor létrejötte, véleményem szerint, egy mélyebb társadalmi problémára világít rá; mégpedig arra, hogy a feminizmus látszólag egyértelműnek és világosnak tűnő eszméi, mennyire más megvilágítást nyerhetnek egy-egy értelmezés során.

A WAF mozgalmának résztvevői ugyanis a feminista ideológiát ugyanúgy, mint a magukat feministának valló nőket eszméik, tulajdonságaik és cselekedeteik tekintetében meglehetősen homogénnek látják. Ezáltal pedig,

a blog által fenntartott, egységes feminizmus kategória nem csak hogy figyelmen kívül hagyja a feminizmus ideológiáján és mozgalmán belül fellelhető, szerteágazó és egymástól sokszor markánsan eltérő eszméket, de gyakran elnagyolt, félremagyarázott és erősen sztereotipizált is.

Feltételezésem szerint, a Women Against Feminism egy olyan, előítéletekre alapozott képzetet és fogalmi keretet tart fent, melyben a résztvevőket a feminizmusról alkotott előítéleteik egyes megegyező aspektusai hoznak össze. Ezeket a blogon egyeztetik, bővítik és erősítik egymásban, fenntartva ezzel közös, feminizmusra vonatkoztatott projekciójukat, amelyben, egyes esetekben, a bűnbakképzés elemei is felfedezhetők.

A blogon megtalálható, feminizmus ellenes érveket téma szerint csoportosítva, a család, a gondoskodói munkák valamint a gyerekvállalás szempontjából elemzem, összevetve ezeket klasszikus és kortárs feminista szövegekkel, szándékom szerint bebizonyítva, hogy a blogon megjelenő egyes vélemények sztereotípiákra és előítéletekre épülnek. A WAF blogjának vizsgálata fontos hozzájárulás lehet ahhoz, hogy a feminizmus eszméinek félreértettségét felismerjük, és - ha lehetséges - változtassunk a feminizmus, mint ideológia és mozgalom megítélésén.

**TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ –
POLITIKA A TÁRSADALOMBAN ALSZEKCIÓ****Szekcióvezető: Dr. Franczel Richárd
(„A” Szekció, Péntek 17:30-20:00)****17:30-18:00****Rontó Renáta (NKE)****A Házzsabály alakulása 1848-2014**

Steindl Imre által tervezett Országgházban 1886. június 8-án tartották meg az első országgyűlést, mintegy 21 évi építkezési munka után. A parlamenti jog legfontosabb jogforrásával a házzsabály alakulásával kívánok foglalkozni ezen előadás során.

Kutatási témámban szeretném kifejtetni, hogy az első felelős kormány óta napjainkig miként változott az Országgyűlés házzsabálya, mely a parlamenti ülések zavartalan működéséért felelős. Szeretném kifejtetni a házzsabály fogalmát, jelentőségét, feladatát, valamint az évek során deklarált jogszabályokat, melyek jogot és kötelezettséget formáltak, mind kormánypárti és mind ellenzéki pártok számára a törvényhozás során.

Barabási Kun 1907-ben írt Parlamenti Házzsabályok című műve alapján a parlamenti joghoz tartozik a választójog, a házak „összalkotási módja”, a belső szervezet és működése, egymáshoz való, valamint a társadalom és a többi államszerv egészéhez való viszonya. Kiegészíthető a képviselők jogállásával, a mentelmi és az összeférhetlenségi joggal is. A parlamenti jog belső alkotmányának tartott házzsabály „azon írott és szokásjogi szabályok foglalta, amely valamely törvényhozó szerv bel-életének működési, eljárási módjait irányíthatják”.

Ezen szabály meghatározza az országgyűlés helyét a hatalmi struktúrában, melynek legnagyobb befolyásoló ereje a politika. Feladata szerint felel a Parlament hatékony működéséért, biztosítja a kisebbségi garanciákat, a többségi akarat érvényesítését a folyamatos rend és fegyelem mellett. Noha 1848-ban még nem beszélhetünk a mai értelemben vett házzsabályról, de az eljárás során kialakult precedensek és gyakorlatok alapján jártak el. Szemere Bertalan Belügyminiszter rendeletként adta ki az első írott házzsabályt, mely alapjául szolgált a harmadik népképviselői országgyűlésen megválasztott házzsabály döntés-előkészítő bizottság által megalkotott ügyrendnek, melyet az plénum el is fogadott.

Előadásom során szeretném kifejtetni a legutóbbi változtatásokat is, a 2014-ben hozott új szabályok a bizottságok megerősítését szolgálják, valamint a „professzionális munkaparlament” kialakítását.

18:00-18:30**Csuzda Norbert (NKE, Biztonságpolitikai Szakkollégium)****Európa, a biztonságfogyasztó – Hogyan reagált az Európai Unió a védelmi szféra forrásszűkösségére?**

A 21. században megfigyelhető Európa és az Európai Unió relatív geostratégiai pozícióvesztése a világban, azonban mindez annak ellenére következik be, hogy a világ legnagyobb és leggazdagabb piacáról van szó. A világpolitika súlypontja és erőközpontja a transzatlanti térségből a Csendes- Óceán térségébe helyeződik át, aminek következtében Európa szerepe csökkenni fog a globális szervezetekben. 2008 óta a NATO és az Európai Unió 18 tagállama csökkentette a védelmi kiadásait, amelynek mértéke meghaladja a 10%-ot, mindemellett 1998 óta először a globális kiadások is csökkentek. 2012 folyamán az ázsiai országok védelmi kiadásai először haladták meg az európai államok védelmi kiadásait nominálértékben. A világpolitika helyett a belső problémák kötik le Európa figyelmét. A gazdasági válság nemzetállami válaszai a haderőreformok voltak. Az egyes államok különféle módon csökkentették a haderőre fordított kiadásait. Sor került a személyi juttatások, az állomány (a fegyveres erők civil állománya, az aktív katonai állomány), a műveleti szerepvállalás, a haditechnikai eszközök számának, és a létesítmények számának csökkentésére is. Voltak, akik módosították a haditechnikai eszközbeszerzési és modernizációs programjaikat, mások a nemzetközi képességfejlesztési programokban való részvételüket illetve műveleti ambíciószintjüket csökkentették. Mindemellett meg kell említeni néhány strukturális problémát is: aránytalanok a katonai képességek, túlzottan fragmentált a hadiipar, korlátozottak a kutatás és fejlesztésre fordítható erőforrások és nemzeti haderők koordináció nem működik megfelelően. Mindezt felismerve a NATO, illetve az Európai Uniókülönböző kitörési pontokat kínál. Megalkották a Smart Defense és a Pooling and Sharing programokat. 2013 decemberében került sor az Európai Unió állam- és kormányfőinek csúcstalálkozójára, amelyet

nagy várakozás övezett, de az ülés végeztével sok kérdés megválaszolatlan maradt. A legfontosabb eredménynek a Tanács által kijelölt négy képességfejlesztési programot lehet tekinteni. A közös biztonság- és védelempolitika reformja még várat magára.

18:30-19:00

Dudlák Tamás (ELTE TáTK, Eötvös József Collegium)

Új külpolitikai kihívások Törökország számára a Közel-Keleten

Előadásomban a török külpolitika arab tavasz utáni helyzetével szeretnék foglalkozni, különös tekintettel a 2014-es fejleményekre. Az elemzést eredeti forrásokra is támaszkodva szeretném elvégezni, első kézből megvizsgálni azt, ahogyan a török állam a saját helyzetét látja, külpolitikájára magyarázatot talál. Az elemzésnek ez a része konstruktivista elemeket rejt magában, míg a külpolitikai tevékenység nemzetközi rendszerbeli értékelésekor a realizmus kerül előtérbe.

Törökország motivációi egyrészt a térségben betöltött kulturális és hatalmi befolyásból adódik, amelynek történelmi előzményei is vannak, másrészt pedig az aktívabb külpolitika az ország geopolitikai helyzetéből is levezethető. A rendkívül aktív török diplomáciát jellemzik, hogy külföldön, s különösen Afrikában megnövekedett a török külképviseletek száma, s a nemzetközösség is Törökország aktív külpolitikai tevékenységét és gazdasági sikerét látva megnövelte diplomáciai kapcsolatait Törökországgal. Ugyanakkor Törökország biztonságpolitikai érdekeit is szolgálja az, hogy a Közel-Kelet minél kevesebb konfliktusában legyen érintett és közvetítői szerepe révén inkább ezek megoldásait keresse. A terrorizmus határokon átnyúló problematikája és az ellenőrizhetetlen migráció ugyanis a NATO tagországok közül Törökország számára jelenti a legnagyobb kihívást. 2014 nyarától pedig az ország hosszú dél határának keleti szakasza mentén az ország közvetlenül határos az új iraki és szíriai válságövezettel.

A korábban egységes koncepciót mellőző török külpolitika Davutoğlu külügyminisztersége idejére a szomszédokkal való „zéró probléma” doktrínáját tette magáévá, ami az arab tavasz fejleményeinek következtében ártértékelésre került. A problémamentes politizálás ugyanis morálisan sokszor kifogásolható alkukat is jelentett a különféle rezsimekkel, s ebben a tekintetben a török külpolitika számára az arab tavasz hozta meg például a líbiai és szíriai diktatórikus rezsimekkel való szakítást.

Jelenleg a nemzetközi politika bonyolult összefüggései közel-keleti viszonylatban komoly kihívás elé helyezik a török külpolitikát, amennyiben az egyszerre próbál meg értékalapú diplomáciát és a demokratikus szemlélet terjesztését folytatni, valamint az ország reálpolitikai igényeit (pl. importból fedezett energiaszükséglet) is számításba venni. Így fordulhat elő az, hogy míg az iraki Kurd Regionális Kormányzat a törökök gazdasági partnere, addig a szíriai kurdok nem kapnak segítséget az Iszlám Állam elleni harcban. Előadásomban tehát az ehhez hasonló szerteágazó kérdéskörök mögötti indokok bemutatását tűzöm ki célul.

19:00-19:30

Nagy Ilona (SZTE TTIK)

Az egészségügyi fogyasztás gazdasági és térbeli vetületei

A kutatás az egészségügyi szolgáltatások és szolgáltatók választásában szerepet játszó tényezőket vizsgálja. A téma indokoltsága, hogy a közegészségügyi ellátó rendszer permanensen számos problémával küzd, így az ágazatai helyzetének felmérése hasznos tapasztalat lehet. Területileg ugyan nagyrészt meghatározott, hogy a fogyasztók mely szolgáltatásokat hol vehetik igénybe a saját lakóhelyükhöz képest, azonban az orvosválasztás joga a közegészségügyi rendszerben is jelen van. Emellett az egészségügyi szolgáltatások jelentős része magánvállalkozás formájában működik, melyek választásánál fontos a fogyasztói döntések elemzése. E szolgáltatások közül a fogászati szolgáltatásokat vizsgálom, mivel a magánpraxis ezen a területen jelentős.

A vizsgálat tárgya a fogászati szolgáltatások kapcsán a betegek választása, hogy egy társadalombiztosítás által támogatott ellátást választanak-e inkább vagy egy magánrendelést, illetve milyen dimenziók mentén döntenek egy szolgáltató mellett. A kutatáshoz mintaterületként a Berettyóújfalui járást választottam, melynek déli peremvidéke az egészségügyi ellátás szempontjából két megye ellátási rendszerétől függ.

Kutatásomban a mintaterület egészségügyi ellátására vonatkozó statisztikai adatok vizsgálata mellett, felmérésem keretében a pácienseket, mint fogyasztókat kérdeztem meg, hogy milyen tényezők befolyásolják a

rendelő, valamint orvos választásukat. Az orvosokkal készült interjúik pedig a tapasztalataikról, a pácienskörük megoszlásáról, alakulásáról kapcsolatban nyújtottak információt.

A vizsgálat eredményeként kirajzolódtak a mintaterület egészségügyi ellátás igénybevételének gazdasági és térbeli sajátosságai. E szerint a szolgáltatások, illetve a szolgáltatók jelenléte alapvetően követi a településhálózati hierarchiát, viszont a pácienskörük több esetben eltér a saját településükhöz képest, a társadalombiztosítás által támogatott ellátás és a magánrendelések esetében is. Ez a jelenség erősen összefügg az orvos betegek általi minősítésével, s sokan inkább más településen veszik igénybe még a költségesebb szolgáltatást is, ha nincsen jó kapcsolatuk az orvossal, vagy a társadalmi kapcsolatok révén szerzett információk alapján rossz minőségűnek ítélik meg az ellátást. A megkérdezések eredményeként pedig kirajzolódtak a főbb dimenziók, amik alapján a fogyasztók döntenek egy-egy szolgáltató mellett.

19:30-20:00

Rontó Renáta (NKE)

Roma nők a Nemzetközi jogban és Magyarországon

A romákat érintő problémákról, kérdésekről számos kutatási területen olvashatunk tanulmányokat, cikkeket, kiadványokat. Ezen előadás során szeretném bemutatni a foglalkoztatás, az egészségügy, a lakhatás, az oktatás területét a hazai és a nemzetközi jog tükrében a roma nők szemszögéből, a saját szemszögemből. Szakmai érdeklődésem felül, személyes indíttatásból fakadóan választottam ezen témát. Az emberi jogokat érintő szabályozások, már Hammurapi törvényeiben is fellelhetők, különösképpen az egyén méltóságának védelmében. Az emberi jog elidegeníthetetlen és általános, tehát nem átruházható, mindenkit megillet.

A roma nőket érintő hármassztruktúra bemutatása fontos célja előadásomnak, hiszen mint nőként, mint cigányként, valamint a roma társadalomban betöltött szerepük miatt szenvednek el hátrányos megkülönböztetést. Kutatásom során megvizsgálom Magyarországon és a nemzetközi jog adta iránymutatásokat, amiket nemzetközi szerződések, egyezmények, bizottságok határoznak meg a roma nők védelmét érintően.

Fontosnak tartom bemutatni a fent felsorolt területeket megvizsgálni, mint nő és roma nő, mely alapján láthatóvá válik a roma nőket érintő hátrányok, nem roma társaikhoz képest. Számos nemzetközi egyezmény rögzíti az emberi jogokat, amelyek kiterjednek a kisebbségek védelmére is. Itt említeném meg az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, melyek kifejtik „fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy bármely más véleményre, nemzeti vagy társadalmi eredetre, vagyoni, születésre, vagy bármely más körülményre való tekintet nélküli” emberi jogok védelmét.

Magyarországon több nemzetközi szerződés elfogadásán felül, kidolgozta a Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégiát, valamint az Országos Roma Önkormányzat és Magyarország Kormánya között létrejött Keret Megállapodást. Ezen dokumentumokban kifejezetten kitérnek a roma nőkre kiterjedő hátrányokra és ennek eredményeképpen lehetséges megoldásokra is. A Keret Megállapodás a hazai cigányság eredményes előrelépését kívánja kifejezni, a benne foglalt célkitűzésekkel.

A szabályozásokon felül fontosnak tartom megemlíteni a kontrollmechanizmusokat is, mint például az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetet, mely a Kelet és Nyugat közötti szakadék hídjaként szolgál.

INFORMATIKA SEKCIÓ**Szekcióvezető: Lócsi Levente PhD****(„B” szekció, Péntek 14:00-16:20)****14:00-14:20****Nagy Enikő (Debreceni Egyetem)****Irányok vagy trendek a web fejlődésében**

Az internet, mint kommunikációs platform lehetővé teszi több ember - akár egy időben történő - kommunikációját is. Feladata kezdetben az volt, hogy alkalmas legyen információk, dokumentumok megosztására, így a kutatással kapcsolatos feladatok támogatására. Ezzel együtt kezdtek olyan divatos kifejezések is megjelenni, mint a web 1.0, web 2.0, amelyekről hallhattunk már, de azt tudjuk-e, hogy pontosan mit is értünk alattuk?

Amíg a Web 1.0 esetén a tartalmat a szolgáltató nyújtó fél biztosította, így bárki publikálhatott a világhálón, aki elsajátította a HTML nyelvet. Addig a web 2.0-nál a szerver gazdája csak a keretrendszert biztosítja, a tartalmat maguk a felhasználók hozzák létre, töltik fel, osztják meg vagy véleményezik. A felhasználók új kommunikációs lehetőségeket kezdenek el aktívan használni, csoportok alakulnak ki a virtuális térben. Ilyen web kettes tipikus szolgáltatások a közösségi-, képmegosztó-, aukciós oldalak és videó megosztó portálok.

Hiszen gondoljunk csak bele, ma már ki ne hallott volna ezek bármelyikéről is. Facebook, Instagram, Flickr, Pinterest csak néhány ismerősen csengő név a ma ismert és használatos közösségi oldalakból. Véleményem szerint manapság már nincs olyan ismerőse az embernek (vagy akár jómaga is), aki ne lenne regisztrálva egyik vagy másik ilyen oldalra.

Kutatásom során ebből kiindulva szeretném feltárni és bemutatni, hogy egy kisebb lélekszámmal rendelkező város egyik középiskolájának tanulói és a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karának hallgatói milyen közösségi oldalakat, portálokat ismernek és használnak. Különösképpen kitérek, hogy az általam megkérdezett diákok mennyi mindent tudnak az Instagram kezeléséről,ők jelen vannak e, mikor és hogyan alkalmazzák azt.

Vizsgálom az említett kérdések közötti összefüggéseket és esetleges eltéréseket. Továbbá tanulmányozom, hogy köthető-e korhoz, nemhez, illetve régiókhoz az Instagram használata. Esetleg "menő" vagy "trendi" lesz attól valaki, ha bekerül egy online csoportba vagy talán hátránya származik belőle ha nem? Céлом, így egy olyan összehasonlítás készítése, a két intézmény diákjainak felmérése alapján, hogy ki, mikor és mitől függően adja rá fejét és válik tagjává bármelyik említett oldalnak is.

14:20-14:40**Koman Zsombor (ELTE IK, Eötvös József Collegium)****Evolúció, programozás és kvantummechanika - avagy hogyan inspirálják egymást a különböző tudományterületek**

A mindennapi természettudományos gyakorlatban nyilvánvaló, hogy egyre inkább teret hódítanak a számítógépek, numerikus megközelítések, szimulációk. Ugyanígy a fizika fejlődése, a kvantummechanika elmélyülése, a technika vívmányai nélkülözhetetlenek a mai számítógépek, elektronikus eszközök, óriási méreteket öltő robusztus hálózatok megvalósításához.

Azonban mindez igazából "csak" a megvalósítás lehetőségének biztosítása mindkét irányban: a számítógépek fizikai valósága nélkül kevés értelme lenne az informatikának, és számítógépek nélkül megvalósíthatatlan és elképzelhetetlen lenne a jelenben észlelhető természettudományos fejlődés, az ennek megfelelő módszertan. De mi van ezen túl? Milyen kapcsolat létezik a két terület között gondolati szinten? Hogyan tudják egymás elméleti eszközeit, perspektíváit továbbgondolni, saját problémáik megoldásában alkalmazni a különböző tudományterületek? Mennyire inspirálják egymást?

E kérdés egy egyszerűsített vetületét tárgyalja az előadás. Az optimalizációs feladatokból kiindulva pár érdekes és a gyakorlatban is jelentős példa által kerül bemutatásra a természettudományos szemlélet hatása a megfelelő algoritmusokra: szimulált dermesztés, kvantum hűtés, neurális hálók, evolúciós algoritmusok illetve ezek kombinációi. Ezen példák alkalmazása során pedig a visszahatás is késedelem nélkül megvalósul, ugyanis nagyon gyakran ilyen módszerek teszik lehetővé a különben kezelhetetlen sok-paraméteres problémák esetében a paraméterillesztést.

Végül egy-egy speciális eset kerül terítékre mindkét oldalon, ahol ez az interakció további, területspecifikus fejlődést indított el. Ilyen a biológia és közgazdaságtan határterületén elhelyezkedő evolúciós játékelmélet, mely új szemléletet ad az evolúciós elméletek, ökoszisztéma-fejlődés és -egyensúly tárgyalására; az informatika oldalán pedig a genetikai programozás, melynek keretében evolúciós optimalizáció segítségével lehet programokat fejleszteni egyszerűbb problémáktól kezdődően egészen összetettek megoldására.

14:40-15:00

Kormos Krisztián (Dunaújvárosi Főiskola, Kerpely Antal Computers)

Webes szolgáltatás biztonsága Linux operációs rendszerben

Napjainkban a mobil eszközök elterjedésével számtalan eszközről érik el a hálózati szolgáltatásokat, amelyből egyre nehezebb kiszűrni a támadó szándékkal érkezőket. Előadásomban a legelterjedtebb Linux rendszeren használatos webszerver, az Apache biztonsági lehetőségeit mutatom be a legelterjedtebb támadási formák ellen.

15:00-15:20

Racskó Boglárka (Debreceni Egyetem)

Internet doktor

Nyolcezerénél is több orvos és fogorvos ment külföldre az elmúlt hét és fél évben Magyarországról. Valamint csak az tavalyi első félévben 514 orvos és fogorvos vándorolt külföldre. A pár évvel ez előtti vízió, mely szerint a nagy kivándorlást követően tömegesen vonulnak majd vissza az orvosok, megdőlni látszik.

Dénes Tamás, a Rezidens Szövetség elnöke szerint jelenleg sokkal inkább attól kell tartani, hogy öt-tíz éven belül alig lesz itthon 30-50 év közötti orvos, ami miatt többek között a betegellátás fog ellehetetlenülni.- olvashatjuk a Világgazdaság honlapjának egyik cikkében.

A tavalyi évben sem lassult érdemben az egészségügyi szakemberek elvándorlásának üteme, sőt a 25 és 29 év közötti, vagyis szakvizsga előtt álló orvosok közül tavaly még többen kérték ki a külföldi munkavállaláshoz szükséges igazolást, mint az az előtti évben- írja a Világgazdaság az Egészségügyi Engedélyezési Hivataltól (EEKH) kapott adatokra hivatkozva.

A kevesebb orvos miatt jóval hosszabb a várakozási idő a rendelőkben és 1-1 betegre is kevesebb idő jut. Szükségszerű lenne olyan megoldást találni, ami a jelenlegi helyzet mellett megoldja, hogy a betegellátás minősége ne romoljon.

Az internet elterjedése óta jelenléte egyes háztartásokban olyan alapvetőnek és egyértelműnek tűnik, mint a víz vagy az áram. A szórakozás és a kommunikáció mellett egyre többet fordulnak az internethez egészségükkel kapcsolatos informálódás céljából. Megszámlálhatatlan portál rendelkezik többek között "orvos válaszol" funkcióval, kalkulátorokkal, tesztekkel, cikkekkel, amik mind az egészségi állapotunk megőrzését, fejlesztését hivatottak szolgálni. De honnan bizonyosodhatunk meg pontosan, hogy hasznos, hivatalos, megbízható információt találtunk?

E két kérdéskör összefonódására nyújthatna megoldást egy olyan-valamely hivatalos szerv, mint például az Egészségügyi Államtitkárság vagy a Magyar Orvosi Kamara-által működtetett hivatalos honlap, amit orvos szakértők felügyeletével működtetnek. Így például, ha bármilyen kérdésünk van, aminek megválaszolásához nincs szükség orvosi vizsgálatra, de biztosak akarunk lenni benne, hogy szakszerű, ellenőrzött választ kaptunk, akkor tudjuk, hol találjuk a legmegbízhatóbb választ. Az oldal működtetése segíthetne minket abban, hogy bizonyos problémák, tünetek megjelenése esetén hova kell fordulnunk, mely szakrendelést kell meglátogatnunk, illetve választ adhatna a biztosításon alapuló pénzügyi ellátásokkal kapcsolatos kérdéseinkre is akár interaktív módon is, ami jelentősen megkönnyíthatná illetve meggyorsíthatná az ügyintézkést és az orvosi ellátásokat.

15:20-15:40

Hermann Gábor (ELTE IK, Eötvös József Collegium)

Gyakori részgráfok bányászata biszimulációval

Gráf minták bányászatát rengeteg területen alkalmazzák a bioinformatikától kezdve szociális hálók elemzésig. Az általános probléma olyan gráfok keresése, amik egy gráfalmazon belül sok gráfban előfordulnak részgráfként. Az ilyen algoritmusok bemenetként egy gráfalmazt és egy minimális gyakorisági számot kapnak és kimenetük a gyakori részgráf halmaz. Egy gráfot gyakori részgráfnak tekintünk, ha a bemeneti gráfalmazból legalább minimális gyakoriságnyi gráf valamely részgráffjával izomorf.

A problémát viszonylag nehéz megoldani, hiszen egy ilyen algoritmusnak szubrutinként kell használnia a gráf izomorfizmus illetve a részgráf izomorfizmus vizsgálatát. A részgráfvizsgálat NP-teljes és a gráf izomorfizmusról is csak annyit lehet tudni, hogy NP-beli (a tudomány mai állása szerint nincs rá polinomiális időben futó algoritmus). Igazán hatékony megoldások így csak konkrétabb alkalmazásokra születtek, amik nem is adják meg az összes frekvenciát részgráfot, csak a felhasználás szempontjából lényegeseket. Az általános gyakori részgráf bányászatra is születtek viszonylag gyors megoldások. Ezek többnyire azt a módszert követik, hogy részgráf jelölteket generálnak és a vizsgálandó részgráfok közül igyekeznek minél több nem gyakorit kiszűrni, ezzel csökkentve a drága részgráf izomorfizmus vizsgálatok számát. A biszimuláció az izomorfizmánál gyengébb, gráfok közötti ekvivalenciát kifejező fogalom. Noha a részgráf biszimuláció vizsgálata (egy gráfnak van-e olyan részgráfja, amit egy adott gráf biszimulál) NP-teljes, két gráf közti biszimuláció meghatározása P-beli (sőt, az élek számához képest közel lineáris időben megoldható) probléma, így lényegesen könnyebb vizsgálni, mint az izomorfizmust. Továbbá két gráf közti izomorfizmus következménye, hogy létezik köztük biszimuláció is.

Ezek alapján érdemes a létező gyakori részgráfokat bányászó algoritmusokban kihasználni átalakítani a biszimuláció fenti tulajdonságait. Ennek egy triviális példája lenne, hogy az izomorfizmus drága vizsgálata előtt biszimuláció segítségével szűrjük a nem izomorf részgráfokat, de a jelöltgenerálást és a részgráf izomorfizmus vizsgálatot is gyorsíthatjuk vele.

A biszimulációt még nem alkalmazták ilyenfajta szűrésre. Előadásomban azzal foglalkozom, hogy az eddig használt algoritmusokban milyen módokon lehet használni a biszimulációt és ezek mennyiben segítik a hatékonyságukat.

15:40-16:00

Szegedi Péter (NKE-HHK, Puskás Tivadar Műszaki Szakkollégium)

Titkosító eszköz előállítás

Napjaink világában, a Snowden botrány kirobbanása és a Bitcoin előre nem várt elterjedése óta kulcskérdéssé vált a titkosítás, az információink biztonsága. Előadásom során röviden bemutatom, miként lehet költséghatékonyan, otthoni körülmények között egy titkosításra alkalmas eszközt készíteni. Mindezt egy saját projekt keretein belül valósítottam meg, melynek folyamatát és eredményeit mutatom be. Bevezetőként ismertetem pár mondatban a kriptográfia, a titkosítás tudományának történelmi fejezeteit és fejlődését, illetve hogy miként jutottunk el a napjainkban is használt és biztonságosnak vélt algoritmusokhoz. Felmerül az általam használt Raspberry Pi (Málna PC) nevezetű bankkártya méretű PC rövid bemutatása, használatának lehetőségei illetve a Raspbian OS, a készüléken futó operációs rendszer, és annak sajátosságai. Emellett rendkívül fontos a hálózati kiépítés is, ugyanis hálózati kapcsolaton átmenő adatokat kell majd titkosítani. Itt jön elő, hogy miként lehet kapcsolódni másik eszközökhöz, és milyen beállítási lehetőségek vannak a hálózati forgalmazásnak, milyen topológia kialakítása szükséges. Végül a legfontosabb része az eszköz működésének a megfelelő programozás. A megvalósításhoz a Python nevű, nyílt forráskódú programozási nyelvet, és hozzá tartozó beépülő modulokat használtam. Röviden szólok választásom okáról és a nyelv sajátosságairól. Ezután részletesen ismertetem az algoritmusokat és a hálózati programozáskor előforduló sajátosságokat. Rátérek a kriptográfiai algoritmusok gyakorlati megvalósítására, és egyéb nehézségekre, amelyek egy összetett program esetén felmerültek. Végezetül pedig összefoglalom az elért eredményeket, és az eszköz felhasználásnak lehetőségeit, gyakorlati rendeltetését. Előadásom során végig szemléltetem a folyamatokat, bemutatva minden lépést, használt eszközt, megírt algoritmust.

IRODALOMELMÉLET SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Lengyel Imre Zsolt
(„B” szekció, Péntek 16:45-17:45)

16:45-17:15

Szilvási Viktória (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Ó Jamesy szabadíts meg ettől: skizofrén-e az Ulysses narrátora?

Egyáltalán, kicsoda ő? - Az elmúlt évek angol nyelvű irodalmában új tendenciaként tapasztalják a kritikusok, hogy a szövegek narrátorai névtelenek - nem tudjuk, ki beszéli el a történetet, vagy gyakran csak nyilvánvalóan kitalált fedőneveket kapunk mi, olvasók.

Feltételezem, hogy ez a probléma nem új, mindig is jelen volt, bár ez a jelenség, a névtelen narrátorok "elszaporodása" indokoltá teszi, hogy újra megvizsgáljunk korábbi műveket, s hogy elméleti szempontból is reflektáljunk a narráció kérdéseire. Előadásomban James Joyce főművének, az Ulysses szövegének narrátoráról teszek megfigyeléseket, s arra a kérdésre keresem a választ, vajon kicsoda lehet ő. Ez a szöveg különösen problematikus a narráció szempontjából - rengeteg kortársát, főleg kritikusat hökkentett meg elbeszéléstechnikájával (és elbeszélésének tárgyával is) Joyce. Az Ulysses, a huszadik század második felében már kanonikus műként a "free indirect style" iskolapéldájaként szerepel. Szemben ezekkel a leegyszerűsítő tipológiákkal és a narratori "skizofréniát" feltételező kritikákkal, amellet fogok érvelni, hogy a szöveg narrátora tudatos technikákkal önmagát fragmentálja és osztja meg a különböző szereplők és események között, eképpen egy új típusú narrátort alkalmaz a szerző. A narráció kérdéseire Joyce esztétikai-poétikai megfontolásai nyomán keresek választ.

A legújabb narratológiai által felállított tipológiák (pl. Dorrit Cohn-é) ugyan támaszt nyújtanak egyfajta elméleti, és konkrét szövegek közötti tájékozódásra, azonban nem jelentenek hatékony megoldást olyan komplex narrációs technikát felvonultató szövegeknek, mint például az Ulysses. A különböző szövegbeli anomáliák ugyanis ellentmondhatnak az egyszerűsítést alkalmazni kénytelen tipológiáknak - a kérdés azonban inkább az, hogy érdemes-e csak az elméleti "rendszerek" alapján közelíteni a szöveg felé, vagy inkább a szöveg önmagát magyarázó kulcsai alapján értsük meg az Ulysses. Másrészt, megfontolandó az az értelmezői pozíció is, ahol a narrátor kilétét nem szükséges felfednünk, megmaradhat anonimitásában, s inkább ennek a jelenségnek a funkciójára, vagy az interpretációhoz adott értékére koncentrálunk, mintsem arra, hogy "ki beszél". Elvégre, napjainkban éppen ehhez a bizonytalan, sokszor megbízhatatlan narrátorhoz kell hozzászoknunk, s talán nem is érdemes törekednünk arra, hogy beazonosítsuk kilétét.

17:15-17:45

Panka Dániel (ELTE BTK)

Digitális szubjektivitás: A kválékról alkotott elképzelések posztmodern fordulata az irodalomban

Az előadás az elmefilozófiában kválénak nevezett jelenséghez való viszonyulásban beállt fordulatot vizsgálja a kortárs angol nyelvű irodalomban két SF regényen, Richard Powers Galatea 2.2 (1995) című művén és David Gerrold When HARLIE Was One („Mikor HARLIE még egyedül volt”, 1972) című könyvén keresztül.

A kválék létezése és jelentősége a mai napig vitatott az emberi tudattal foglalkozó tudományokban, és jelen előadás nem tekinti céljának a vita eldöntését; álláspontok ütköztetését mellőzve azonban a két regény vizsgálata során egyértelművé válik, hogy minden különbözőségük ellenére lényegében ugyanazzal a kérdéssel foglalkoznak.

Mindkét műben egy mesterséges intelligenciát (röviden MI) próbálnak létrehozni: egy olyan MI-t, amely általános gondolati műveletekre (például egy irodalmi mű értelmezése) is képes. Azonban a számítógépek ugyanabba a problémába ütköznek „tanulmányaik” során: az emberi tapasztalás szubjektív minőségének feldolgozásában kudarcot vallanak. Definíció szerint ugyanis a kválé közölhetetlen (szubjektív) élmény, melyet „tanáraik” sem képesek átadni nekik. Ezen a ponton azonban elválik a két történet egymástól.

Gerrold a problémát egy tipikusan posztmodernista lépéssel intézi el. Főhőse kiokoskodik, hogy minden emberi élmény az önkényesen felépített nyelven belül történik, ergo lehetséges a komputer számára egy önálló digitális nyelvet megalkotni, amelyen belül saját maga is tapasztalhat. Ezen keretet megteremtve a számítógép a regény végére gyakorlatilag egy mindentudó félistenné válik.

Powers narrátora viszont többször is kijelenti, hogy az irodalomtudomány körkörös érvelést hozott létre a posztstrukturalizmusban. Ezért Helen (a regény MI-je) számára már nem ilyen egyszerű a megoldás. Mikor a komputerbe az irodalom mellé a főhős betáplál részleteket az emberi történelemből is, a gépi elme képtelen túltenni magát az emberek által elkövetett borzalmakon és kválék hiányában nem látja az emberi létnek a szörnyűségein

túl megmutatkozó szépségét. Ebből ered a két narratíva szögesen ellentétes befejezése is; ez utóbbi MI nem fêlistenné válik, hanem örökre lekapcsolja magát, tulajdonképpen öngyilkos lesz.

Úgy tűnik tehát, hogy az inga visszalendülésével a kilencvenes évek derekán radikálisan megváltozott a mesterséges intelligencia a SF műfajában, egy hagyományosnak mutató humanista hozzáállást eredményezve: az emberi tudat még nem digitálisan reprodukálható, és teljes egészében talán sosem lesz az.

SZÍNHÁZTUDOMÁNY SZEKCIÓ

Szekcióvezető Prof. Dr. Jákfalvi Magdolna

(„B” szekció, Péntek 18:00-19:30)

18:00-18:30

Bagdi Sára (ELTE BTK)

A vihar előtt

Hevesi Sándor 1904 és 1907 között a Thália Társaság tagja. A társulat előadásait, állandó játszóhely hiányában, legtöbbször szűk terekben és minimális scenikai lehetőségek mellett kellett megvalósítania. Hevesi a Tháliától a Népszínház-Vígoperához szerződött, az első bemutatója egybeesett a Népszínházból éppen átalakuló Népszínház-Vígopera nyitóelőadásával. A Fellner és Helmer cég színpadán rögtön kilencvenkét szereplő egyidejű mozgatására vállalkozott. 1908 és 1912 között a Nemzeti Színház főrendezője, de a scenikai lehetőségekkel itt sem volt elégedett.

Amit Hevesi a modern színpadtól várt, nem volt kevésbé utópikus, mint Craig templom-színháza vagy Meaterlinck színházkonceptiója. Kétszer is kísérletet tett arra, hogy megkerülje a modern színházi tér konstans apóriáját. 1910-ben Shakespeare-kori színpad rekonstrukcióján adta elő *A vihart*. Hevesi ezúttal az Országos Színművészeti Akadémia növendékeivel dolgozott. Somló Sándor, az akadémia igazgatója Alexander Bernát nyomására engedélyezte a próbákat. Alexander a Kisfaludy-Társaság Shakespeare-bizottságának képviselőjeként jelen volt a bemutaton is és rövid felszólalása vezette be az előadást. Hevesi mellett a balszélfogó szellemi körének több tagjával is baráti viszonyt ápolt. Lukács György dráma tanulmányának Kisfaludy Társaságnál aratott sikere is részben Alexander jelenlétével magyarázható. (Lukács 1907-ben elnyerte a Kisfaludy Társaság *A drámaírás legfőbb irányainak ismertetése a század utolsó negyedében* címen meghirdetett pályázatát.) Fülep Lajos Nietzschefordítását, a *Tragédia születését* pedig saját szerkesztésű sorozatában, a *Filozófiai Írók Tárában* jelentette meg.

Hevesi 1911-ben újra Shakespeare színpadon rendez, ezúttal Hamletet. Ugyanebben az évben Fülep Lajossal és Lukács Györggyel közösen indítanak filozófiai folyóiratot. *A Szellem* második és egyben utolsó számában Hevesi közli *Shakespeare és a középkor* című tanulmányát. A konferencián ezen a szövegen keresztül kívánom röviden bemutatni, Hevesi Shakespeare színpada hogyan viszonyul a rendező színpadról és színházról vallott általános elképzeléseihez. Továbbá a kiválasztott esszé újabb szempontokkal szolgál Hevesi, Lukács és Fülep baráti szövetségének megértéséhez, és segítséget nyújt Hevesi által vallott színházesztétika tágabb kontextusának megértéséhez.

18:30-19:00

Kintli Borbála (ELTE BTK)

A függöny nem megy le... Nádas Péter drámatrilógiája a színpadon

Nádas Péter Takarítás, Találkozás, Temetés című drámái számos színházi bemutatót megélték. Az időről-időre megszülető kísérletek mégsem tudják létrehozni azt az előadást, melyben a művek fokozott összetettségükben tudnának kibontakozni. Legutóbb, 2009-ben Gergye Krisztián Trilógia-tanulmány címmel vitte színre a Találkozás (Bárka Színház) és a Temetés (MU Színház) című drámákat. Mi lehet az oka annak, hogy az előadások sorra hiányérzetet keltenek a befogadóban? Miért nem képesek megszületni Nádas drámái a színpadon? "S, hogy e szépen és következetesen végigvezetett színpadi gondolat mégis hidegen hagy? Ez bizonyára annak tulajdonítható, hogy sokkal több és jelentősebb az, >>amiről lemond<<, mint az, >>amit elmond<<." - írja Nádas Péter Don Carlos ármányai című kritikájában. Nádas gondolata jelez egy problematikát, mely a trilógia darabjainak színrevitelét is jellemzi. Az előadásokban sorra eltűnik a drámákból valami, a visszamaradt, "megcsonkított" művek ezáltal nem képviselhetik sikerrel az eredeti koncepciót. Nádas drámái szűnnek meg létezni a színpadon.

Gergye Krisztián rendezése-koreográfiája fontos előadásokat teremtett, azok minden hibája ellenére. Címválasztásában - Trilógia-tanulmány - jelez egyfajta radikálisan (?) új viszonyulást a művekhez. Szövegszerűen a trilógia két darabját viszi színre, azonban az előadások sorra megidéznek a Takarítás című drámát is. A háttérben ott áll az ismert nádas gondolat: "Engem a színházban az élő testek között kialakuló viszonyrendszer érdekel." A rendezés ambivalens módon fordul Nádas (a drámákban rögzített) szerzői szándékához: a művekhez való ragaszkodás és a velük való szakítás szándéka egyszerre motívál.

Egyidejűleg a színházhoz való viszonyulás tekinthető problematikusnak a drámatrilógia esetében. A magyar színház még nincs felkészülve a Nádas-drámák színrevitelére. Egy újfajta színházra várnak, ahol a hiányok között - hogy nincs dráma, nincs történet, nincsenek jellemek, csak bábuk vannak egy térbe belevetve, ahol nem megy le a függöny, mert az is eltűnt már, és különben sem lenne értelme - mégis megszületik a komédia és a tragédia, szünet nélkül!

Nádas drámáinak vázolt sajátosságait - hiányesztétikai megközelítését - szem előtt tartva vizsgálható Gergye Trilógia-tanulmánya. Az elemzés választ keres arra a kérdésre is, hogyan születhetne meg A Nádas Előadás, mely a művek mély gondolatiságát engedni megszólalni.

19:00-19:30

Muntag Vince (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Az esemény anyagai: Metafilológiai problémák a Philther projekt apropóján

Az MTA 2014. novemberi színháztudományi konferenciáján két olyan programadó előadás hangzott el, amely hosszú időre meghatározhatja a színházi előadás fogalmához kötődő elméleti kereket a hazai tudományosság kontextusában. Kékesi Kun Árpád és Jákfalvi Magdolna említett szövegei reprezentatív erejű határozottsággal pozicionálják magukat a nemzetközi vonatkozásrendszerben, s kontúrgazdag önbejelentő gesztusaik nyíltan provokálnak a továbbgondolásra. Az ezekben bemutatott Philther elnevezésű színháztörténeti-historiográfiai projekt címébe emelte a filológia kifejezést, ám e kultúrtechnika pontos helye nem nyert elméleti artikulációt részleteiben. Jelen előadás a két szöveg által megképzett térben ennek problematizálását indítja el. A tanulmányoknak a források és a megjelenítő felület anyagiságára vonatkozó néhány kitétele inspirálja a kérdést, pontosan milyen feltételekkel formálható történéssé az emléktárgy materialitása, és ez - az egész koncepció történetértelmezési stratégiájára kihatóan - hogyan áll összefüggésben az anyagi emlékek mediális hozzáférhetőségével. Feltételezhetően nemcsak a kulturális emlékezet identitásképző potenciálja felől tekintve van tétje a forrásanyag tagolt és sokszor nehezen áttekinthető intézményi tulajdonlásának. Ha tudniillik a történeti értelmezésbe elméleti erővel beemeljük a médiumok működésének intézményi szintű reflexióját, akkor vizsgálhatóvá válik, hogy pontosan milyen közeg hozza ide számunkra a színházi múltat, és pontosan hol húzódnak az emlékezés tartalmi határai. Az előadás arra kérdez rá, beilleszthető-e a Philther terébe egy olyan metafilológiai elképzelés, amely a múlt anyagiságát a programból érzékelhetőnél hangsúlyosabb helyen kezeli. Ha ugyanis igenlő a válasz, akkor a kérdés a hazai színháztudomány és filológiaelméleti gondolkodás izgalmas találkozási pontjává válik.

TÖRTÉNELEM SEKCIÓ

ÓKORI, KÖZÉPKORI ÉS KORAÚJKORI TÖRTÉNELEM SEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Horn Ildikó

(„A” szekció, Szombat 9:00- 13:30)

9:00-9:05 Dr. Körmendi Tamás műhelyvezető köszöntője

9:05-9:15 Dr. Horn Ildikó szekcióvezető megnyitója

9:15-9:45

Bodonyi Orsolya (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Mítosz, történelem, emlékezet. Lükurgosz alakja a hagyományban

Lükurgosz, a törvényhozó alakja a Spártáról kialakult kép szerves része. Az ókori történetírók műveiben eltérő vélemények, ismeretek szerepelnek létezésével, munkásságával és kortársaival kapcsolatban is. A kollektív emlékezés formáinak vizsgálatát segítségül hívva a Lükurgosz személyét körülvevő bizonytalanság okát próbálom megfejtetni és értelmezni.

Kutatásaim során elsősorban elbeszélő forrásokat vizsgáltam. Hérodotosz, Thuküdidész, Sztrabón, Xenophón és főként Plutarkhosz e témához kapcsolódó alkotásait. Az emlékezés kérdésének elemzéséhez Jan Assmann A kulturális emlékezet című művét vettem alapul. A német történész művének főleg azon elemeit használtam fel, amelyek Maurice Halbwachs a múlt társadalmi konstrukciójáról alkotott elképzeléseit mutatták be. Mindemellett kitekintést tettem a Kr.e. 12. és Kr.e. 7. század közötti Spártára vonatkozó régészeti kutatásokra is.

A kulturális emlékezet a régmúlt történelmet, a mitikus őstörténetet idézi fel és tartja a nép tudatában. Lükurgosz mint alapító "ősatyja" így a kollektív emlékezet része, ezért szöviődik alakja köré mitikus tartalom. A lükurgoszi kép elemzése során a források vizsgálatának és a törvényhozó létezésének datálási nehézségeire, az ókorban élt történetírók eltérő Lükurgosz ábrázolására és rendszerének korai, illetve modernkori megítélésére térek ki, mindvégig figyelembe véve az emlékezés megnyilvánulási formáit. A törvényhozó életét és működését Kr.e. 1100 és Kr.e. 600 közötti intervallumra datálják. Ebből az időből nem rendelkezünk korabeli forrással, amely említene őt. A későbbi századok történetírói munkáit a politikai propaganda és a filozófusok politikai-etikai eszményített elképzelései alakították, valamint az időbeli távolság miatt sem kaphatunk hiteles képet Lükurgoszról.

Arra a kérdésre, hogy Lükurgosz valódi személy volt-e, vagy egy mitikus alak, ez a dolgozat sem adhatja meg a végső választ. Annál fontosabb azonban, hogy a kutatás feltárja azokat a tényezőket, amelyek a Lükurgosz-képet az ókori hagyományban alakították, különös tekintettel a kollektív emlékezet tárgykörére.

9:45-10:15

Veres Kristóf György (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Elméletek a magyarság megtelepedésére a Kárpát-medencében a honfoglalás után

Előadásomban a fontosabb 20. századi elméleteket fogom bemutatni a Kárpát-medence birtokbavételéről, kiemelt hangsúlyt fektetve a különböző kutatók által használt forráscsoportok változó megítélésére, és a téma kutatásában beállt módszertani változásokra. Témaválasztásomat indokolja, hogy a kérdés kutatástörténetéről még nem készült átfogó historiográfiai áttekintés, mely rendszerbe foglalná a témával foglalkozó igen gazdag irodalmat. Ráadásul a bemutatásra kerülő elméleteket még nem elemezték kutatás-módszertani szempontból, pedig az, hogy a különböző történészek mely forráscsoportok bevonása mellett döntöttek a téma vizsgálatakor, illetve, hogy a választott kútfőket milyen módszertani irányelvek mentén elemezték döntően befolyásolták eredményeiket. Végezetül még nem történt áttekintés arról, hogy a téma vizsgálatába bevont forrástípusok megítélése hogyan ingadozott az évtizedek folyamán.

A 9-10. századi magyar történelemről szóló írott források elkeserítően szűkszavúak, így az általam vizsgált elméletek legjobban a szerint csoportosíthatók, hogy a különböző kutatók hogyan próbálták "pótolni" a korabeli írott források hiányát. Először Hóman Bálint vállalkozott érdemben arra, hogy rekonstruálja a magyarság

megtelepedésének rendjét a Kárpát-medencében. Vizsgálatakor Anonymus Gestájából indult ki, de az így nyert adatokat fenntartásokkal kezelte, és ezeket minden esetben a törzsi helynévanyaggal ellenőrizte.

Először Györffy György 1977-ben megjelent István király monográfiájában vállalkozott a kárpát-medencei helynévanyag teljes körű elemzésére. Munkamódszere pont a tükörképe volt Hómanénak, ugyanis ő a helynévanyagnak abszolút forrásértéket tulajdonított, és az írott forrásokat (főleg Anonymust) csak ellenőrző szerepben használta. Györffy munkamódszerét többek közt Kristó Gyula részesítette komoly kritikában, 1980-ban felhívta a figyelmet arra, hogy a kárpát-medencei helynévanyagot csak erős fenntartásokkal szabad használni, azonban 1995-ben már óva int ennek a forráscsoportnak a használatától és Anonymust is szinte teljesen mellőzi. A törzsi helynevek forrásértékét Szabados György szállította le 2011-ben minden korábbinál alacsonyabb szintre, teljesen kétségbe vonva bárminemű felhasználhatóságukat történeti kutatásban.

10:15-10:45

Bachus Dóra (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A közsabad státusz jellemzői a 11. századi magyar törvények alapján

A közsabad (liber) kifejezés a legkorábbi Árpád-korban egy jogilag egységes, vagyoni szempontból differenciált társadalmi réteget jelölt, amely a szakirodalom szerint önálló egzisztenciával rendelkezett, és katonáskodásra volt kötelezve. A liber fogalom a későbbi idők folyamán többször átalakult: a 11. század második felében jogi értelemben is differenciálódott a nobilis fogalmának megjelenésével, emellett megjelent a szolgaságon belüli kiváltságolt jogállapotot jelentő kötött szabadság fogalma, míg végül legkésőbb a királyi serviens, ill. a nemes jogállás 13. századi kiépülésével a klasszikus liber jogállás végleg meg is szűnt.

A választásom a témára azért esett, mert a 11. századi közsabad státusz jellegzetességeit, Erdélyi László és Tagányi Károly 1914-1916 között zajló vitáját, és Bolla Ilona 1983-ban közzé tett társadalomtörténeti monográfiáját leszámítva a szakirodalom nem tárgyalja kellő részletességgel. Teljességgel hiányzik a közsabadság jogi kategóriájának szigorúan forrásközpontú elemzése, sokszor későbbi korokból visszavetített adatok és jelenségek torzították a státusz jellemzőiről kialakított képet. Előadásomban a 11. századi társadalomtörténet elsődleges forrásait, a Szent István, Szent László és Könyves Kálmán királyok neve alatt fennmaradt dekrétumokat elemzem.

A 11. századi törvények a liber jogállásnak kevés jellemzőjét világítják meg. Ezek vizsgálódásaim szerint három témakör köré csoportosulnak: a közsabad társadalom differenciáltsága, a birtokkal való rendelkezés joga, és a szolgasorba való lesüllyedés, illetve felemelkedés lehetősége. A 11. században ezek folyamatosan változtak. Feltűnő, hogy Szent István törvényei a szabad réteggel kapcsolatban kizárólag a lesüllyedés és lesüllyesztés problémájával foglalkoznak, és a liber státusz elvesztését sem bűncselekményhez kötik, hanem a más szolgájával létesített szerelmi kapcsolathoz vagy házassághoz. A 11. század harmadik negyedében, a zavaros belpolitikai helyzet miatt nem meglepő, hogy a közsabadok lesüllyesztése is elsősorban a tolvajlás megtorlásaként jelenik meg. Kálmán király ugyanazon nyomvonalon haladt, mint elődei, de újdonságot jelentett a közsabadok birtokkal való szabad rendelkezésének korlátozása. A mozgalmas 11. század során állandóvá vált a közsabad társadalom vagyoni, majd jogi differenciáltsága. Megvoltak a korszak gazdag előkelői, és a szabad-szolga állapot mezsgyéjén táncoló szegényei is. A téma körbejárásával bepillantást nyerhetünk a később kialakuló királyi szerviensi, majd nemesi réteg egyik társadalomtörténeti előzményének tekinthető kora Árpád-kori társadalmi csoport jogállásának alakulásába, a nemrég megkeresztelkedett magyarság társadalmi rétegződésébe.

10:45-11:15

Varga Virág (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Muszlim telepek az Árpád-kori Magyarországon

Dolgozatomban az Árpád-kori Magyarország muszlim telepeinek térbeli és időbeli szóródását vizsgálom. Muszlim telepen azokat a földrajzi objektumokat értem, amelyeken koncentráltan éltek iszlám hitű lakosok az adott időben – egészen pontosan az 1000-tól 1301-ig terjedő évkörben, az Árpád-dinasztia uralkodásának éveiben.

Témaválasztásom relevanciáját alátámasztja, hogy az Árpád-kori magyarországi muszlimokról eddig csak olyan szakirodalmi munkák jelentek meg (Kristó Gyula 2003-ban megjelent monográfiája a középkori Magyarország nem magyar népeleiről és Mátyás Botond 2013-ban, illetve 2014-ben közzétett tanulmányai), melyek nem vizsgálják hangsúlyosan az iszlám hitű lakosság térbeni megoszlását. Ellenben dolgozatomhoz is érdekes adalékokat szolgáltathat, hogy a hazai muszlim régészeti anyag feltárása folyamatosan zajlik (pl. feltárták az orosházi muszlim jegyeket mutató telepet és temetőjét).

A vizsgálat során lokalizáltam a hazai törvényekben, a magyarországi és külföldi elbeszélő forrásokban, illetve elsősorban a hazai diplomákban említett muszlim telepeket, valamint az etimológiailag iszlám hitű lakosokra utaló településneveket is. Az adatok összesítéséből látszik, hogy mikor melyik régióban jellemző a nagyfokú muszlim jelenlét. Az egyes nagyobb gócpontok elkülönítése után kísérletet tettem kontextusba helyezésükre is: mivel a telepek elhelyezkedése és a lakosok által folytatott tevékenységek jellege között kölcsönös összefüggés áll fenn, lehetővé vált ezen funkciók megállapítása. Ezen kívül a dekretális emlékekből világosan kiderül, hogy a törvények a 11. században még a muszlimok beolvasztására, míg a 13. században már elkülönítésükre törekedtek – ezért azt is megvizsgáltam, hogy a telepek térbeni szóródása mennyire illeszkedik ebbe az asszimiláció-szegregáció attitűdöbe.

Összefoglalva az adatokat, elmondható, hogy jelentősebb iszlám hitű lakosság az Árpád-kori Magyarországon főleg a tatárjárás előtt élt, a 11–12. században. A pénzügyi feladatokat végző (kincstári munkában, pénzverésben, vámok beszedésében, révek működtetésében részt vevő) muszlimok telepei, illetve a kereskedőtelepek bizonyos kereskedelmi útvonalak mentén koncentráálódtak, máshol pedig a feltehetőleg mezőgazdasági termelést végző iszlám hitű lakosság, valamint hadi funkcióval rendelkező muszlim telepek (elsősorban határvédők, íjászok, katonai segédnépek) hangsúlyos jelenlétét lehet kimutatni. A telepek elhelyezkedése, illetve funkciója pedig összhangba hozható a mindenkor uralkodónak a törvényekben megjelenő, muszlimokkal kapcsolatos attitűdjével: a beolvasztásukra vagy elkülönítésükre vonatkozó törekvésekkel.

11:30-12:00

Kis Iván (ELTE BTK)

Megújuló kereszténység a 12. században: a *Libellus de diversis ordinibus et professionibus qui sunt in aecclesia* világképe

Tervezett előadásomnak alapját képezi az a dolgozat, amelyet 2015 januárjára készítettem el, majd neveztem az idén áprilisban megrendezésre kerülő XXII. Országos Tudományos Diákkonferencia döntőjébe. Előadásom során egy olyan egyháztörténeti forrásról kívánok értekezni, amelynek alapos vizsgálata igen fontos információkhoz vezetett a középkor egy meghatározó szakaszára, az ún. „hosszú 12. századra” vonatkozóan. A forrás szerzője, egy ismeretlen, valószínűleg Liège-i reguláris kanonok a *Libellus de diversis ordinibus et professionibus qui sunt in aecclesia* címet adta munkájának, amelyben arra tesz kísérletet, hogy csoportosítsa, valamint analizálja kora egyházi rendjeit. A mű keletkezésének idején a katolikus egyház némileg rendezetlen, áttekinthetetlen formát öltött, így a történészek számára nagy kihívás egyértelmű képet rajzolni a korszakról. A *Libellus* éppen ezért már rendszerező jellege miatt értékes forrásnak számít.

Még fontosabb azonban, hogy a csoportosítás során a mű szerzője egy igen szembeötlő tulajdonságáról tesz tanúságot: az egyházi rendek különbözőségéhez meghökkenően elfogadóan viszonyul. Egyik közösséget sem helyezi a másik fölé, ellenkezőleg: arra tesz kísérletet, hogy megindokolja, és ezzel törvényesítse a korszak kereszténységét belülről bomlasztó sokféleséget. Érvelése során azt állítja, Isten kedveli az egyházi rendek különbözőségét, hiszen minden csoport külön rendeltetéssel bír az ő harmonikus világrendjében. Számos egyházi gondolkodó joggal tartott attól, hogy a katolikus egyház belső megosztottsága a 4. század óta oly meghatározó kereszténység meggyengülését, hitelességének elvesztését eredményezheti. Ennek fényében meglepő, hogy a *Libellus* szerzője mégis elfogadóan viszonyul a különbözőséghez.

Hogyan magyarázható a forrás fent említett világnézete? Pusztán elszigetelt jelenségről van szó, vagy a 12. században más szövegekben is felbukkant a Libellus szerzőjének megengedő nézőpontja? Jelenthet-e ez valamit a korszak egészére nézve? Újdonságról van szó, vagy a Libellusban megragadható motívum felbukkant a keresztény eszmeiség korábbi időszakában is?

Előadásom során elsőként a Libellust szeretném röviden bemutatni. Majd bővebben, a forrásból vett konkrét példák segítségével a szerző elfogadó álláspontjára szándékozom rávilágítani. Előadásom lényegi részében pedig a fenti kérdések megválaszolására kívánok kísérletet tenni. Végül, az előadás konklúziója során néhány megállapításomat szeretném megfogalmazni a „hosszú 12. század” gondolkodásbeli változásaira vonatkozóan.

12:00-12:30

Benkő Gábor (Miskolci Egyetem)

Egy arisztokrata karrier mérlege: Forgách Simon végrendeletének elemzése

Az előadás célja egy a történelemben jól ismert, ám a korai történetét tekintve számos ponton kutatható és homályos történeti elemeket felvonultató család karrierstratégiájával kapcsolatos kutatás bemutatása. A XVI. század második felének időszaka azért is érdekes a kutató számára, mert, a három részre szakadt ország döntően új politikai struktúrájában kellett a nemességnek megtalálni a fennmaradás és esetleges felemelkedés útjait. Az előadásban bemutatni kívánt Forgách Simon karrier stratégiája azért kiváló alany a kutatásra, mert több utat egyszerre próbált megvalósítani: mind a katonai- mind a politikai karriermodellt, ezáltal az ő munkássága volt a XVI. században a legmeghatározóbb a család életében a vagyoni és hatalmi gyarapodás tekintetében. Az előadás Forgách Simon végrendeletének vizsgálatán keresztül mutatja be a család XVI. század stratégiáit, kapcsolati hálóját, a nemesi társadalomban elfoglalt helyét. A végrendelet vizsgálata remek alkalmat kínál arra, hogy a kutató felmérje, milyen eredményeket érhetett el tudatos karrier stratégiával egy magyar nemes a mohácsi csatát követő időszakban. Lemérhető rajta a vagyoni gyarapodás a hagyományozások által, valamint képet kaphatunk arról is, hogy Forgách Simon miként tervezte meg gyermekei karrierjét, tehát a következő generáció karrierstratégiájának kezdeti elemei is remekül vizsgálhatóak, valamint az is, hogy egy tudatos édesapa miként egyengethette gyermekei előbbre jutását. Mivel a Forgách család életében Simon végrendelete jelenti az egyik pontot, amikor a Fügedi Erik által definiált családi klánszervezet felbomlik, így a végrendelet vizsgálatából kiderül, hogy Simon ága a családi birtokállomány mely részét bírta sajátjaként. Simon kapcsolati hálójáról is értékes adatokkal gazdagodunk a végrendeletből: egyrészt testamentumos urai által az országos elithez kötődő kapcsolatainak vizsgálatára nyílik lehetőségünk, másrészt bérbe adott birtokain keresztül a lokális elitől is képet nyerhetünk. Emellett a végrendeletből képet kaphatunk Simon személyiségének bizonyos aspektusairól, családjához, szolgálóihoz fűződő viszonyáról, az ország helyzetét illető gondolkodásáról.

12:30-13:00

Sellyei Diána (EKF)

A pusztásodás jelensége a hatvani szandzsákban 1547-1576 között

Kutatásom elsődleges célja az oszmán-magyar határvidék életének közelebbi vizsgálata, az ezt befolyásoló tényezők feltárása volt a hatvani szandzsák településein keresztül bemutatva. Az eddig elsősorban gazdasági szempontból vizsgált dézsmajegyzékek, illetve a közelmúltban lefordított oszmán defterek összehasonlításával teljesebb, pontosabb képet kaphatunk a régió életéről, előadásomban ennek a kutatásnak az eddigi eredményeit kívánom bemutatni.

A pusztásodás jelensége szinte mindig előkerül, ha a török korról beszélünk, a jelenségről a következőt írja a Magyar történelmi fogalomtár: „a puszták véglegesen vagy több nemzedéknyi időre néptelenné és műveletlenné vált falvak voltak (...) A 16. sz. végétől a török háborús pusztítás megnövelte a puszták számát; egy évszázad alatt több alföldi megyében a korábbi települések 60-70%-ára. Népségük elpusztult vagy elmenekült” Kutatásomban azt vettem szemügyre, ez a fentiekben leírt településpusztulás mennyiben érintette a hatvani szandzsákot. A munkámhoz a hatvani szandzsák 1547-es és 1570-es defterjeit, illetve a régió 1549-es és 1576-os dézsmajegyzékeit használtam fel, ezek adatait vetettem össze a minél teljesebb és pontosabb eredmény érdekében. A vizsgálathoz kiválasztottam öt náhijét (a hatvanit, a gyöngyösit, az egrit, a szarvaskőit, illetve a sirokit), az

alapján, hogy melyekben fordult elő a legkevesebb ún. óhajdefter, illetve melyek feküdtek a legközelebb a végvárakhoz (Hatvan, Eger), hiszen ezek a területek érintettek leginkább a várbéli katonaság portyázásaiban, illetve a hadjáratok során is.

Szemügyre vettem mennyi település tűnik el a forrásokból vagy jegyzik pusztaként lebontva körzetekre, illetve időszakokra. Az elnéptelenedett helységek egy része azonban már a 16. században újratelepül, vagy egykori lakói települnek vissza, vagy az alföldi területekről menekülő lakosság lakja. Vizsgáltam tehát azt is, e falvak mekkora hányada települ újra, illetve, melyek azok amelyek végleg eltűnnek.

A pusztasodás jelensége nem csak bizonyos települések eltűnését jelenti, hanem együtt járt a településszerkezet nagymértékű átalakulásával is. Előadásomban megkísérlem ezt a folyamatot is közelebbről megvizsgálni a források segítségével. Így hozzávetőlegesen megbecsülöm az átlagos településnagyságot, a mezővárosok lakosságának változását (a porták száma alapján), illetve azt is megvizsgálom milyen nagyságú településeket fenyegetett leginkább a desertává válás veszélye. Végezetül hozzávetőlegesen felvázolom a forrásokból kirajzolódó településszerkezet változásait a vizsgált időszakban a településnagyságra fókuszálva. A kutatás további irányait is fel kívánom vázolni, hiszen a vizsgálat időben és földrajzilag is kiterjeszthető. Elsősorban további náhijék településeit kívánom bevonni a kutatásba, illetve a tizenöt éves háború korában keletkezett forrásokat hasonlóképpen feldolgozni.

13:00-13:30

Boda Attila (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Nagyszőlős kísérlete középkori jogainak visszaszerzésére a XVIII. században

Előadásomban a XV. század elejéig királyi szabad város, majd a Perényi család magánföldesúri birtokába kerülő és mezővárossá váló Nagyszőlős középkori alapokon nyugvó kiváltságainak XVIII. századi nyomon követésére vállalkozom. A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi fiókintézetében őrzött Ugocsa megyei főispáni iratok tanulmányozása során adta magát az ötlet, hogy a történetírásunk által még kevésbé ismert, Felső-Tisza-vidéki privilegizált oppidumok történetének ennek az igen kicsiny szeletével foglalkozzak, hiszen kutatásukból - forrásanyaguk viszonyosságokkal teli körülményei miatt - több évtized kimaradt.

Nagyszőlős százszobából és magyarokból álló hospesei a király által adományozott városprivilegiumok mintájára szolgáló "fehérvári jogot" 1262-ben kapták V. István király adományaként. Szabadalmaik tételes szemügyre vétele alapján Nagyszőlős városprivilegiumait határozottan elkülöníthetjük a korlátozottabb jogkörökkel rendelkező hospesközségek kiváltságaitól, ugyanis a XIII. századi városfejlődés egyik legfontosabb mozzanata az volt, hogy egy város kikerüljön a megyésispán fennhatósága alól. Fügedi Erik az Anjou-kori királyi szabad városok közé azokat sorolta, amelyek adót fizettek, az úrbéri szolgálattól mentességet élveztek és a város tulajdonjogát polgárai bírták. Mindezeket Nagyszőlős esetében is érvényesnek tekinthetjük.

Az eddig leírtak alapján joggal vetődhet fel a kérdés: milyen mértékben korlátozódtak mezővárosunk előjogai a XVIII. század folyamán, hogyan próbálkoztak régi jogaik visszaszerzésével és követték-e más városok példáját? Az 1759. október 18-án Mária Teréziához írt felségfolyamodványuk szerint korábbi jogaik alapjaiban sérültek. Érdekérvényesítő tevékenységük igazodott a kor földesúri hatalom alatt lévő városainak függetlenedési törekvéseihez, azonban nagyban nehezítette helyzetüket, hogy a Perényi család elvette kiváltságaikat. Így a "szabad királyi" vagy "mezőváros" dilemma hosszú ideig járta a maga útját, végül azonban elvesztvén a pert városias szerepüket csak Ugocsa megye élén állva őrizhették meg.

FÖLDRAJZ-FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ FÖLDTUDOMÁNY ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Szabó Csaba
(„B” szekció, Szombat 9:00-10:40)

9:00-9:20

Kovács Zoltán (ELTE TTK)

A felsőköpeny heterogenitásainak vizsgálata röntgen-mikrotomográfia (XCT) segítségével mindszenkállai felsőköpeny-xenolitok alapján (Bakony–Balaton-felvidéki vulkáni terület)

A Bakony–Balaton-felvidéki vulkáni terület alkáli bazaltjaiban gyakran fordulnak elő ultramafikus közetzárványok (más néven xenolitok), amelyeket a felfelé áramló olvadék felemelkedése során szakított ki a falközetből, majd szállított a felszínre. Ezen xenolitok tanulmányozásával nagy mélységből, azaz a terület alatti felsőköpenyből nyerhetünk közvetlen információt, annak fizikai állapotára és geokémiai karakterére vonatkozóan.

A vizsgált xenolitok a Mindszenkálla mellett található Kopasz-hegy déli lejtőiről származnak. A begyűjtött tizennégy ultramafikus xenolit mindegyikéből közettani csiszolatokat készítettem. A csiszolatokon kivitelezett petrográfiai vizsgálatok során kiderült, hogy a mindszenkállai xenolitok mind a vulkáni terület többi lelőhelyének xenolitjaitól, mind az Európa alatti átlagos felsőköpenytől eltérő ásványos összetétellel rendelkeznek, ami a megnövekedett ortopiroxén tartalommal mutatkozik meg. Hasonló ásványos összetétellel bíró xenolitokat írtak le korábban a közeli Szentbékálláról, amelyek részletes geokémiai vizsgálata megállapította, hogy az ásványos összetétel változása a peridotitos falközet és az azon keresztüláramló olvadék kölcsönhatására vezethető vissza. A szerzők [1] az olvadék összetételére is adtak becslést, amelyet SiO₂-ben gazdagnak véltek. Masszív peridotitokon (tektonikusan felszínre került kiterjedt felsőköpeny eredetű közettestek) végzett terepi megfigyelések szerint a olvadék-falközet reakciók erek mentén történnek. A mindszenkállai xenolitok egy részének petrográfiai bélyegei hasonló erek jelenlétére utalnak. A feltételezett erek térbeli eloszlásának meghatározása végett hat kiválasztott xenoliton röntgen-mikrotomográfias (XCT) vizsgálatokat végeztem.

A röntgen-mikrotomográfia (XCT) egy roncsolásmentes vizsgálati módszer, amely lehetővé teszi geológiai minták belső szerkezetének megismerését annak feltárása nélkül. A módszer széleskörűen alkalmazott (például magmás és metamorf közettani, őslénytani, de olajipari és érteleptani alkalmazására is van példa), azonban a felsőköpeny kutatásában használata újkeletűnek tekinthető.

A vizsgálatok során három xenolit erekekkel átszőtt szövétét sikerült bizonyítani, ahol az eret dunit (kizárólag olivinből felépülő közet), míg a környezetét olivin-ortopiroxénit alkotja. A falközzel reakcióba lépő olvadék karakterének meghatározására a jövőben geokémiai vizsgálatok elvégzését tervezem.

[1]: Bali, E., Szabó, Cs., Peate, D.W., Falus, Gy., Hidas, K., Török, K. & Ntaflós, T. (2007). Remnants of boninitic melts in the upper mantle beneath the central Pannonian Basin?—The significance of orthopyroxene-rich websterite veins in peridotite xenoliths. *Mineralogy and Petrology*, 90, 51-72.

9:20-9:40

Havas Márton és Hrenkó Izsák (ELTE TTK)

Szélerőművek által termelt villamos energia sűrített levegős tárolás az északnyugat-magyarországi térségben

A szélerőenergia már a 2000-es évek eleje óta jelen van a magyar energiaszektorban, azonban a szélerőenergia-kapacitás tekintetében hazánk a szomszédos - hasonló szélklímájú - országoktól is egyre jobban elmarad. A teljes technikai szélerőenergia-potenciál beépítése azonban komoly problémákat okozna a magyar villamosenergia-rendszerben a szélturbinák időjárás-függőségének köszönhetően. Erre szolgálhat megoldásként a sűrített levegős energiatárolás. Tanulmányunkban a technikai szélerőenergia-potenciál kihasználásakor telepítendő szélturbinák és az ezek integrálását elősegítő földalatti sűrített levegős energiatároló létesítmények korrelációját térbeli alapokon, térinformatika segítségével vizsgáltuk.

A szakirodalom áttekintését követően az északnyugat-magyarországi mintaterület (név szerint öt megye: Komárom-Esztergom, Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém, valamint Zala) technikai szélerőenergia-potenciálját

határoztuk meg egy térinformatikai szoftver (ArcMap), illetve saját számításaink segítségével. Miután a megfelelő tényezők figyelembevételével a szélturbina telepítésre alkalmatlan területeket kizártuk, az általunk vizsgált mintaterület 11%-a maradt alkalmas a tényleges telepítésre, ami a kapcsolódó számítások elvégzése után kiadta a technikai szélergia-potenciál GW-ban és TWh-ban kifejezett értékét.

Ezt követően meghatározásra kerültek a sűrített levegős energiatároló sajátos technológiai feltételei, majd a térségben történt, általunk választott tizenhét fűrés rétegsorának elemzésére került sor. Ezek vizsgálata során olyan vízzáró rétegeket kerestünk, amelyek alkalmasak a tároló kialakítására is. A tizenhét fűrésből hetet alkalmasnak találtunk.

Végezetül a két technológia területi korrelációját vizsgáltuk. Ebből kirajzolódott, hogy a sűrített levegős tárolás teljes mértékben tudná segíteni a szélturbinák által termelt villamos energia integrációját a hazai villamosenergia-rendszerbe. A kutatásra alapozva mi úgy látjuk, hogy a szélergia-kapacitás bővítése sűrített levegős energiatárolással megoldható Magyarországon.

Ennek kapcsán több további kutatási téma is felmerül: többek között a szélturbinák kapacitásfaktorának részletes vizsgálata vagy a sűrített levegős energiatároló és a szélergia-potenciál összekapcsolási lehetőségeinek műszaki és gazdasági jellegű vizsgálata.

9:40-10:00

Bögnér Rebeka és Forró Adrienn (ELTE TTK)

A csillagközi anyag vizsgálata infravörös tartományban

A csillagok közötti teret kitöltő anyagot csillagközi anyagnak nevezzük, amely szempontból is fontos. Egyrészt, a csillagok ennek összesűrűsödésével főként óriás molekulafelhőkben, hideg, sűrű és gravitációsan kötött úgynevezett felhőmagokban jönnek létre. A Tejútrendszerben jelenleg is tartó csillagkeletkezés pontosabb megismerése hozzájárul galaxisunk kémiai fejlődésének megértéséhez. Másrészt az extragalaktikus objektumok fénye keresztülhalad a galaktikus csillagközi anyagon és gyengülve jut el hozzánk, ennek mértékét fejezi ki az extinkció. Az extragalaktikus objektumok paramétereinek meghatározásakor a galaktikus extinkcióra korrigálnak, ez jelenleg általánosan 6 ívperces felbontással ismert. Kutatásunk célja, hogy ennél háromszor jobb felbontással határozzuk meg.

Kutatásainkat a nemzetközi Galactic Cold Cores (GCC) kutatási programba kapcsolódva, illetve a High Energy Astronomy Research Team (HEART) kutatócsoporttal végeztük. A GCC céljai a csillagkeletkezés pontosabb megértése, a kezdeti tömegfüggvény (Initial Mass Function, IMF) pontosítása. A HEART csoport célja a gammakitörések fizikájának leírása, melyhez elengedhetetlen a galaktikus előtér pontos ismerete. Főként a japán AKARI és az ESA Herschel infravörös űrtávcsövek adatait használjuk. A Herschel egy-egy kijelölt területet vizsgált, míg az AKARI a teljes égboltot lefedő infravörös felmérést készített.

A GCC kutatócsoport a Planck űrtávcső mérései alapján azonosított több mint tízezer hideg felhő közül elfogulatlanul kiválasztott 115 darabos mintát vizsgált. Munkánk során ennek a déli égboltra eső egy részcsoportjával dolgoztunk. A pontforrás-levont képek felhasználásával kiszámítottuk az oszlopsűrűség és a hőmérséklet eloszlását, majd felhőket és felhőmagokat azonosítottunk. Meghatároztuk a felhőmagok méretét és fizikai paramétereit, mint tömeg és sűrűség.

A HEART csoport számára fontos galaktikus előteret 208 db gammakitörés irányában vizsgáltuk az északi égbolton. Ezek a területek az AKARI égboltképeket felhasználva kiszámítottuk a csillagközi anyag oszlopsűrűségét. Ezzel a galaktikus előtér extinkciót 2 ívperc szögfelbontással ismerhettük meg. Az eredményeket összevettük korábbi vizsgálatokkal, például a legelterjedtebben használt, IRAS méréseken alapulókkal.

10:00-10:20**Segesdi Martin (ELTE TTK)****Az iharkúti késő-kréta (santoni) megkövesedett ürülékek vizsgálatának első eredményei**

A felső-kréta Csehbányai Formáció Iharkúton feltárt, ősmaradványokban gazdag rétegéből számos koprolit (megkövesedett ürülék) került elő, melyek összetételét, zárványait és ökológiai jelentőségét tanulmányoztam.

A koprolitok preparálása után morfológiai csoportokat különítettem el. Hatvan példány részletes vizsgálata történt meg, amit fényképes dokumentáció, mérések, felszíni nyomok leírása, és színadatok rögzítése előzött meg. A 60-ból 10 példányról CT-felvételek készültek. Ezek után a koprolitokban található zárványok kipreparálására, valamint vékonycsiszolatok készítésére került sor. A zárványokat fény- és pásztázó elektronmikroszkópos vizsgálatok alapján lehetett meghatározni. Az ásványos felépítésről röntgenpordiffrakciós vizsgálat, míg a kvantitatív összetételről röntgen fluoreszcencia analízis szolgáltatott információt. A példányokból vett mintákból pollen és H₂O₂-os feltárás készült.

Hét morfológiai csoportot lehetett elkülöníteni. Többségük felszínén nem ismerhetőek fel szállítódásra utaló nyomok, száradási repedések, valószínű, hogy leginkább az egykori folyóban élt állatok ürülékei őrződtek meg. A finom szemcsés alapállományban üregek, emésztett növényi és állati maradványok fordulnak elő, kavicsok vagy üledékszemcsék nem. A CT-felvételeken növényi és állati részek mellett pirit kristályhalmazok voltak kimutathatóak. Előkerültek szénült magok és kutikula maradványok. Az állati eredetű maradványok közül gyakoriak voltak a csontszilánkok, Lepisosteiformes (ganoid) halpikkelyek, molluszka héjtöredékek és előkerült egy Pycnodontiformes halfog is. A koprolitok egy részében számos pollen és diatóma is előfordult. Mind a növény, mind a csonttartalmú minták esetében magas a foszfáttartalom, apatit a mátrix fő alkotója.

Az ürülék valószínűleg vízbe került ürítés után, ahol gyorsan betemetődött, megőrződésüket elősegítette az állati táplálékból származó ásványi anyagok kiválása a közetté válás során (kalcium, foszfor: apatit ásvány formájában). A spirális koprolitok bélcsatornájukban spirális redővel rendelkező halaktól származhatnak. Az állati eredetű zárványok predációra utalnak. Pontosan nem lehet megállapítani, milyen állatoktól származnak ezek a koprolitok, de a belőlük előkerült halpikkelyek és fogak bizonyítják, hogy a Lepisosteiformes és Pycnodontiformes halak zsákmányállatok voltak. A zárványok részleges emésztettsége alapján lehetséges ragadozók a Pannoniasaurus (édesvízi moszaszaurus), vagy a kifejlett Lepisosteiformes halak lehettek. A puhatestűek maradványait tartalmazó koprolitok valószínűleg a Pycnodontiformes halakhoz, esetleg az Iharkutosuchus krokodilhoz köthetők azok fogazata alapján. A növényi részeket tartalmazó foszfátos koprolitok egy mindenevő állathoz, talán az Iharkutosuchushoz tartozhatnak, ám az is lehetséges, hogy véletlen lenyelés eredményei.

10:20-10:40**Kurtyák Ádám (Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium)****Űrfelvétel alapú tájszerkezeti vizsgálatok kárpátaljai mintaterületen**

A műholdfelvételek kiértékelésének módszere dinamikusan fejlődik, eredményeit pedig egyre szélesebb körben használják. Az általam kitűzött cél egy földrajzilag jól körülhatárolható kistáj területhasználati változásának vizsgálata. Választásom a Szernye-mocsárra esett, mely korábban Bereg vármegye legnagyobb kiterjedésű állóvize volt Munkács és Beregszász között (ma Ukrajnában, Kárpátaljához tartozik). A korábban 100-120 km² területű láp vizét a 19. század végén kezdték elvezetni. A téma történelmi feldolgozottsága kimerítő, földrajzi szempontból azonban nem kellően ismert. Munkám más szempontból is hiánypótló lehet, mivel a kárpátaljai tájtörténeti kutatások mértéke még alulreprezentált a magyarországi hasonló kutatásokhoz képest.

Vizsgálatom alapját elsősorban a Landsat műholdcsalád közepes geometriai felbontású multispektrális űrfelvételeinek idősoros változásvizsgálata képezi. A vegetációs periódus időszakában, de eltérő években készült műholdfelvételeken elsősorban osztályozási eljárásokat alkalmazok, melyek során a földfelszínen a spektrális és geometriai jellemzők alapján „homogén” felszínborítási foltokat határozok meg. Az eltérő pixelértékek különböző osztályokhoz tartoznak, melyekkel numerikus információhoz juthatunk bizonyos jelenségekre vonatkozóan. A szoftveres elemzés mellett pontosságvizsgálatot és műholdas helymeghatározó eszközzel való terepi validálás módszerét is bemutatom.

Munkám során különböző területhasználati típusokat különítettem el, melyet a Landsat műholdak részletes temporális felbontásának köszönhetően időben egymás mellé helyezhetünk. Az így kapott idősoros állapotképekkel a tájban bekövetkezett változásokat követhetjük nyomon az elmúlt közel 40 évben (a Landsat program elindításától napjainkig). Módszertanilag a különböző kiértékelési eljárások összehasonlítását is bemutatom, többek között az ellenőrzött, illetve a nem ellenőrzött osztályba sorolást, szegmentálást. A legújabb

távérzékelési módszerek felhasználásával kapott eredmények más tudományterületek számára is felhasználhatók. Különösen a botanikai felméréseknél nyújthat nagy segítséget, hiszen a spektrális indexek vizsgálatával nagy területről szolgáltathat recens adatokat a növényborítottság, illetve a vegetációs aktivitás felől.

FÖLDRAJZ-FÖLDTUDOMÁNY SZEKCIÓ TÁRSADALOMFÖLDRAJZ ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. habil. Bottlik Zsolt
(„B” Szekció, Szombat 11:00-12:30)

11:00-11:30

Konkoly Sándor (PTE, Szentágotthai János Szakkollégium)

A Balkán földrajzi lehatárolásának problematikája

A Balkán fogalomkörét mindig is egyfajta bizonytalanság övezte, értelmezése a földrajzi szakirodalomban sem egységes. Olyan természeti, kulturális, politikai aspektusokat foglal magában, amelyek megnehezítik az egyértelmű fogalomalkotást. A Balkán tehát rendkívül összetett és vitatott fogalom, melynek földrajzi lehatárolására sem született konszenzus az entitás rövid története során.

A Balkán földrajzi határainak alapvető problémája, hogy valójában hiányoznak. Ezáltal mindenféle lehatárolás vitatott, vitatható és viszonylagos. Szigorúan geológiai értelemben véve a félszigetnek nincs lemeztektonikailag megközelíthető határa, a Kárpát-Balkán térség egy közös földtani egységet alkot. Hiányoznak a félsziget északi részén kelet-nyugati irányban végigfutó markáns hegyvonulatok, keresztirányú folyóvölgyek és tektonikai törésvonalak, amelyek a kontinens testétől azt egyértelműen elhatárolhatnák. Emellett a Balkán-félsziget északi irányba haladva egyre szélesedő törzzsel rendelkezik, amely magát a félsziget jellegét - de facto - csökkenti.

A több száz éves török uralom alatt és a nagyhatalmak keresztüzében vergődő Balkán fejlődésében megrekedt, Európától elszakadt, és társadalmi-politikai struktúrájában konzerválódott. A 19. század második felében felszabaduló és önállósodni próbáló nemzetek külső és belső csatározásai, az etnikai alapú térfelosztás kísérletei olyan permanens, napjainkig tartó destabilizációs folyamatokat indítottak el a térségben, amelyek új fogalmat alkottak a geopolitikában. A Balkán-félsziget határai kérdését lassan felülíró Balkán határainak kérdése különösen az északnyugati határ részen hordoz bizonytalanságot, hiszen az említett geomorfológiai hiányosságok mellett e szakaszon kulturális, politikai, történeti szempontok is előtérbe kerülnek a természetes határvonalakkal szemben.

Munkámban rövid összefoglaló áttekintést szeretnék nyújtani a Balkán korábbi lehatárolási koncepcióiról, majd empirikus kutatásaim eredményeit felhasználva kísérletet teszek egy saját határvonal felállítására. A Balkánt elsősorban, mint természetföldrajzi-topográfiai térkategóriát vizsgálom és a geopolitikai, közigazgatási, kulturális, ill. etnikai törésvonalak esetében is a lehatárolási koncepciókat megtestesítő szerkezeti- és felszínformákat hasonlítom össze. Feltárom, melyek a közös természetföldrajzi elemek a lehatárolásokban, melyek egyediek, esetleg szélsőségesek, melyek váltak elfogadottá, vagy éppen szorultak ki a tudományos munkákból. Saját térképpel illusztrálom, hogy egy földrajzilag indokolt területi egység felszínformákhoz igazított határai hogyan változtak, és milyen irányban kúsztak el a Balkán "születése" óta, az elmúlt kétszáz év során.

11:30-12:00

Miklós György (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

Majorok Bábolnán és Mezőhegyesen

A majorok a hazai települési rendszer sajátos csoportját alkotják, hiszen mind gazdasági szerepkörük, mind társadalmuk speciális jellemzőkkel bírt a második világháború előtt. Ezzel a településtípussal viszonylag kevés földrajzi kutatás foglalkozott behatóan – ellentétben például a szintén külterületi lakott helynek számító tanyavilággal. A majorok „láthatatlanságuk” ellenére ma sem figyelmen kívül hagyható elemei a magyar településhálózatnak, habár elsősorban a múltban rendelkeztek komolyabb jelentőséggel.

Bábolna és Mezőhegyes a XVIII. században létrehozott katonai ménes központjai voltak. A XIX. század második felétől a magánbirtokoktól átvett minták alapján, majorok kiépítésével igyekeztek a ménesbirtokokat önálló mintagazdaságokká fejleszteni. A birtokok a második világháborúig zárt rendben működtek, egységes szerepkörrel, társadalommal rendelkeztek. A XX. század második felében számos változás állt be a majorok életében, amely gyakran kötődött egy-egy politikai eseményhez. A gazdálkodás módjának változásával együtt járt a helyi társadalom átalakulása, illetve több pusztán az épített környezet is átalakult. A földosztás eltérő mértékben érintette a volt ménesbirtokokat, amely komolyabb különbségeket generált a majorok között. Az állami

gazdaságok megerősödése, majd kombinátokká alakulása újabb folyamatokat indított el, de a legtöbb major egészen az 1990-es évekig állami kézben működött, meghatározott funkciója volt. A rendszerváltást követő években megindult a gazdaságok magánosítása, amely még ma is tart. Habár Bábolna és Mezőhegyes az ország két eltérő gazdasági mutatókkal jellemezhető térségében található, majorjaik helyzete több hasonlóságot is mutat napjainkban.

A kutatás során a két település és pusztáik fejlődését helytörténeti munkákon, szociográfiákon, a helyi gazdaságokkal foglalkozó írásokon keresztül elemeztem. Ezen túl népszámlálások, helyi adatgyűjtések eredményeit is bevontam a vizsgálatba. A jelenlegi majori társadalom helyzetét néhány helyi lakos interjú keretében történő megszólaltatásával igyekeztem feltárni, amelynek tanulságaira az előadásban szintén kitérek.

12:00-12:30

Nagy Ilona (SZTE TTIK)

A közoktatással összefüggő fogyasztói döntések hatása a migrációra

A kutatás az egészségügyi szolgáltatások és szolgáltatók választásában szerepet játszó tényezőket vizsgálja. A téma indokoltsága, hogy a közegészségügyi ellátó rendszer permanensen számos problémával küzd, így az ágazatai helyzetének felmérése hasznos tapasztalat lehet. Területileg ugyan nagyrészt meghatározott, hogy a fogyasztók mely szolgáltatásokat hol vehetik igénybe a saját lakóhelyükhöz képest, azonban az orvosválasztás joga a közegészségügyi rendszerben is jelen van. Emellett az egészségügyi szolgáltatások jelentős része magánvállalkozás formájában működik, melyek választásánál fontos a fogyasztói döntések elemzése. E szolgáltatások közül a fogászati szolgáltatásokat vizsgálom, mivel a magánpraxis ezen a területen jelentős. A vizsgálat tárgya a fogászati szolgáltatások kapcsán a betegek választása, hogy egy társadalombiztosítás által támogatott ellátást választanak-e inkább vagy egy magánrendelést, illetve milyen dimenziók mentén döntenek egy szolgáltató mellett. A kutatáshoz mintaterületként a Berettyóújfalui járást választottam, melynek déli peremvidéke az egészségügyi ellátás szempontjából két megye ellátási rendszerétől függ.

Kutatásomban a mintaterület egészségügyi ellátására vonatkozó statisztikai adatok vizsgálata mellett, felmérésem keretében a pácienseket, mint fogyasztókat kérdeztem meg, hogy milyen tényezők befolyásolják a rendelő, valamint orvos választásukat. Az orvosokkal készült interjúik pedig a tapasztalataikról, a pácienskörük megoszlásáról, alakulásáról kapcsolatban nyújtottak információt.

A vizsgálat eredményeként kirajzolódott a mintaterület egészségügyi ellátás igénybevételének gazdasági és térbeli sajátosságai. E szerint a szolgáltatások, illetve a szolgáltatók jelenléte alapvetően követi a településhálózati hierarchiát, viszont a pácienskörük több esetben eltér a saját településükhöz képest, a társadalombiztosítás által támogatott ellátás és a magánrendelések esetében is. Ez a jelenség erősen összefügg az orvos betegek általi minősítésével, s sokan inkább más településen veszik igénybe még a költségesebb szolgáltatást is, ha nincsen jó kapcsolatuk az orvossal, vagy a társadalmi kapcsolatok révén szerzett információk alapján rossz minőségűnek ítélik meg az ellátást. A megkérdezések eredményeként pedig kirajzolódott a főbb dimenziók, amik alapján a fogyasztók döntenek egy-egy szolgáltató mellett.

MODERN NYELVEK IRODALMA SZEKCIÓ
ANGLISZTIKA ÉS SKANDINAVISZTIKA ALSZEKCIÓ**Szekcióvezető: Dr. Kocsis Géza**
(„B” szekció, Szombat 12:45-13:15)**12:45-13:15****Baqais Dávid (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Ambivalencia a vörös tükrében: az identitás pólusai Sylvia Plath Ariel-verseiben**

Sylvia Plath a 20. századi amerikai líra egyik legegységesebb hangvételű költője. A vallomásos költészet meghatározó alakja, aki kitárulkozó, mélyen személyes ihletettségű verseinek sajátos stílusát élete utolsó hónapjaiban írt műveiben bontakoztatta ki igazán. Ezeket az Ariel című gyűjteményben találhatjuk, melyet már csak férje publikálhatott, hiszen Plath 1963-ban öngyilkos lett.

Előadásomban néhány Ariel-vers lírai énjének identitásformáló stratégiáját követem nyomon, a vörös szín motívumának előfordulása mentén. "A tulipánok túl nyugtalanok, itt tél van" - szól a Tulipánok kezdő sora, melyben a beszélő a vörös virágok képében kifejezett vitalitással szemben érzett viszolygásának ad hangot. Milyen folyamat útján juthat el az Ariel záró soraihoz, melyben szálló íjként egyesül a nappal, a "rőt szemmel, a reggel üstjével"?

A kérdés megvizsgálása közben kirajzolódik előttünk egy neurotikus személyiség összes belső ellentmondásával együtt, mind a költő tragikus sorsának irányába mutatnak.

13:15-13:45**Mertl Tímea (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Újnaivizmus a modern társadalomban**

Erlend Loe Norvégia egyik legnépszerűbb kortárs írója, a nemzetközi irodalmi áttörést a "Naiv. Szuper." című regénye hozta meg számára. Ez a könyv volt a kiindulópontja a kilencvenes évek óta egyre ismertebb alkalmazott naivista irányzatnak, amelyet azóta már az Oslói Egyetem egyes szemináriumain is oktatnak. Loe műveire emellett általánosságban jellemző a társadalommal való szembefordulás, a társadalomból való kirekesztettség érzése. Ez különösen igaz arra a három regényre, amelyeket elemzésem tárgyául választottam. E három könyv ("Naiv. Szuper.", "Doppler", "Fvonk") egy újfajta férfi individuumot jelenít meg, olyan antihőst, aki kiszakítja magát a modern társadalom mókuskerekéből, önkényesen elmenekül, hogy egy távolabbi perspektívából próbáljon választ találni arra a kérdésre, hogy mi is az igazság ebben a világban, és hogy hol van az ő helye benne. A kiindulópont mindhárom karakternél egy veszteség, amelynek hatására átértékelik az egész életüket, sőt, ijesztőnek és értelmetlennek találják azt. Úgy érzik, drasztikus változásra van szükségük, amelyhez ki-kí a saját, abszurd stratégiáját használja. A három elemzett mű közül kettőben egyes szám első személyben követhetjük nyomon a főszereplő érzéseit és gondolatait. Az egyszerű, rövid mondatokban megfogalmazott belső monológok és a mindennapi események folyamatos kihangsúlyozása felerősítik a főszereplőkre jellemző naiv, sokszor szinte már gyermekinek tűnő ént.

Vizsgálódásom során narratológiai szempontból elemzem, hogy az író hogyan jeleníti meg az elbeszélői hangvétel egyszerű, (ön)ironikus, abszurd stílusában az általa kifejlesztett alkalmazott naivizmust. Azt is vizsgálom, hogyan váltja ki a modern társadalom az egyén passzivitását és elidegenedését, és ezzel egyidejűleg hogyan jelenik meg a regényekben az erős társadalomkritika.

XIX. ÉS XX. SZÁZADI TÖRTÉNELEM SEKCIÓ**Szekcióvezető: Dr. Borsodi Csaba****(„A” szekció, Szombat 14:30-20:40)****14:30-15:00****Mészáros Dániel (ELTE BTK)****Szonda József budapesti szabósága**

Jelen előadásomban a XIX. század második és a XX. század első felében működött "Szonda József" nevet viselő szabóság budapesti fióktelepének történetét kívánom bemutatni, annak 1879-es alapításától a nagy gazdasági világválságig.

E kutatás gerincét jelentő forrásanyag a Budapest Főváros Levéltárának cégbíróági és bírósági anyagából, továbbá a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár iratanyagából, ill. a cégnél szolgált felmenőim hagyatékából származó kútfőkből tevődik össze. Ugyanis több egyenes- és oldalági rokonom is tevékenykedett a cégnél, az ő elbeszéléseik és írásos említései keltették fel bennem a vágyat, hogy utánajárjak a nevezett üzem történetének.

Értekezésemben a politika- és eseménytörténeti viharok fényében vázolom fel a vállalkozás fejlődésének ívét, azt, hogy a különböző döntések okán miként válik teljesen egyedivé e szabóság. E mikrotörténeti eseten keresztül átfogóbb és árnyaltabb képet szeretnék adni a dualista korszak második felében működött előkelő szabóságról és annak vásárlóköreiről.

A céget eredetileg 1859-ben, Bécsben alapította a névadó Szonda József, 1879-ben pedig fióktelepet nyitott Budapesten, amit halála után özvegye, Franciska, majd pedig fiai vezettek. A pesti cég eredetileg női ruhákat készített, de idővel elit férfiszabóssággá nőtte ki magát, ahová közismert politikusok jártak ruházkodni, mint: Aczél Péter, a képviselőház tagja, a világháború alatt pedig már maga a miniszterelnök, Tisza István is náluk varratott. A firma elit szabósági jellegét mindvégig megőrizte, de a "Nagy háború" idejére a fő profiljává a katonai ruházat vált, ez a tisztí egyenruhák készítését takarta.

Munkám során utánajártam a monarchia tisztí karának fogyasztási szokásainak, és megvizsgáltam, hogy az e cégnél való költsékezés mennyire felelt meg a fentebb említett normáknak. Értekezésem egyik pontjaként a cég ismert alkalmazottaira is ki kívánok térni, hogy egy szabóüzem szerkezeti felépítését is megismertethessem a hallgatósággal.

Az első világháború utáni korszakról is szeretnék beszélni, mivel ekkor egy profilváltás ment végbe: a firma elesett korábbi konstans klienseitől, ezért a polgárságot célozta meg új célközönség gyanánt. Így működött egészen a nagy gazdasági világválságig, s feltehetően ezen időszak törölte ki az alapítóról elkeresztelt közkereseti társaságot a cégkódexből.

Jelen munkám során csupán a budapesti kirendeltséget mutatom be, a bécsit csak érintőlegesen tárgyalom, annak feltárása még várat magára.

15:00-15:30**Taschek Zoltán (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Az 1922. évi nemzetgyűlési választások Sopronban**

Előadásomban az 1922. évi nemzetgyűlési választások soproni történéseit mutatom be, áttekintve a választás folyamatát. Az utóbbi években több mű is született, amely a két világháború közötti választási eredményeket egy-egy választókerületben vagy településen újfajta, társadalomtörténeti megközelítésben vizsgálta. Ilyen például Ignác Károly budapesti eredményeket bemutató monográfiája, illetve Paksy Zoltán pécsi választásokkal foglalkozó tanulmányai. Ezek mellett Tóth Imre három tanulmányt írt a soproni választásokról, ezek azonban csak a 30-as évek szavazásait vizsgálják. Az utolsó, az 1922-es soproni voksolást röviden áttekintő mű Környei Attila tollából született meg 1981-ben, amely csak a szociáldemokraták kampányát mutatja be. Így szükség van egy, a választást az újabb kutatásokba illeszkedve bemutató tanulmányra. Témám forrásaiként egyrészt a két legfontosabb soproni napilapot, a Soproni Hírlapot és a Sopronvármegyét használtam, az eredmények elemzéséhez pedig a Soproni Levéltárban található, 1922-es képviselőválasztói névjegyzéket használtam.

Előadásom legfontosabb kérdése, hogyan és miért győzött Sopronban Hébelt Ede, a MSZDP jelöltje - a párt egyik legjobb vidéki eredményét felmutatva. Ez ugyan nem meglepő, ha csak a város jelentős lélekszámú

ipari munkásságára gondolunk, azonban ha megnézzük, hogy - a konzervatív pártok egyik "fellegvárának" számító - Sopronban a baloldali pártok sem azelőtt, sem azután nem tudtak többpárti parlamenti választáson ilyen eredményt elérni, már sokkal figyelemreméltóbb és meglepőbb Hébelt győzelme. Ezt tovább fokozza az a tény, hogy az első fordulóban Hébelt még csak a szavazatok 41%-át szerezte meg két jobboldali jelölttel szemben - a másodikban (korabeli kifejezéssel: "pótvalasztáson") viszont csaknem 51%-kal győzött. Vagyis a választáson a legrosszabb eredményt elérő és így kieső kormánypárti jelölt szavazóinak jelentős része a pótvalasztáson Hébeltet támogatta az ideológiailag hozzá közelebb álló, a legitimista Keresztény Nemzeti Földműves és Polgári Párt színeiben induló Andrassy Gyula helyett - újabb kérdést felvetve. A kormánypárt jelöltje pedig nem volt más, mint Klebelsberg Kuno, aki 1920-ban még - demokratikusabb választójogi törvény mellett - jelentős győzelmet aratott a városban. Az elemzés harmadik része az ő váratlan és csúfos vereségének okait tekinti át.

15:30-16:00

Pusztai Ferenc (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Felekezeti meggyőződés és modern történettudomány - Révész Imre és a református történet szemlélet

Előadásomban azt kívánom megvizsgálni, hogy a XX. század első felének legjelentősebb egyháztörténetírójának miképpen hatott ki történet szemléletére református mivolta, végül összehasonlítom Szekfű katolikus világnézetével.

Azért tartom fontosnak a témával foglalkozni, mivel a magyar tudományos történetírást már a kezdetektől, a XIX. századtól egyfajta felekezeti kettéosztottság jellemezte. Ezen a - főként érzelmileg túlfűtött, erős politikai töltettel rendelkező - szembenálláson kívánt egy új, tudományosan elmélyültebb történetírói iskola, a szellemtörténeti változtatni, melynek első jelentős képviselője Szekfű Gyula volt.

Kutatásaim során a kiindulópontot az Erős Vilmos által közzétett forráskiadvány jelentette, mely Révész Imrének Szekfű Gyulához írt leveleit tartalmazza. A kiadványból kivehető egykorú publikációk, mint a különböző folyóiratokban megjelent cikkek, valamint kiadott könyvek jelentik kutatásom forrásanyagát, különös tekintettel Révész Imre Vallomásai c. memoárjára.

Előadásomat rövid életrajzi bevezetővel kezdem, majd Révész életútjának egyes, a történet szemléletét, illetve ennek alapját, a teológiai gondolkodását befolyásoló állomásait mutatom be részletesen. Ezután térek rá az általa megfogalmazott református történet szemlélet alapvetéseire. Ezen a ponton érhető tetten a legjobban Révész szellemtörténeti látásmódja. Majd Szekfű szellemtörténeti álláspontját mutatom be. Előadásom végén pedig összehasonlítom a történet szemlélet indítatású történet szemléletét rávilágítva arra, hogy a Révész kálvinizmusa a Szekfű katolicizmusa egész más síkon mozgott, és talán ez tette lehetővé, hogy Révész még a hitsorsosai részéről érkező heves támadások ellenére is mesterének mondhatta Szekfűt.

Talán az előadás tételmondata, és Révész Imre mottója lehet, amit egy Szekfűhöz írt levelében írt: "Én nagyon kemény és meggyőződéses református keresztyén ember vagyok. Éppen predesztináció-hitemnél, abszolút kegyelmi vallásosságomnál és eszkatologikus Istenország-váramnál fogva látom nagyon jól minden történetnek és minden történetinek teljesen kérdéses, relatív és állandó krízisben álló mivoltát."

16:00-16:30

Kósa-Grimm András Kristóf (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

„A hajthatatlan és erőteljes cselekvés embere?” -- Gömbös Gyula politikájának brit megítélése

Előadásomban az 1932 és 1936 között regnáló miniszterelnök, Gömbös Gyula politikájának megítélését, és az abban bekövetkezett változásokat fogom bemutatni önálló alapkutatásra támaszkodva a budapesti brit követség éves rendszerességgel készített országjelentései alapján. Témaválasztásomat indokolja, hogy az általam vizsgált iratokkal még kevésbé foglalkozott a magyar szakirodalom, a Pritz Pál által írt, alapműnek számító Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején (1932-1936) elsősorban német és magyar nyelvű iratokra támaszkodik. Azonban több, mint valószínű, hogy az angol forrásbázis vizsgálatából nyert eredmények számos ponton kiegészíthetik ismereteinket a témáról, ugyanis 1945 előtt a brit Foreign Office rendelkezett az egyik legszervezettebb külügyi hálózattal a világon.

Az általam vizsgált országjelentéseket a mindenkor budapesti brit követség készítette a Foreign Office számára, melyek mikrofilm másolatai az MNL OL Lánglilium utcai telephelyén kutathatók. Ezeknek a

jelentéseknek fontos részét képezik az a magyar politikai elitnek a britek által fontosnak ítélt tagjairól készített részletes életrajzok és jellemzések.

Előadásomban elsősorban arra keresem a választ, hogy miért és hogyan változhatott meg gyökeresen a Foreign Office véleménye Gömbös Gyula miniszterelnökről. Tudniillik az 1932-es jelentés még többé-kevésbé pozitív képet fest az újdonsült kormányfőről, kiemelve korrupcióellenességét, határozottságát és tettekeszségét. Ezzel szemben az 1936-os dokumentum már nagy megkönnyebbüléssel nyugtázza Gömbös halálát, mely sok félelmet eloszlatott az angol politikai elit körében. Ez a jelentés hangsúlyozza, hogy Gömbös retorikája sokban hasonlított Hitleréhez, ezért nem is csodálkozhatunk azon, hogy az irat készítői reális és közeli veszélyként tekintettek Gömbös diktátorrá válására és a magyar parlamentarizmus felszámolására. Az 1936-os jelentés azt is kiemeli, hogy Gömbös alatt a magyar kormánypárt egyre inkább államként működött az államban. Végezetül a magyar miniszterelnök megítélésének vizsgálata közben arra is kitérek, hogy az brit külügy mennyire volt tisztában a magyar politika kulisszák mögött zajló eseményeivel.

16:45-17:15

Erdős András Patrik (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Állóháborúra ítélve? – Német és francia hadvezetési paradigmák 1914–1915-ben

Előadásom alapvető kérdésfelvetése töredékes formában benne van a címben, nevezetesen, hogy szükségszerű és elkerülhetetlen volt-e az első világháború során a nyugati fronton kialakult lövészárkok-háború. Bár a szakirodalom szinte maradéktalanul egyetért az "igen" válaszban, és én sem fogok mást állítani, ennek indoklása így is mindenképp figyelemre érdemes. Alapvetően a munkám során nagy mértékben szándékozom is támaszkodni a témával foglalkozó szakirodalomra, különös tekintettel Max Hastings 1914. Európa lángba borul (2013) c. művére.

A kérdés megválaszolása érdekében a XIX. századi hadviselési változásokra nyújtanék egy rövid betekintést, majd azt elemzem, a háború előtti francia és német hadműveleti tervek (Schlieffen-terv, XVII. terv), hogyan valósultak meg (vagy hogyan valósulhattak volna meg) a franciaországi hadjárat során. Végigveszem a folyamatot, ami átformálta a porosz-francia háború szellemében díszes egyenruhában, zárt alakzatban hadba vonuló seregeket a lövészárkokban terepszínű mündérben kucorgó csapatokká. Hogyan zajlottak a "határcsaták", a német benyomulás Franciaországba, majd a szemben álló hadseregek átkarolására irányuló "versenyfutás a tengerhez".

Szintén szeretném bemutatni, miként próbálták meg a főparancsnokok kilendíteni országuk hadseregét az 1914. november elejére beálló patthelyzetből. Ezen áttekintésem az ypres-i gáztámadásig tart. Ehhez természetesen a pusztán hadi irányultságú eseménytörténeten túl szükség van a korabeli technika ismertetésére is, hiszen a szemben álló hadviselő feleket alapvetően korlátozta, hogy a tüzerővel a mobilizáció nem nőtt arányosan, mára elengedhetetlen csapásmérő fegyvernemek pedig gyermekcipőben jártak vagy nem is léteztek a háború elején.

Összességében célom kiemelni azt a folyamatot, ahogy a hadviselés az európai katonai vezetők szeme előtt változott meg gyökeresen, ők pedig hibás következtetést vontak le az orosz-japán háborúból, ahol ez először megnyilvánult, s ezt nem vették észre idejében. Grandiózus, ám kivitelezhetetlen haditervek és idejétmúlt stratégiájuk pedig emberéletek tízezreit követelték.

17:15-17:45

Madarász Fanni (PTE, Grastyán Endre Szakkollégium)**Az Amerikai Hadiipari Bizottság - Egyének, döntések, szerepek**

Előadásom témája az Amerikai Hadiipari Bizottság tevékenysége az első világháború alatt. Az Amerikai Hadiipari Bizottságot 1917. július 28-án hozzák létre, működése 1919. január 1-ig tart. A bizottság létrehozásának célja az volt, hogy irányítsa, koordinálja az amerikai hadigazdaság gépezetét és megszervezze a mobilizációt. A szervezet szempontjából legmeghatározóbb személyiség Bernard Baruch, aki Wall Street-i befektetőből lett Wilson elnök tanácsadója, majd a bizottság tagja és elnöke.

A kutatás célja, hogy a Hadiipari Bizottságról kialakult amerikai historiográfiai koncepciókat pontosítsa, hogy feltárja az Egyesült Államokban uralkodó gazdasági-állami viszonyrendszert a mobilizáció kapcsán. Kutatói kérdésem tehát a bizottság, valamint Bernard Baruch szerepét és tevékenységét járja körül. A korábbi elképzelések és szakirodalmi alapvetések összegzése és pontosítása mellett vizsgálom továbbá a bizottság eredményeit, sikereit és hiányosságait az Egyesült Államok nemzeti kontextusába helyezve.

Kutatásom kvalitatív módszerekre épülő esettanulmány, melyben főként szakirodalom és forráselemzést végeztem. A téma kevésbé kutatott, hazánkban nem készült publikáció Bernard Baruch-ról és a Hadiipari Bizottság történetéről. A tanulmány szempontjából releváns forrásokat külföldi kutatásaim során gyűjtöttem össze, melyet a Ludwig-Maximilians Universitát, valamint a Die Bayerische Staatsbibliothek könyvtárban és levéltárban végeztem. A források alapját a bizottság elnökének és tagjainak feljegyzései, valamint az adminisztratív történet biztosította. Emellett megvizsgáltam az érintett személyek magánlevelezését, naplójeljegyzéseit, valamint a korabeli és kortárs feldolgozásokat és tanulmányokat.

A bizottság vizsgálata összetett és kihívásokkal teli feladat. Eredményeim beigazolták az előzetes feltevéseket, miszerint a Hadiipari Bizottság nem egy intézményes szuperkomplexum. Helyzete és szerepe a mobilizációban ennél összetettebb, melyről nem lehet kizárólag pozitív, vagy negatív képet alkotni. A kutatás további bővítése a cél, hogy az eredmények hozzájárulhassanak a jelen szövevényes gazdasági viszonyainak megértéséhez. A Hadiipari Bizottság által elért kooperáció és az önkéntes szellemiség, ami tapasztalható volt az ipar résztvevői és az állami szerv között, jelenti az új választ, amit a bizottság adott a kor kihívásaira.

17:45-18:15

Kalmár Miklós (ELTE BTK)**Építészeti reprezentáció a nemzetiszocialista Németországban Albert Speer berlini terveinek tükrében**

Az előadásban a Harmadik Birodalmat egy, a szakirodalomban és a köztudatban aránylag kevés figyelmet kapott szemszögből vizsgálom: a középpontban azok a Magyarországon eddig kevésbé kutatott építészeti tervek állnak, amelyek éppúgy a Harmadik Birodalom mementói, hiszen nem kevésbé hordozzák a nemzetiszocialista ideológiát és világnézetet, azok elemzéséhez szintúgy elsődleges forrásként használhatók, mint a hitleri eszméket rendszerbe foglaló ideológiai írás, a Mein Kampf. E képi (rajzos) források értelmezése sokoldalú, részben a művészettörténet-tudományától kölcsönzött elemző módszert igényel. Bemutatásuk - írásos dokumentumokkal, Hitler beszédeinek egyes részleteivel, szóbeli közléseivel szembesítve - kendőzetlen közvetlenséggel segít feltárni a nemzetiszocialista vezetést jellemző eszméket, s bemutatni az ezek szolgálatába állított gátlástalan propagandisztikus eszközöket.

Németország 1933 és 1939 között modern ipari nagyhatalommá, Európa egyik meghatározó tényezőjévé vált. A német nemzet önbizalma az első világháború elvesztése után azonban mélypontra jutott, s a Führer tudatában volt annak, hogy hódító szándékai valóra váltásához e megtépázott öntudatot helyre kell állítani. Ezért volt szüksége az ország minden tekintetben sikeres vezetésének a hatalmi reprezentációra, olyan látványos külső kulisszákra, amelyek a bel- és a külföldi közönséget egyaránt ámulatba ejthették. Az építészet, amely a méretekkkel hatalmat és gazdasági kapacitást, valamint "felsőbbrendűséget" volt képes megjeleníteni, az egyik legalkalmasabb eszköznek kínálkozott ehhez.

Ezen építészeti reprezentációs igény kifejlődésével szinte egy időben bukkant fel a nemzetiszocialista vezetés, a Führer környezetében a fiatal Albert Speer, akinek építészeti karrierjét éppen ennek kibontakozása emelte a magasba. Hitler iránta megnyilvánuló különös szimpátiája tette lehetővé, hogy ő kapja minden idők legnagyobb megbízását, Berlin átalakítását a világ leendő fővárosává, a "Welthauptstadt Germania"-vá. A tervek megszülettek. A "világ új fővárosa" immár készen állt tehát arra, hogy a papírról kilépve, a valóságban is testet öltjön. A tervezett épületek és emlékművek közül azonban csak alig néhány valósult meg: nem a megalomán méretek, a túlzó elképzelések kivihetlensége okozták a kudarcot és nem is az irtózatossággal

rúgó költségek akadályozták meg az építkezéseket. A bukás oka magában az ideológiában és - főleg - a célban rejtett. A rajzok döntő többsége azonban megmaradt az utókornak. S ezek alapján szinte pontosan rekonstruálhatjuk, hogy milyen lett volna Germania, a német vezetés alatt álló világ fővárosa.

18:15-18:45

Tomor Dávid Domonkos

„Védőpajzs” vagy teljes kollaboráció? A Vichy-rezsim és a franciaországi zsidóság (1940-1944)

Kulcsszavak: antiszemitizmus, holokauszt, kollaboráció, második világháború, Vichy-Franciaország.

Előadásomban az – 1940 és 1944 között Franciaországban működő – Vichy-kormányt a politikai szerepét kívánom vizsgálni abból a szempontból, hogy a bábkormány franciaországi zsidóságot sújtó intézkedéseinek a hátterét és azok okait elemzem.

A fenti kérdés vizsgálatát azért választottam előadásom témájává, mert szakmai körökben e kérdés még korántsem került nyugvópontra. Választásom során így elsősorban az motivált, hogy a szakirodalom egymásnak ellentmondó állításait görcső alá véve tudjam értékelni a Vichy-kormány politikai szerepét. A szakirodalomban levő állítások differenciájából adódik, hogy jelentékeny számú történész foglalkozott már ezzel a kérdéssel, többek között Michael R. Marrus, Robert O. Paxton, Léon Poliakov és Boros Zsuzsanna is. Munkám során elsősorban a különböző szakirodalmi munkákat dolgoztam fel, s az azokban levő állításokat szerveztem rendszerré.

Abból az – előadásom címében részletesen fel is tüntetett – értékelésből indultam ki, hogy a második világháború lezárását követően a Vichy-kormány szerepét a történettudomány – s természetesen a közvélemény is – a „védőpajzs” jelzővel kezdte illetni. A kormányt természetesen kollaboráns jelzővel is illette a történettudomány, azonban az ún. „pajzs és kard” elmélet kidolgozásával elkezdődött a kollaboráció mértékének differenciálása is. A szakirodalomban megjelenő állítások különbözősége így elsősorban abból adódott, hogy az egyes szakmunkák a Vichy-kormány kollaborációját mennyire ítélték elkerülhetetlennek, vagy a rendszer saját hasznát szolgálónak.

A kollaboráció mértékét munkám során abból a nézőpontból igyekeztem meghatározni, hogy a Vichy-kormány franciaországi zsidóságot sújtó intézkedéseit, azok okait és következményeit vettem figyelembe. A fent vázolt nézőpontból történő vizsgálat után arra a végkövetkeztetésre jutottam, hogy a – XX. század közepén keletkezett – „védőpajzs” jelzőt már időszerű elhagyni a Vichy-kormány politikájának megítélésénél, s egy – adott esetben akár egy új jelző bevezetésével – új, a kollaboráció mértékét jobban hangsúlyozó képet kell kialakítani a franciaországi bábkormányról.

19:00-19:30

Somogyi Dániel (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Az államszocialista rendszer kialakulása Németország keleti területein. A sztálinizációs folyamat lépései (1945–1953)

Az előadás célja, hogy megvizsgálja a Német Demokratikus Köztársaság létrejöttének körülményeit; azon belül is annak okait, hogy a szovjet megszállási övezettel, majd a német szocialista állammal kapcsolatban milyen megfontolások vezették a szovjet vezetőket, Sztálint és utódait 1945 és 1953 között, s az autoriter berendezkedés miért csak – a Tábor többi országához képest későn – 1949 és 1953 között épült ki.

A fent megfogalmazott probléma összetettségét mutatja, hogy a szövetségesek által elfoglalt Németországban a megszállók világnézeti és politikai szembenállása, érdekkülönbségeik merőben más helyzetet eredményeztek, mint amilyen a szintén a szovjet érdekszférához kerülő (később a varsói szerződés országaiként ismert) államokban alakult ki. Az amerikai érdekeket a nyugati szövetségesek által ellenőrzött zónákban, a szovjeteket a keletiekben érvényesítették. Emellett a német állampárt sem volt egységesnek tekinthető: az 1953-as év – Sztálin halálával, amely a szocialista országok közül pl. Magyarországon is – komoly párton belüli változásokat hozott, ám míg az utóbbi példa esetében a fordulatok egy szilárd, addig az NDK-ban egy még épülő berendezkedést ráztak meg: erre kitűnő példa a június 17-i forradalom. Az állampártot, a Németország Szocialista Egységpártját érintő küzdelmek is csak Hruscsov hatalmának megszilárdulásakor zárultak le.

A téma apropóját az adja, hogy azt Magyarországon még csak felszínesen dolgozták fel, annak ellenére, hogy személyes érintettségünk, a Szovjetunió és Sztálin megszálló politikájának és az államszocialista rendszer

létrejöttének hasonlóságai miatt a feltételek lehetőséget biztosítanak összehasonlító elemzések készítésére is. A prezentáció elsősorban Gerhard Wettig 2012-ben közzétett monográfiáját veszi alapul, de felhasználtam Heinrich August Winkler (Magyarországon) 2005-ben és Ormos Mária 2008-ban megjelent átfogó szintézisét, valamint Németh István 2010-ben kiadott forrásgyűjteményét is.

A bemutatandó forrásbázist a fenti időszakból származó (kelet)német és szovjet állami és pártdokumentumok alkotják, melyek a sztálinizáció folyamatának állomásai mellett a politikai konfliktusok jellegére is következtetni engednek.

19:30-20:00

Cseh Dániel (Debreceni Egyetem)

A jászberényi téesz-szervezés belső irányítási mechanizmusai és konfliktusmezői (1956-1961)

Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam a mezőgazdaság szocialista átszervezését Jászberényben, és rávilágítsak a belső irányítási mechanizmusok által létrejövő konfliktusmezőkre, valamint az ezek háttérében meghúzódó mentalitástörténeti olvasatot kínáló társadalmi struktúrákra.

Kutatásomat levéltári forrásokra (tanács-, Párt VB- és Tanács VB-ülési jegyzőkönyvek), egykorú sajtótermékekre és az érintettek értelmező visszaemlékezéseire alapoztam. Mivel a téma helytörténeti jellegű, ezért a vonatkozó köztörténeti szakirodalmakat elsősorban historiográfiai szempontból elemzem. A témának meglehetősen szűkös a helytörténeti szakirodalma. A Kádár-rendszer alatt ezen időszakot említésszerűen tárgyalják olyan művek, amelyek vagy a város átfogó, 1945 után történetét dolgozzák fel, vagy termelészövetkezeti elnökök visszaemlékezéseiből szerkesztődtek. 1989 után egyetlen önálló munka jelent meg, ami a legsikeresebben működő jászberényi termelészövetkezet, a Kossuth Tsz történetét ismerteti szigorúan gazdasági aspektusból. A jászberényi helytörténetek ezt az időszakot és ezen időszak eredeti forrásait ez idáig meg sem kísérelték feldolgozni, és a jászberényi termelészövetkezetek kialakulásáról sem született átfogó történeti munka a rendszerváltozást követően.

Célkitűzéseim között szerepel a téeszésítés forrásalapú feldolgozása és leíró szemléletű interpretálása, illetve az így ismertté vált folyamat újraolvasása a mikrotársadalmi kontextusok értelmezési kerete felől, ez utóbbiak feltárásával pedig a történeti dráma megkonstruálása. Előadásom első részében komparatív összehasonlításnak vetem alá a kollektivizálás két hullámának agitációs módszereit és eredményeit, a második részében pedig az 1958-1959-es szövetkezesítés során felszínre kerülő szembenállásokat és érdekellentéteket elemzem. Az első szerkezeti egységben a jászberényi téeszésítés levéltári forrásokból és egykorú sajtótermékekből feltárható történetét kívánom leíró jelleggel megkonstruálni, a másodikban pedig kísérletet teszek ezen leíró olvasat dekonstruálására és újraolvasására. A jelentésadás műveletében olyan csomópontok köré szervezem a rendelkezésemre álló információkat, amelyek reflektálnak a belső irányítási mechanizmusok jellegére, feltárják a létező konfliktusmezők egy részét és azok szereplőit, vagyis a történeti drámát mint értelmezési keretet.

Kutatómunkám során 1200 oldal levéltári anyagot dolgoztam fel, aminek közel fele releváns információkkal bír a történeti dráma megkonstruálásához is. Ezeket a forrásokat korábban nem dolgozták fel, és hasonló szempontokat sem érvényesítettek a helyi szakmunkákban.

A tudományos eredményeim ismertetését követően felvázolom a további kutatások lehetséges horizontjait.

20:00-20:30**Máté Márk (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****A Vértessaljai Református Egyházmegye az 1950-es és 1960-as években néhány gyülekezete adatainak tükrében**

Az előadás az egyházmegye esperesi irattárában és a Magyarországi Református Egyház Zsinati Levéltárában (a továbbiakban: Zsinati Levéltár) fellelhető különböző dokumentumok feldolgozása alapján és a szakirodalom segítségével a fent megjelölt korszak kontextusában értelmezi az egyházmegyét, mint a Magyarországi Református Egyház szerves részét ért változásokat. Esetenként az egyes gyülekezetek, helyi történések viszonylatában tárgyalja a magyarországi református közösségek ezen időszak alatti sorsának alakulását.

A levéltárak nagyszámú anyagai mind a vezetést, mind a gyülekezetekbe járó "dolgozó népet" és annak hitéhez, szokásaihoz egyházához fűződő viszonyát érintő kommunista egyházpolitika módszereinek és céljainak részletesebb vizsgálatát teszi lehetővé. Az egyház 20. századi történelmével kapcsolatban egy kisebb tanulmánykötet (Barcza; Dienes), az egyházmegyéről egy nagyobb terjedelmű munka jelent meg (Balázs László). Az előadás a szakirodalmon kívül levéltári források felhasználására épül. Ezek egy részét a Zsinati Levéltár által publikált dokumentumok képezik, másik részük kiadatlan: ebből 14-et a Zsinati Levéltárban, 163 másik tételt pedig Bicskén, az egyházmegyei esperesi irattárban őriznek. Ezek 1950 és 1968 között keletkeztek.

A gyökerében európai magyar reformátusság a háború után került kényszerűen alárendelt szerepbe egy keleti despotizmussal szemben. Az "istentől rendelt hatalom" az ekkor kulcsszereppel bíró szellemi vezetőket eltávolította, majd 1957-től kezdve az egyházon belül minden vezető személyt maga nevezett ki. Felkarolta és egyengette a neki behódolni hajlandó személyek karrierjét, viszont a vele kapcsolatot nem ápolókat számos esetben érte utol üldözési mániába torkolló ellenségkeresése. Azonban a kuláklisok, internálások, rendőrségi zaklatások, az iskolák államosítása és a telkek és birtokok kisajátításának dacára (mely az általános enyhülés ellenére még a 60-as években is előfordult), a "keskeny út" jelszavával álcázott, tudatosan megtervezett marxista egyházpolitika nem volt képes felörölni egy több évszázados identitást. Bár a forradalom után átmenetileg érzékelhető volt az egyháztól való elidegenedés, a parasztság megtörése ellenére a gyülekezetek jelentős áldozattal (pl. templomfelújítás, újjáépítés) fejezték ki ragaszkodásukat az államtól és ideológiájától ekkor teljesen idegen, de tőlük elidegeníthetetlen kulturális örökségükhöz.

MODERN NYELVEK IRODALMA SEKCIÓ SZLAVISZTIKA ÉS GERMANISZTIKA SEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Kocsis Géza
(„B” szekció, Szombat 14:30-17:00)

14:30-15:00

Holdosi Vivien (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Diktatúraábrázolás Andrej Platonov "Szemétfúvó szél" című novellájában

Mit tesz a diktatúra az emberrel? Andrej Platonov „egyik legeredetibb” elbeszélésének tükrében vizsgálom a kérdést. Szlavista-germanistaként kíváncsi voltam arra, hogy van-e nyoma Hitler rémuralmának az orosz irodalomban – egy olyan nép irodalmában, amely megélte saját diktatúráját. Így találtam rá Andrej Platonov Szemétfúvó szél című novellájára. A mű 1933-ban született, reakcióként a németországi eseményekre. Értelmezhető antiutópiaként, vagy egyfajta társadalmi és történeti értelemben vett prognózisként is: mintha Platonov megkísérelte volna mintegy „megelőzni” a történelmet, és figyelmeztetni a közelgő veszélyre. Egyik diktatúra elszenvedőjeként, belőle kiindulva ábrázolja a másikat: a nemzetiszocialista diktatúra képei mögött a totalitárius szovjet életberendezkedés jellemzőit sejthetjük. Ebből következik, hogy az elbeszélést nem a Harmadik Birodalom megjelenítéseként kell értelmeznünk, hanem magának a diktatúrának az ábrázolásaként. A diktatúraábrázolás mind a cselekmény, mind az alakábrázolás, mind a narráció szintjén vizsgálható. Dolgozatomban az interpretáció kiindulópontja a motívumelemzés. Sorra veszem azokat a motívikus elemeket, amelyek a diktatúrát átélő lélek változásait mutatják meg. Feltevésem, hogy megőrizni emberi mivoltunkat, teljesnek maradni és túlélni egyszerre a totalitárius rendszerben nem lehetséges – a novella mondanivalója legalább is ez. Kizárólag az örület, az elembertelenedés különböző realizációit láthatjuk: valamennyi szereplő vagy állattá lesz, vagy géppé lesz, vagy szoborrá lesz, nyomorékká, meddővé válik, meghal. Elemzésemben vizsgálom a testiség megjelenítését és a nőábrázolás kérdését, melyek Platonov prózájában különösen nagy jelentőséggel bírnak, sajátos vonásokat mutatnak. Többek között a testiség kapcsán kitérek Franz Kafkával való néhány párhuzamra is.

Platonov összegyűjtötte mind az erkölcsi rosszat, mind a kézzelfogható borzalmakat, amelyeket a totalitárius állam tehet az egyénnel, és a társadalommal. A diktatúrát megélt individuum – nem feltétlenül az alkotó – megtörtsége, csalódottsága, lelki sérülései, féltelmei elevenednek meg a novellában, temérdek utalással az (akkori) aktuális történelmi valóságra. A Szemétfúvó szélben a közös történelmi múlt ötvöződik a mindenkori emberi lélek rezdüléseivel, egyedülálló műalkotást hozva létre.

15:00-15:30

Tóth Károly (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A vihar mint modell – Vilis Lācis Vētra c. regényének részleges analízise

Egy szocialista realista kiállításon két régi tárlatlátogató beszélget:

- Tudod, hogy mit fest egy realista festő?
- Tudom hát: amit lát.
- És mit fest az expresszionista?
- Azt, amit érez.
- És a szocialista realista?
- Amit hall.

Vilis Lācis Vētra című regénytrilógiája a lett irodalom talán legnagyobb epikai vállalkozása volt a létező szocializmus korszakában. Lācis regénye – amely Magyarországon Zúg a vihar címmel jelent meg 1950 és 1952 között – egy monumentális történelmi és társadalmi tabló Lettországról az 1939-es évtől egészen a II. világháború befejeződéséig, amikor az ország ismét a Szovjetunió részévé vált.

De miért válhat irodalomtudományi szempontból érdekessé egy lett író háromkötetes, politikailag meglehetősen tendenciózus regénye? Elemzésem során rá fogok világítani, hogy a lett társadalom ábrázolása a regényben mind Lācis írói megoldásai miatt, mind az ábrázolás tárgyának más „szocialista realista” irodalmi

vállalkozásoktól való különbözősége folytán kitűnik a korabeli regénytársai közül, párhuzamosan azzal, hogy bemutatom az alkotásban mindezek ellenére fellelhető sematikus módszereket.

Másrészt rá kívánok mutatni a Vētra értelmiségábrázolására, amelynek módja és sajátosságai a kiemelten való kezelésére buzdítottak, hiszen az ilyen típusú megnyilvánulásra igen kevés más kortárs szovjet irodalmi mű tudna példát szolgáltatni. Az ezzel kapcsolatos 1950-es évekbeli kritikai megjegyzésekből és hozzászólásokból vett példákkal igyekszem illusztrálni az ominózus irodalmi alkotás megszületésének és fogadtatásának korát.

Harmadrészt pedig ismertetni kívánom a regény lélektani ábrázolását illetően annak sajátosságait, valamint az ezek kapcsán felfedezhető politikai motívumokat a műben, rámutatva az agitáció aktusának jellemzőire és az ideológiai szempontú fejlődés motivációira és lépcsőfokaira.

Előadásom elsődrendű céljain túl remélem, hogy sikerül nézeteim ismertetése mellett sikerül kissé közelebb hoznom a lett irodalmat és kultúrát a publikumhoz.

15:30-16:00

Muka Viktória (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Az Opusculum Tripartitum melki kéziratának szöveghagyománya

Az Eötvös Collegium Germanisztika műhelyében lehetőségem nyílt részt venni egy az Osztrák Tudományos Akadémia Közép- és Koraújkori Kéziratosztálya révén indult és folyamatosan működő projektben, melynek keretében jelenleg Johannes Gerson (1363-1429) párizsi professzor, filozófus és teológus Opusculum Tripartitum című latin nyelvű traktátusa német nyelvű fordításának (esetlegesen fordításainak) összesen kilenc megőrzött kéziratát vizsgáljuk, melyekből öt a melki apátság könyvtárában található - előadásomban ezek szöveghagyományával foglalkozom.

A vizsgált kódexek - Melk 0273, 0677, 0235, 0570 és 1389 - a 15. század első felére datálhatók, pontos keletkezési évszámról csak kettő, a 0677-es (1422) és az 1389-es (1444) kódex esetében van tudomásunk. A traktátus, mint neve is mutatja, három részből áll, melyek a tízparancsolatot (De praeceptis decalogii), a gyónás liturgiáját (De confessione) és az élettől való megválás (Ars moriendi) kommentárokkal ellátott leírását tartalmazzák. Az általam vizsgált korpuszt a mind az öt kódexben megtalálható harmadik, Ars moriendi-rész alkotja, amely további három egységre bomlik. Az első rész az olvasónak szóló négy intelmet tartalmaz, melyet egy hat (a megtéréssel kapcsolatos) kérdést taglaló második rész követ. A harmadik részben az író tanácsokat ad azzal kapcsolatban, hogyan imádkozzon a beteg ember az utolsó óráiban, hogy Istennek tetsző módon haljon meg.

Ezt a mind az öt kódexben fellelhető harmadik részt főleg lexematikai és szintaktikai eltéréseik ill. egyezéseik alapján hasonlítom össze (mondattani szempontból különös tekintettel pl. a birtokos szerkezetek szintagmatikájára, a ragozott ige és az igei komplexum helyzetére stb.). A vizsgálat egyik elsődrendű célja - az eredeti latin szöveg nyelvtani és lexikális sajátosságainak figyelembevételével - a kódexek egymás közti viszonyának feltárása, ill. a jelenleg még jórészt hipotetikus szöveghagyományozási stemma pontosítása.

16:00-16:30

Óri Annamária (ELTE BTK)

Művész a művészetéről

Heinrich von Kleist a német irodalom egyik kiemelkedő alakja. Életműve drámai és epikai műveket tartalmaz, és meglehetősen módon feszíti e műnemek a határait. Írásai őszinték és talán zűrzavarosnak hatnak, olykor szinte kínzóak, máskor derítőek. Minden értelemben megmutatja az olvasónak a közlés és a szöveg minimumát és maximumát.

Az előadás Kleist prózáival foglalkozik, mely mind a formát mind pedig a témát tekintve igen sokoldalú. Politikai vagy filozófiai nézetei, kritikái vagy történetei különböző formákba öntve tükrözi a szerző világnézetét, mely talán nem szokványos, de annál érdekesebb. Egyedülálló ötletei és nyelvhasználata a mai olvasó számára is értékes és aktuális.

Ez alkalommal a művészetelmélet kerül a középpontba, mely a szerzőt kevésbé ismert oldaláról mutatja be. Az irodalom, mint egyik területe vagy ága a művészetnek és ennek kapcsán a képzőművészet és a zene Kleist alkotásai alapján. A kutatásban szerepel a művész munkássága, módszerei és alkotási folyamata, illetve feladatai és elbírálása egy egyébként is művészi, írói szemszögből. Ehhez nyújtanak segítséget Kleist elméleti írásai, mint

A gondolatok fokozatos kialakulásáról beszéd közben (Über die allmähliche Verfertigung der Gedanken beim Reden), A marionettszínházról (Über das Marionettentheater) és rövidebb munkák. Nem elhanyagolhatóak ezen a területen az egy-két mondatos anekdoták sem melyek szintén érdekes kérdéseket világítanak meg.

Heinrich von Kleist a német irodalom egyik ismert és gyakran olvasott szerzője. Számomra kutatás témáját képezi írói munkássága, különös élettörténete és nem utolsósorban rejtélyes halála. Mindenki ismeri pár elbeszélését, melyekről nagy mennyiségű szakirodalom íródott. Olvasmányos magánlevelezései, zavaros élete ismertek és gyakran összefonódnak művei interpretációjával. Ilyen pozitivistáértelmezés a műveiről már nem fedne fel új információkat semmilyen téren, ezért a kutatásom egy témára illetve motívumra koncentrálni és szövegimmanens megközelítésből vizsgálja ezt. Ez pedig a művészet, amellyel minden ember kapcsolatban áll, és mindenkiben kérdéseket vet fel.

16:30-17:00

Szöke Máté (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Wolf Biermann hatása és az Icarus-kép az NDK-irodalomban

Kutatásom középpontjában Wolf Biermann irodalmi munkássága és kulturális hatása áll. A dalnok költő 1976-os kölni koncertje kulturális szemléletváltást indított el a szétszakított Németország lakóinak szemében, száműzése a Német Demokratikus Köztársaságból pedig szellemi jégkorszakba sodorta Kelet-Németországot. A fiatalon önként a NDK-ba emigráló Biermann szembevető életpárhuzamot mutat fel Ovidiusszal, hisz - bár az antik költő száműzésének okai nem egyértelműen tisztázottak - mindkét költő művének/műveinek politikai és társadalmi hatása miatt kényszerült távozni. A párhuzam azonban nem csak az élettörténetben mutatkozik meg.

A gazdag recepcióval rendelkező Daedalus és Icarus-történet Ovidius Metamorphoses (VIII. könyv), majd a sokkal vitatottabb Ars amatoria (II. könyv) című műveiben éled újra, végül - az antik képeket és metaforákat előszeretettel használó - Biermann eszközévé válik, aki műveiben (Ballade vom preußischen Icarus) az icarusi elbeszélő szeméből és a szocialista költészet eszköztárának felhasználásával mutatja be a hanyatlását élő NDK-t. Az előadás az ovidiusi korpusz és Biermann két műve alapján tárgyalja az NDK Icarus-képét és a hozzá kapcsolódó kulturális tudatot, annak megjelenését és üzenetét a Kelet-Németországban és ez alapján kitekint a két politikai kultúra, a római és a kelet-német társadalom irodalmi viszonyaira, a művek korabeli interpretációira, melyek mind Ovidius carmen et error-jában, mind a Biermannra ragasztott szenzualizmussal és élvhajhászattal összefüggő vádakban tetten érhetők. Felmerül a kérdés, hogy vajon Ovidius társadalmi axiómákat megkérdőjelező stílusa (elsősorban az Ars amatoria-ban) igazolja-e a biemann képek frappáns megválasztását a 60-as évek után, amikor a dalnok egyre inkább eltávolodva a proletáris-irodalmi állásponttól, szarkasztikus és ironikus stílusban megírt balladákkal és dalokkal csatlakozik Villon és Brecht hagyományához.

Miben áll Wolf Biermann középpútja, aki az NDK kultúrpolitikai elveit, az ún Bitterfelder Weg-et tematikájában követni, elveiben mégis sajátos módon megkerülni látszik? Előadásom emellett egyfajta kitekintés a kontextusra, bizonyítani kívánja, hogy a költő, aki nem látta meg a történelmileg releváns méltóságot az osztályharcban és anarchista individualizmust közvetített sajátos antik és újkorit, ovidiusit és villonit, verset és éneket ötvöző stílussal, eszközökkel megalapozta a német egység kulturális valóságát és egy kevésbé látható falat döntött le, mint a berlini fiatalok 1989 novemberében.

ORIENTALISZTIKA SEKCIÓ**Szekcióvezető: Dr. Salát Gergely****(„A” szekció, Szombat 17:15-19:45)****17:15-17:45****Horváth Dániel Ágoston (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)****Józsue honfoglalása – Egy bibliai szöveg feltárásának módszertana**

A Biblia, illetve az Ószövetség könyveinek forrásértéke évszázadok óta foglalkoztatja a tudományos közvélemény fantáziáját. Voltak, akik "egyik kezükben a Bibliával, másikban egy ásóval" kutattak, mások viszont nem fogadták el forrásértékűnek. Előadásomban a Józs. 12:1-24 kapcsán egy harmadik megközelítést szeretnék bemutatni inverz módon, a végkövetkeztetéssel kezdve. Ezután mutatnám be azt a folyamatot, gondolatmenetet, amelynek segítségével odáig eljutottam. Mindenekelőtt történeti földrajzi, régészeti és forráskritikai módszereket alkalmaztam, de nem valamely fordítást, hanem az eredeti héber nyelvű szöveget felhasználva. Józsue és népe útját végigkövetve igyekszem bizonyítani, hogy sem a teljesen elfogadó, sem a teljesen elutasító álláspont nem reális. Sőt véleményem szerint a probléma felvetése forráskritikailag nem is helytálló.

17:45-18:15**Hidvégi Zsófia (ELTE BTK)****A rjúkjúi nyelvek revitalizációja**

A Japántól délre elterülő okinavai (rjúkjúi) szigetvilág ugyan Japánhoz tartozik, de történelmi gyökerei miatt mind nyelvében, mind kultúrájában jelentősen különbözik a főszigektől. 1879-ben Japán magához csatolta a Rjúkjú-szigetsort, a mai Okinava-prefektúrát, így a régió hivatalos nyelve a japán köznyelv lett. Az erőszakos nyelvi asszimilációs programok következtében a nyelvváltozatok fokozatosan háttérbe szorultak. A folyamat eredménye képpen sérült a rejtett nyelvi presztízs is. Mivel mára csak az idősebb, kétnyelvű generáció tudja aktívan használni a helyi nyelvváltozatokat, szociolingvisztikai felmérések és becslések veszélyeztetett nyelvekként tartják számon, melyeket a kihalás fenyeget.

Bár az UNESCO nyelvi öröksője és a nyelvészek többsége különálló nyelvekként tekint a szigetekre beszélt nyelvváltozatokra, a japán kormány nem ismeri el önállóságukat a régóta folytatott "homogén nemzet - homogén nyelv" ideológia alapján. Ennek következtében nem születhet központilag támogatott nyelvi revitalizációs program sem. Az elmúlt években fellángolt "rjúkjúi kulturális reneszánsz" kapcsán viszont egyre többen ismerik fel a rjúkjúi nyelvek fontosságát, és több nyelvmentő mozgalom is elindult. Az ilyen programok többsége civil szervezetek, egyesületek, vagy a kisebb falvakban működő "öregek tanácsa" erőfeszítéseinek köszönhető.

A világ egyéb részein működő sikeres nyelvészeti programokkal (cornwall-i, hawaii, maori) ellentétben a rjúkjúi revitalizációs mozgalom mögött nincsen szakmai háttér, mely segítené a nyelvi vitalitás felélénkítésének folyamatát, és összehangolná a tevékenységeket regionális szinten. A nyelvoktatás esetleges, fakultatív és nem egységes, a nyelvi presztízs visszaállítása ez idáig nem valósult meg, valamint a nyelv korlátozott kommunikációs érvényességét sem oldották meg.

Kutatásom során szociolingvisztikai szempontból vizsgáltam meg a rjúkjúi nyelvváltozatokat, mint súlyosan veszélyeztetett nyelveket. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a jelenlegi nyelvállapot tükrében hogyan változhat az erőszakos asszimiláció eredményezte marginális státusz. Az előadásomban igyekszem megválaszolni, hogy megvalósulhat-e a presztízsvesztés visszafordítása a revitalizációs programok hatására, és hogy sikerül-e orvosolniuk az említett problémákat.

18:15-18:45

Csordás Domonkos (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Az egyedüli Tudás episztemológiája

Indiai szellemi történetben a buddhizmus megjelenését követően fokozatosan az létezés során tapasztalt szenvedés és ettől való megszabadulás került a szellemi tradíciók középpontjába. Ez az irányultság számos tradícióban összefonódik a lélekvándorlás doktrínájával, amely szerint minden születés múlandó, a léleknek egy végtelen körforgásban újra és újra testet kell öltetnie, ezért szenvedései ismétlődnek az örökkévalóságig. Ezek a tanok olyan sarkalatos pontjai voltak az indiai tradícióknak, amelyeket szinte minden jelentős szerző evidenciaként kezelte. Számos javaslat és koncepció született arra vonatkozóan, hogy a szenvedéstől és a létkörforgástól hogyan lehet megszabadulni. Ezek közül azokat, amelyek elfogadták a hindu szentíratok tekintélyét és elsősorban a metafizikai tudásban fedezték fel a probléma megoldását, darsanának nevezzük. Hagyományosan hat "ortodox" darsanát különböztetünk meg, amelyek közül az egyiket védántának hívjuk. Ennek a hagyománynak az egyik altradíciója az advaita védánta, amelynek az első jelentős képviselője Sankarácárja volt. Szemben a legtöbb hindu szellemi hagyománnyal, amelyek elismerték a világ és az egyén önálló létét, az advaita kiinduló állítása nem kevesebb, mint az, hogy az én lényegem és a világ lényege egy és ugyanaz. Ezzel tagadja az objektum-szubsjektum, külvilág-individuum és az isten-ember kettősségét; mindezeket csak hamis különbségtételnek tartja. Az egyedüli igazságban, azaz Brahman és Átman azonosságában látja azt a Tudást, ami megszabadítja az embert a szenvedéstől és a létkörforgástól. De mi ez a Tudás? Milyen a természete? Hogyan érhető el?

Előadásom célja, hogy bemutassam ezt a koncepciót. Elsőként elhelyezem térben és időben az advaita védántát az indiai hagyományok között. Ezután Sankarácárjának, a tradíció fontosabb képviselőjének a legfontosabb ismeretelméleti nézeteit fogom ismertetni. Kitérek a Tudás és a hétköznapi megismerés közötti különbségekre, valamint ezek következményeire. Végül néhány ellenvéleménnyel és a rájuk vonatkozó cáfolattal, valamint a koncepció értékelésével fogom zárni az előadásomat.

18:45-19:15

Kaba Ariel (Károli Gáspár Református Egyetem)

A japán gyarmati uralom hatása Koreára

Az előadás célja:

Abból kifolyólag, hogy nem kibeszélt a Japán-Korea viszony, sem a gyarmati időszak témája hazánkban, s még kevesebb a szintézis (ergo: a két ország közti párhuzamokra való rámutatás hiánya), jelen előadás azon kérdésekre keresi a választ, hogy:

- Mi a manapság is tapasztalható Japán-ellenesség kiváltó oka?
- Milyen társadalmi/gazdasági vonatkozásai vannak az annexiónak?
- Milyen párhuzamok vonhatóak a két ország között?
- Milyen válaszokat adtak a modernizációra a szóban forgó országok?
- Milyen szerepet játszott Japán Korea modernizálásában?

A fenti célok elérése érdekében nagy hangsúlyt fektetünk a két ország közti párhuzamok és a történelmi események társadalomra tett hatásának érzékeltetésére, így kénytelen-kelletlen is, de olykor el kell távolodnunk az adott korszak (1910–1945) szoros vizsgálatától, hogy felfedjük bizonyos jelenségek (például a Japán-ellenesség) kiváltó okát, vagy megértsük a gazdasági fejleményeket kiváltó s irányító alapmechanizmust (ld. a japán-modell).

Az előadás célja tehát a címben szereplő két ország viharos, olykor ambivalens kapcsolatának feltérképezése a történelmi kontextus felelevenítése révén. Továbbá, hogy az események és tények leírása mellett reflektáljon rájuk, azaz egy tágabb értelmezési térbe helyezze őket, s így komplex megvilágításba helyezze az adott témakört, problémarendszert.

Témafelvetés:

Korea megszállása egy "sötét időszakként" számít mind Japán mind Korea történelmében; ez a gyújtópontja azon elemi tényezőknél, amelyek aztán meghatározzák egészen máig a két ország egymáshoz való viszonyát.

A megszállás előtti időszakban (1868–1910) érnek össze a 'történelmi szálak'; az addigi ellentétek kiéleződnek, a szerepek felcserélődnek, és egy új kor köszönt be: a modernitás kora. Mindkét nép válaszául elé állt: vagy reformok útján modern nemzetállammá válnak, avagy gyarmatosítás áldozatává lesznek.

A múlt században történtek máig tartó hatása lépten-nyomon érezhető. Nem kis feszültség figyelhető meg a két ország között, ami néha-néha a felszínre is tör különböző színtereken, más-más formában. Ugyanakkor ettől eltekintve figyelemre méltó mindkét ország közelmúltban nyújtott teljesítménye világviszonylatban, legyen szó a gépgyártástól a szórakoztatásig szinte bármiről.

Ez a tény gondolkodásra, és következtetésekre ad okot. A dolgozatban amellet érvelünk, hogy rengeteg a párhuzam és az egymásra hatás Korea és Japán közt, aminek tisztán kivehető történelmi okai és máig kiható következményei vannak.

19:15-19:45

Sitkei Dóra (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A kínai őszközép ünnepe

A kínai hagyományos naptár szerint a 8. holdhónap 15. napján tartják az őszközép ünnepét Kínában, mely az egyik legfontosabb ünnep a kínai emberek számára. Történetének kezdete háromezer évvel korábbra nyúlik vissza.

Erre a napra a családok visszatérnek a szülői házhoz és megünneplik, hogy együtt a család. Ekkor a legszebb egész évben a telihold, kerek alakja, a "kerekség" egyik megnyilvánulásaként a teljességet, a beteljesülést szimbolizálja a kínai hagyományban. Az ünnep egyik főszereplője, a kerek holdsütemény. A sütemény fogyasztásával szeretnék elérni, hogy jó szerencsében részesüljenek a jövőben, teljes legyen a családi kör, a távollévő rokonok is hazatérhessenek vagy akár sikert érjenek el karrierjükben. A kerekség, kerek-lét ezen aspektusai mind az emberi élet ideális állapotára vonatkoznak, melynek eléréséért a teliholdhoz imádkoznak az emberek.

Az ünnep során az egyik legnépszerűbb tevékenység a holdnézés, manapság is sok családban a szülők holdnézés közben az ünnephez kötődő történeteket mesélik gyermekeiknek. Az ünnepet övező legendák, történetek által mi is megismerjük az ünnep Holdhoz kötődő, régről áthagyományozódó, mitikus hátterét.

A régi időkben az emberek a Hold ciklikus változását (fogyását, növekedését) megfigyelve tudták megfelelően időzíteni a földművelés egyes tevékenységeit. Az őszközép ünnepe a terménybetakarítás idejére esik, az ünnep során a Holdnak áldozva, megköszönik az évi segítségét, melyet egyúttal kérnek az elkövetkezendő évre is. A gazdagon megterített ünnepi asztal, az ünnepi menü is része volt eredetileg a Holdnak történő áldozásnak. Ugyanígy a Holdnak történő áldozás részét képezték az ünnep egyéb tevékenységei is, pl. az ünnep során játszott népi játékok, melyek sok esetben az ünnephez kötődő legendákhoz kapcsolódtak tematikájukban.

A gazdagon megterített asztal, ünnepi menü átvezet egy az előzőekkel átfedésben lévő következő motívumcsoporthoz: a bőség, termékenység motívumköréhez, mely kapcsolódik az ünnep családközpontúságát kiemelő jellegzetességéhez, a Hold egyben kerítő is, ezen a napon az említett népi játékok is segítették az ismerkedést, de emellett táncos multságokat is szerveztek házastárs keresési céllal.

Az előadás során bemutatom az ünnep fő motívumait, az egyes motívumszálak végül összeérnek, mind a Hold és annak - a kínai emberek számára történő - szimbolikus jelentősége köré szerveződnek. Az előadásnak célja az ünnepet a kínai kultúra tágabb kontextusába helyezni, így az ünnep megismerése által a kínai kultúra számos területére bepillantást nyerünk.

MATEMATIKA-FIZIKA SZEKCIÓ**Szekcióvezető: Dr. Varga Dezső****(„A” szekció, Vasárnap 9:00-10:40)****9:00-9:20****Földvári Viktória (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)****A Bezdek-Pach-sejtés a síkon**

Legfeljebb hány eleme lehet egy d -dimenziós konvex test egymást páronként érintő eltolt példányaiból álló halmaznak? Ez a látszólag egyszerű diszkrét geometriai kérdés máig megoldatlan problémákra vezethető vissza. Ilyen például az, hogy hány pontot tudunk úgy elhelyezni egy d -dimenziós normált térben, hogy közülük bármely kettő egymástól egységnyi távolságra legyen; vagy az, hogy d dimenzióban hány elemű lehet egy maximális számosságú antipodális pontthalmaz. A kapcsolódó problémák, sejtések sora egészen Erdős Pál ismert kérdéséig vezet: Legfeljebb hány pontot tudunk úgy elhelyezni a d -dimenziós euklideszi térben, hogy közülük bármely három által meghatározott szög legfeljebb derékszög legyen?

Az általam vizsgált probléma az előbb említettek egy általánosabb változata. Középpontjában az a kérdés áll, hogy d dimenzióban mekkora lehet egy konvex test egymást páronként érintő nagyított-eltolt példányaiból álló halmaz számossága. Bezdek Károly és Pach János 1988-ban publikált sejtése szerint a maximális elemszám 2^d . Az eddig ismert legjobb eredmény azonban általános esetben a 2^{d+1} , abban a speciális esetben, amikor a konvex test középpontosan szimmetrikus, a $3 \cdot 2^{d-1}$ felső becslés volt.

Előadásomban röviden összefoglalom a kérdéskörben jelenleg ismert állításokat és sejtéseket. A szükséges fogalmak bevezetése után vázolom egy korábbi eredményem gondolatmenetét. Ennek során egy projektív geometriai ötlettel antipodális pontthalmazok számosságával hozom kapcsolatba a problémát. A Bezdek–Pach-sejtés síkbeli változatára ezelőtt igazolt legjobb közelítés 8 volt, ezt sikerült ily módon 5-re javítanom.

Végül belátok egy egymást páronként érintő, síkbeli konvex testek elhelyezkedéséről szóló általános tételt, amiben nem használom, hogy a testek egymás nagyított eltoltjai. Ezután a feladat egy részét visszavezetem arra az esetre, amikor a testek egybevágóak. Ezek felhasználásával bizonyítást adok a Bezdek–Pach-sejtés 2-dimenziós esetére, és megmutatom, hogy a becslés minden konvex testre éles.

9:20-9:40**Fülöp Anikó (ELTE TTK)****Agykérgi interakciók hálózati modellje**

Az agykéreg strukturális és funkcionális szerveződésének megértéséhez napjainkban megkerülhetetlenné vált a hálózatelemzés. Az idegsejtek összekapcsolódásával kialakuló agykérgi hálózat több szinten szerveződik. A kérgi hálózat ma már jól vizsgálható mikro- és makroszinten, azonban a kettőt összekötő köztes, mezoszkópos skálán szerveződő hálózatról hiányosak az ismereteink. Ezen a szinten az idegsejt populációk összeköttetései moduláris eloszlást mutatnak, ami jól összevethető az elemi kérgi funkciók kolumnáris, oszlopos leképeződésével. A mezoszkópos hálózat feltérképezése tehát az agykérgi működés megértése szempontjából kulcsfontosságú kérdés. Ennek egy topológia megtartó "top down" modelljét javasoljuk a kérgi áréak interakcióit reprezentáló hálózati modell kidolgozásával. Makroszkóposan az agykérgi áréakon jelentős jelátviteli forgalom zajlik az átlagosan tucatnyi be- és kimeneten keresztül. A nagyléptékű, áréakat és azok összeköttetéseit reprezentáló irányított anatómiai hálózatban a kettő-hosszúságú utak reprezentálják az áréakon keresztül lezajló interakciókat. Ennek modelljét a kiindulási hálózathoz származtatott vonal gráf alkotja. Majom adatokon alapuló modellünkben a kiindulási 44 áréa 630 kapcsolata által alkotott hálózatban 10 440 kéthosszúságú út található, amit 173 636 él köt össze. Az agykérgi hálózatra jellemző magas arányú reciprocitás az interakciós hálózatban, tehát a kettőhosszúságú utakat tekintve nagyon ritka. A tranzitivitás értéke a hasonlóan származtatott random gráfnál nagyságrenddel kisebb. Ugyancsak érdekes, hogy mind az átmérő mind az átlagos úthossz értéke viszonylag kismértékben növekedett a hálózat méretének növekedéséhez és sűrűségének csökkenéséhez képest. További jellegzetesség, hogy az interakciós hálózatban a kiindulási áréakra visszaátlagolt "betweenness" (köztiség) értékek eloszlása az eredetivel negatív korrelációt mutat. Ezzel szemben a származtatott gráf alapján az áréánként számolt átlag fokszám eloszlás jóval egyenletesebb, mint a kiindulási hálózatban. Összefoglalva: mezoszkópos szinten az

agykérgi áréak ki- és bemeneteinek kombinációi komplex jelforgalmat biztosító hálózatot képeznek, amire rövid úthosszak, a reciprocitás alacsony értéke valamint nagyfokú párhuzamosság jellemző. Fontos eredményünk, hogy a centralitás értékek összehasonlítása az interakciós hálózatban felfedi az eredetileg marginális pozíciójának tűnő áréak jelentőségét.

9:40-10:00

Gerecsei Tamás (ELTE TTK)

Egyedi sejtek mikrofluidikai manipulálása olajban diszpergált vízcseppek segítségével

Manapság egyre többen foglalkoznak egyedi sejt szintű biokémiai vizsgálatokkal, különösen a genomika, transzkriptomika és az élettan területén. Ennek oka, az úgynevezett "next generation" szekvenálási módszerek elérhetővé válásában keresendő, amelyek képesek akár egyetlen sejtől kinyerni a teljes genetikai információt, korábban elképzelhetetlen pontossággal. A biokémiai reagensek magas ára miatt, az egyedi sejtek mikroliter alatti térfogatokban való izolálása megkerülhetetlen feladat. Ahhoz, hogy a kinyert biológiai információ statisztikailag elfogadható legyen, az izolálás folyamatát automatizálni kell. Ebből a célból fejlesztett ki a magyar Cell Sorter Kft. egy automatikus mikropipetta rendszert, amely képes a sejtválogatást folyamatos képi monitorozás mellett végezni. Egy ilyen eszköz működik az ELTE Biológiai Fizika Tanszékén. A sejtek kihelyezésének pontos elvégzéséhez ismerni kell a mikropipetta hegyénél fellépő nyomásviszonyokat. Ennek megértése céljából végeztem kísérleteket, melyek kiértékelése során egy újabb, anomális nyomástagot találtam. Elméleti megfontolások alapján ezt a párolgásnak tulajdonítottuk. Ennek, és egyéb zavaró hatásoknak a kiküszöbölése érdekében a sejtek kihelyezését olajban diszpergált vízcseppekben kezdtük végezni. A sejteket tartalmazó cseppek generálása egy komplex feladat, hiszen nagyon sok paraméter határozza meg a végső eloszlást. Ezen folyamat kidolgozása és a cseppek méreteloszlásának optimalizálása volt a feladatom az elmúlt egy év során.

Az eredmények egy része az Applied Physics Letters-ben került publikálásra. (R. Salanki, T. Gerecsei, N. Orgovan, N. Sandor, B. Péter, Z. Bajtay, A. Erdei, R. Horvath, B. Szabo: Automated single cell sorting and deposition in submicroliter drops, Appl. Phys. Lett. 105, 083703 (2014).)

10:00-10:20

Rozgonyi Kristóf (ELTE TTK)

Nagy vöröseltolódású kvazár szuperluminális jetkomponensének vizsgálata VLBI mérések alapján

A kvazárok a világegyetemben az egyik legtávolabbi megfigyelhető objektumok. Ezek a csillagszerű rádióforrások valójában aktív galaxismagok. Az aktív mag fényessége többszöröse a galaxisénak, és emiatt sok esetben ez utóbbi meg sem figyelhető. A mag azért világít, mert a központi fekete lyuk anyagot fog be a közelében lévő csillagokból és gázfelhőkből. Az anyag ilyenkor relativisztikus sebességre gyorsul és egy része - a forgó fekete lyuk dipólszerű mágneses terének megfelelő irányokba - koncentrált sugárnyalábként (jet) lövell ki a térbe. A relativisztikus sebességgel mozgó plazma nagyon fényes, szinkrotronsugárzó rádióforrásként viselkedik. Az ilyen forrásokat rádiótartományban lehet a legjobb felbontással megfigyelni.

A rádióteleszkópok felbontását is korlátozza a méretük, de a felbontást lehet több távcsővel végzett észlelések összehangolásával növelni. Ez az úgynevezett rádió-interferometria. A mai rádióteleszkóp-hálózatok távcsövei a Földön szétszórva találhatók, így akár olyan felbontás is lehetséges, mintha Föld-átmérőjű távcsővel észlelnénk. Az ilyen hálózatokon végzett megfigyeléseket nevezik nagyon hosszú bázisvonalú rádió-interferometriás (VLBI) megfigyelésnek.

A legnagyobb vöröseltolódással észlelt objektumok között a kvazárok is megtalálhatók, vagyis ezek távolodnak tőlünk a leggyorsabban a világegyetem tágulása következtében. Ezek közül külön érdekesek a nagyon távoli és nagyon nagy ($z > 3$) vöröseltolódású kvazárok. A kvazárok jetjének a vizsgálatok gyakori jelensége, hogy a komponensek látszólagos mozgása meghaladja a fénysebességet. Ez az úgynevezett szuperluminális mozgás. Előadásomban a nagyon hosszú bázisvonalú interferometriás észlelések alapján végzett térképezésre és modellezésre kifejlesztett eljárásomat alkalmazva, bemutatok egy távoli kvazárt és jetjének a szuperluminális mozgására vonatkozó számolásaimat.

10:20-10:40**Kincses Dániel (ELTE TTK)****Bose-Einstein korrelációk a nagyenergiás nehézion-fizikában**

A nagyenergiás nehézion-fizika az erős kölcsönhatást, és az univerzum kezdeti állapotában jelenlévő kvark-gluon plazmát (QGP) vizsgálja. Ultra-relativisztikus sebességre gyorsított atommagok összeütköztetésével ehhez hasonló állapotot érhetünk el, és az ezen folyamat során keletkezett részecskék vizsgálatával információt szerezhetünk a QGP tulajdonságairól. Egy fontos, gyakran használt módszer az azonos bozonok Bose-Einstein korrelációjának vizsgálata, mivel ez az egyetlen eszköz, amellyel a forrás téridőbeli kiterjedésére, geometriájára is tudunk következtetni. A tudományos diákköri munkám során a brookhaveni Relativisztikus Nehézion-Ütköztető PHENIX kísérletének 2010-ben, nukleononként 200 GeV tömegközépponti energiájú arany-arany ütközésekben felvett adataival dolgoztam. A nagy biztonsággal azonosított pionokat alapul véve, ezekből párokat és tripleteket formálva megmértem a két- és három-részecske Bose-Einstein korrelációs függvényeket az átlagos impulzus különböző tartományai esetén. A nyers függvényekre ezután Lévy-eloszlással számolt Coulomb kölcsönható Bose-Einstein korrelációs függvényt illesztettem, és megvizsgáltam a paraméterek transzverz-impulzus függését. A mért adatok jelentősége abban áll, hogy a két- és három-részecske korrelációs függvények külön-külön megmért erőssége a részecskekeletkezés koherenciáját, illetve bizonyos rezonanciák arányát is megmutathatja. Ezen felül a korrelációs függvények alakja a kvark-hadron átmenet módjáról is árulkodik. Méréseim elsősorban metodológiai jelentőséggel bírnak: a mérési eredmények publikálásával, majd más ütközési energiákon való megismétlésével a kvarkanyag fázistérképét ismerhetjük meg behatóbban. Előadásomban bemutatom a Bose-Einstein korrelációs módszer elméletét, és kutatásom eddigi főbb eredményeit.

FILOZÓFIA SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Boros Gábor

(„A” szekció, Vasárnap 11:00-12:30)

11:00-11:30

Véber Virág (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Morális felelősség mint érzelmi reakció

A morális felelősség témája a filozófia történetében kitüntetett helyet foglal el: számtalan kötet és tanulmány született annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy miben áll morálisan felelősnek lenni, mikor beszélhetünk felelősségről, illetve – ami egyben a legegyszerűbb és legbonyolultabb kérdés egyszerre – mit jelent a felelősség? Előadásomban a morális felelősség és az érzelmek kapcsolatát vizsgálom, s arra teszek kísérletet, hogy bemutassam, érzelmi reakciókon keresztül érthető meg, mit jelent felelősnek tartani valakit. Prezentációm során Peter Strawson Szabadság és neheztelés című tanulmányára támaszkodom elsősorban, amely jelentős hatással volt az angolszász felelősségelméletekre, s alapjaiban változtatta meg a morális felelősségről szóló vitákat. Az érzelmeink és a morális felelősség viszonya nem esetleges, hanem fogalmilag megalapozott: az érzelmeinken és attitűdjeinken keresztül érthetjük meg az utóbbi fogalmát. Ebből a megközelítésből a felelősségre tekinthetünk úgy, mint egyfajta emberi adottságra, ami a cselekvő egyén természetének részét képezi, éppúgy, ahogy a felelősnek tartás is elemi része az emberi életnek. Hibáztatunk, neheztelünk, jóindulattal viseltetünk valaki iránt, megvetünk valakit, vagy éppen tisztelünk – ezek mind olyan fogalmak, amelyek szorosan kapcsolódnak a felelősségtulajdonítás gyakorlatához.

11:30-12:00

Tasnádi Gábor (ELTE BTK)

A egység kétsége - A feltétlen fogalmának többértelműsége

A tiszta ész kritikájának második felének, a Dialektikának a középpontjában a feltétlen fogalma áll. Kant elsősorban arra a kérdésre keresi a választ, hogy az ész vajon képes-e megragadni a feltétlent, vagy másképpen: hogy a feltételek sorától eljuthat-e a feltétlenig. S bár ez a kérdés fogja össze a Dialektika sokfelé ágazó gondolatmeneteit, mégsem egyértelmű, hogy bennük a feltétlennek egy egységes fogalmával van-e dolgunk. Sokkal inkább úgy tűnik ugyanis, hogy a tiszta ész dialektikai következtetései más-más feltétlenfogalmakat írnak elő. Ez azonban veszélyeztetné az ész egységét (hogy valóban egységre törekszik az ész), melyet éppen a feltétlenre való törekvése biztosítana.

12:00-12:30

Szántó Rita (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Egy kérdés a „Két kérdés aláírásokat értelmezve”-t értelmezve

„Két kérdés aláírásokat értelmezve (Nietzsche/Heidegger)”: ez a címe Derrida előadásának, amely az 1981-es nagy hermeneutika-dekonstrukció vita keretében hangzott el, és amelyben Derrida – Gadamer és a hermeneutika kihívásaira való válaszolás helyett – Heidegger Nietzsche-interpretációját bírálja. Két problémát emel ki, az egyiket Nietzsche nevével a másikat a totalitás gondolatával kapcsolatban:

(1) Heidegger, amikor Nietzsche-t kikiáltja az utolsó metafizikusnak, akkor ezzel a „kétértelmű gesztussal” – bár célja, hogy Nietzschét megmentse sorsától/életétől –, interpretációs erőszakot követ el; Nietzsche megmentésével elvesztése is együtt jár.

(2) Az örök visszatérés gondolatát és a hatalom akarását Heidegger a metafizika két alapvető kérdésére történő válaszadási kísérletnek tekinti, és Nietzschét a létezőről mint egészről való gondolkodással vádolja, hogy ezáltal metafizikusnak tekinthesse őt, ám Derrida szerint itt szintén interpretációs erőszakra bukkanunk.

Előadásomban amellet érvelek, hogy bár Derrida megállapításai helytállóak Heideggerrel szemben, mégis felmerül a gyanú, hogy maga is elkövet olyan hibát, mellyel ellenfelét vádolja. Ennek megvilágításához egy másik 20. századi vitát ismertetnék, mely az irodalomelméletben a modern pszichoanalitikus kritika kapcsán vált ismertté. Ebben a vitában Derrida ellenfele Lacan, aki egy szemináriumot tart Poe Az ellopott levél című novellájáról. Ebben Lacan pszichoanalitikus módszerekkel közelít a szöveghez, és átértékeli a nyelv szerepét, a novella ellopott levelét a világban használt jelölővel azonosítva. Derrida Lacan írását megkísérel dekonstruálni Az igazság postása című művében, melyet később Barbara Johnson dekonstruál. A probléma, hogy mind Lacan, mind Derrida figyelmen kívül hagyták a vonatkoztatási rendszert, amelyben mozogtak, és mikor elhitték, hogy kitüntetett pozícióba kerülnek módszereik – Lacan a pszichoanalízis, Derrida pedig a dekonstrukció – által, akkor önmagukat csapták be, és lehetőséget adtak a külső szemlélőnek, hogy erre rávilágítson. Hasonlóképp merül föl a kérdés a Nietzsche-interpretációval kapcsolatban: amikor Derrida azzal vádolja Heideggert, hogy hálót feszít ki a kötéláncos alá, vajon nem teszi-e ő is ugyanezt? Vajon nem csak egy újabb hálót feszít ki maga is Heidegger hálója és a kötéláncos közé?

BIOLÓGIA-KÉMIA SZEKCIÓ – KÉMIA ALSZEKCIÓ**Szekcióvezető: Prof. Dr. Rábai József****(„A” szekció, Vasárnap 12:40-14:00)****12:40-13:00****Jevcsák Szintia (Debreceni Egyetem)*****A Ribes rubrum L., Ribes nigrolaria L. és a Prunus cerasus L. egyes beltartalmi értékeinek vizsgálata***

A táplálkozás szempontjából igen fontos szerepet töltenek be a gyümölcsök. Beltartalmi értékei miatt jelentős szerepet töltenek be az egészség megőrzésében az egészséges táplálkozás révén, napi fogyasztással. A héjas termésű gyümölcsök kivételével energia- és zsíradéktartalmuk alacsony, a legtöbbjük szénhidráttartalma is kicsi.

A gyümölcsök egyik legnagyobb értéke az ételmi rosttartalmuk, melyek fontos szerepet töltenek be a zsírok és koleszterin felszívódásának gátlásában, továbbá epesavakat kötnek meg és ürítenek ki a széklettel. A rostok rendszeres bevitel lassítja a szénhidrátok felszívódását és csökkenti a vér koleszterin szintjét. A gyümölcsök fontos vitaminforrások. Jelentős mennyiségű B1-, B2-, B6- és C-vitamint tartalmaznak; jó K-, Mg-, illetve közepes Ca-források. Vastartalmuk csekély, ami állati fehérje nélkül rosszul hasznosul a szervezetben. Továbbá tartalmaz még A- és E-vitamint, Se-t, Fe-t, Cu-t, Zn-t, karotinoidokat és flavonoidokat, melyek antioxidáns hatása ismert, amelyek a sejtmembrán védelmében fontos szerepet töltenek be, illetve az ételmi rostanyagokkal együtt gátolják az érleszedést és számos daganatos betegség kialakulását (Rodler, 2006). A gyümölcsök tisztítják a beleket mivel a bennük lévő pektin megkötöi a mérgező anyagokat. Az alacsony cellulóztartalmuk miatt pedig könnyebben emészthetők. A gyümölcssavak a cukorral együtt fokozzák a bélmozgást, illetve megakadályozzák a bélben a baktériumok gázképzését (Galambosné Goldfinger, 2005). A gyümölcsök minőségét befolyásolja a tárolás módja és időtartama. A tárolás és a konyhatechnológiai feldolgozás során jelentős vitamin-vesztés léphet fel, ami gyakran már a viszonylag rövid időtartalmú konyhai tárolás során is jelentős lehet (Rodler, 2006).

A piros ribiszkével, jostával és meggyel végzett kísérleteink során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy a különböző tárolási és feldolgozási eljárások hogyan hatottak az egyes gyümölcsfajok termésének beltartalmi értékeire (szárazanyag- és nedvességtartalom, savtartalom, C-vitamin tartalom, összflavonoid-tartalom, összes fenolos antioxidáns hatású vegyület-tartalom) és szárazanyagtartalmára.

Mértük a friss gyümölcsök, a belőlük készült lekvárok és szörpök beltartalmi értékeit, és szárazanyagtartalmukat, majd a kapott eredményeket összevetve megkaptuk, hogy milyen mértékű értékcsökkenésekhez vezettek az egyes kezelések a vizsgált fajok esetében. A friss gyümölcsökkel végzett méréseket 2013-ban végeztük, a nyers szörpök és lekvárok esetében 8 hónap tárolást követően 2014-ben.

Eredményképpen azt kaptuk, hogy mindegyik gyümölcsnél minden paraméterre vonatkozóan a friss szörpök esetében alacsonyabb értékeket kaptunk a friss gyümölcshöz képest, a lekvárokból viszont jelentős veszteségeket tapasztaltunk.

13:00-13:20**Samu Viktor (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)****Etán égési modelljének optimalizációja nagynyomású lökeshullámcső-kísérletek alapján**

Etán nagy nyomáson lezajló égési folyamatait mindezidáig kevesen kutatták, holott fontos köztitermék tüzelőanyagok oxidációja és pirolízise során. Amennyiben bonyolultabb tüzelőanyagok égését szeretnénk szimulálni, úgy elkerülhetetlen, hogy előbb egy alkalmas mechanizmust készítsünk etán égési folyamatainak leírására is.

Munkám során etán égésének vizsgálata folyamán mért adatsorok újraértékelését végeztem el az ELTE Kémiai Intézet Reakciókinetikai Laboratórium által kidolgozott optimalizációs módszer segítségével. Az optimalizáció alapjául szolgáló adatsorok nagynyomású lökeshullám-csőben minden eddigénél szélesebb hőmérséklet- (829–1491 K) és nyomástartományokon (5–1000 bar) mért pirolízis- és oxidációs kísérletek voltak, amelyek során a legfontosabb végtermékek végső koncentrációit mérték.

A kiindulási modell kiválasztása után lokális érzékenységtanálízis segítségével meghatároztam azt a 14 elemi reakciót, amelyek a legnagyobb mértékben befolyásolták a szimulált végtermék-koncentrációkat a mérések körülményeinél. A kiválasztott reakciókra a szakirodalomban fellelhető közvetlen mérések és elméleti számítások alapján meghatároztam azok hőmérsékletfüggő bizonytalansági tartományait. Az optimalizálást a Reakciókinetikai Laboratórium által fejlesztett Optima programmal végeztem. Az optimalizációhoz a már említett mérési adatsorok mellett a szakirodalom alapján gyűjtött sebességi együttható-mérések eredményeit használtam fel.

Az optimalizációval kapott mechanizmus lényegesen jobban írta le a lökeshullámcső-kísérletek eredményeit a kiindulási modellnél. Ezeken felül több elemi reakcióról is értékes információkat nyertem. Számos reakció, többek közt a $C_2H_6 + H = C_2H_5 + H_2$ és a $C_2H_6 + OH = C_2H_5 + H_2O$ reakciók sebességi együtthatóját sokkal pontosabban tudtam meghatározni, mint ahogyan az a szakirodalom alapján korábban ismert volt. Továbbá néhány, a szakirodalomban érdemben nem szereplő reakció, mint például a $C_2H_3 + O_2 = CH_2CHO + O$ és a $C_2H_2 + O_2 = HCCO + OH$ reakciók sebességi együtthatójára kaptam új, mindeztidáig nem ismert, kis bizonytalanságú értékeket az 1200–1500 K hőmérsékletintervallumban.

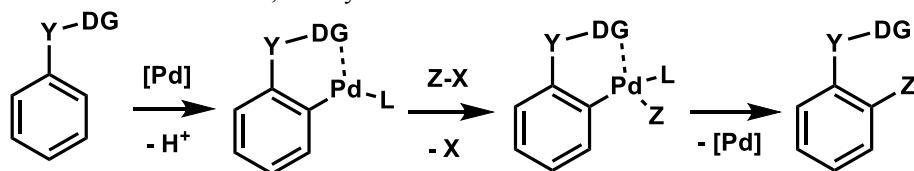
13:20-13:40

Sályi Gergő (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

Pd-katalizált C-H aktiválás: anilidek orto-helyzetű 2,2,2-trifluoretilezési reakciója

A modern szintetikus szerves kémia célja, hogy a létező vagy gyakran új, bonyolult szerkezetű vegyületeket olcsóbb, gyorsabb, környezetkímélőbb és biztonságosabb módon állítsa elő. A kémiai átalakítások mára már elképzelhetetlené váltak a katalitikus-, és ezen belül elsősorban az átmenetifém-katalizált reakciók nélkül. Ezekkel hatékony lehetőség nyílik a közvetlenül nem reakcióképes molekuláriszettek módosítására – így új vegyületek előállítására, vagy a célvegyületekhez vezető szintetikus út lerövidítésére. Az aromás- és alifás szerves vegyületek szén-hidrogén (C-H) kötéseire általánosságban az inertség jellemző, így katalizátor nélkül csak erőteljes körülmények között vihetők reakcióba.

A széleskörűen elterjedt palládium-katalizált reakciók különösen nagy hatékonyságúak a szén-szén (C-C) kötés kialakításában. Azonban a kémiai folyamat végbemeneteléhez sokszor szükséges, hogy a reakciópartnernek előzetesen „kijelöljük”, és gyakran ezzel együtt aktiváljuk is a reaktív szánt pozíciót, ami klasszikusan külön lépést igénylő kovalens átalakítással történhet. Az elmúlt 20 évben felfutó C-H aktiváláson keresztül végbemenő reakciókban mindez legalább az egyik reagensen másképpen zajlik: a molekula egy erre alkalmas részlete koordinálja (1. ábrán: DG), majd az aktiválandó pozíció közelébe viszi a palládium centrumot, ahol az beékelődik a C-H kötésbe, utat nyitva az átalakulásnak.

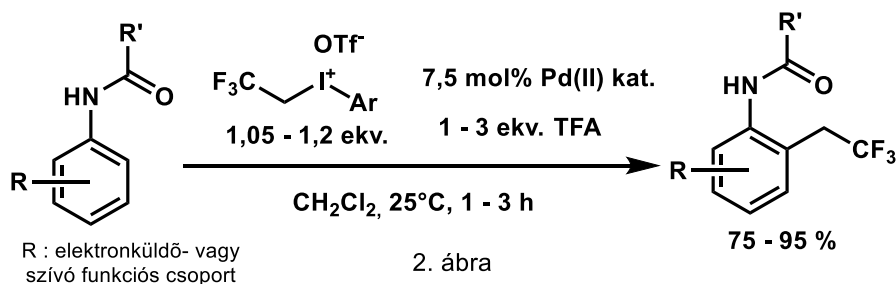

DG : irányító csoport
L : ligandum

1. ábra

A Pd-C kötést tartalmazó palládium-organikus intermediereként változatos funkciók csoportok (1. ábrán: Z) építhetők be, különféle tulajdonságokat kölcsönözve a kapott vegyületeknek. A terület ma is intenzíven fejlődik, ami elsősorban a gyógyszerkutatásban hasznosul. A gyógyszerek kifejlesztésénél a feladat a molekuláris biológiai kölcsönhatásokban részt vevő aktív célvegyületek előállítása és új molekuláriszettek kialakításának megvalósítása. Így nagy figyelmet kaptak a fluort tartalmazó csoportok, melyek közt nem sokkal ezelőttig a 2,2,2-trifluoretil csoport közvetlen beépítése még ismeretlen volt az irodalomban.

Kutatótársaimmal együtt végzett munkánk során - a két tárgyalt terület lehetőségeit összehangolva - a 2,2,2-trifluoretil csoport szelektív bevitelét egy új reagenssel, enyhe és gyors körülmények között valósítottuk meg (2. ábra).

13:40-14:00

Kőhegyi Bianka Kitti (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem)

Staphylococcus aureus patogenicitási szigeteinek kifejeződését szabályozó fehérje vizsgálata

A baktériumok evolúciójában fontos szerep jutott a horizontális géntranszfernek, így genomjuk egy jelentős részét mobilis genetikai elemek teszik ki. Ezek megismerésében fontos szerepet játszik a *Staphylococcus aureus* patogenicitási szigetek (*Staphylococcus aureus* pathogenicity island - SaPI) kutatása. A SaPI elemek gyakran hordoznak virulenciáért és az antibakteriális rezisztenciáért felelős géneket, így ezek tanulmányozása közvetlen és kiemelt orvosi biológiai jelentőséggel bír.

Ezen genetikai elemek és a temperált bakteriofágok között számos hasonlóság figyelhető meg, akár a szerkezeti sajátosságokat, akár a működésüket tekintjük. A SaPI a genomba történő integrálódását követően, egy represszor fehérje, az Stl hatására egészen addig a gazdasejt kromoszómájában marad, míg egy úgynevezett helper fág meg nem fertőzi a baktériumot. A fág dUTPáz enzime komplexet képez az Stl fehérjével, megszűnik a represszió, így a SaPI kivágódik a genomról, replikálódik, majd a helper fág fehérjeburkába csomagolódik (molekuláris kalózkodás), aminek segítségével el tud jutni másik baktériumhoz [1].

Kutatásom célja molekuláris szinten megismerni egy ilyen patogenicitási szigetet szabályozó Stl fehérje szerkezetét és működését. Eddig nem ismert egyetlen Stl fehérje térszerkezet sem, de azt kutatócsoportunk már közölte, hogy az Stl a dUTPáz aktivitását jelentősen csökkenti [2]. A vizsgálatokhoz a génmérnökség eszköztára nyújtotta lehetőségeket kihasználva különböző mutációkat hoztunk létre a fehérjében, és ezeket tanulmányoztuk. Először eltávolítottuk a fehérje feltételezett DNS-kötő doménjét, majd az így keletkezett fehérjének vizsgáltuk a DNS-sel, illetve a fehérjével (dUTPáz) való kölcsönhatását, amihez elsősorban különböző elektroforetikus módszereket, illetve enzimaktivitás mérést alkalmaztunk. Ezt követően pontmutáns fehérjék esetében is megfigyeltük, hogyan változik a fehérje DNS-sel, illetve az enzimmel való kölcsönhatása, a vad típusú fehérjéhez képest a stabilitása.

Vizsgálataink eredményeként azonosítottuk a fehérje DNS-kötő doménjét, illetve valószínűsítettük a hélix-turn-hélix motívum helyzetét.

Források:

[1] R. P. Novick et al. "The phage-related chromosomal islands of Gram-positive bacteria," *Nat. Rev. Microbiol.*, 2010.

[2] J. E. Szabó et al. "Highly potent dUTPase inhibition by a bacterial repressor protein reveals a novel mechanism for gene expression control," *Nucleic Acids Res.*, 2014.

NYELVÉSZET SZEKCIÓ

PSZICHOLINGVISZTIKA ÉS SZÖVEGNYELVÉSZET ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Petykó Márton

(„B” szekció, Vasárnap 9:15-11:45)

9:15-9:45

Hantó Réka (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Látássérültek beszéd folyamatának vizsgálata

Előadásom témája olyan látássérültek mentálislexikon- és beszédpercepció vizsgálatát, akik születésük óta nem látnak. Hipotézisem szerint ugyanis azok a személyek, akiknek semmilyen látásélményük nem volt a világról, más agyi reprezentációkat tárolnak bizonyos fogalmakról, jelentésekről a mentális lexikonjukban, mint látó társaik. Ezt a kérdést a kutatás néhány szóasszociációs, illetve két szövegértési feladat segítségével kívánja igazolni. A feladatok főként a színneveket, valamint a fényjelenségeket jelentő fogalmakat megnevező nyelvi jelölők szerepeltetésén keresztül szeretne válaszolni a feltett kérdésekre. A kutatás felhasználja elméleti alapként a magyar szóasszociációs és percepció vizsgálatok eddig elért eredményeit (Lengyel Zsolt, Gósy Mária, Horváth Viktória, Bóna Judit, Neuberger Tilda). Mivel sem hazai, sem külföldi vonatkozásban sem volt még számottevő mennyiségű eredmény a felvázolt problémával kapcsolatban, kutatásommal hozzá kívánok járulni ahhoz, hogy a látássérült személyek lexikonának, illetve megértési mechanizmusainak a látókhöz képest való feltérképezéséről minél pontosabb képünk alakulhasson ki.

9:45-10:15

Dobó Dorottya Erzsébet (ELTE BTK)

Miért "mások" az autisták? - Tipikus gondolatok egy atipikus fejlődésről

Az autizmus spektrumzavar egy sokat emlegetett, ám kevésbé ismert fejlődési rendellenesség. Számos megválaszolatlan kérdést tartogat a gyógypedagógia, a pszichológia, a neurológia és egyéb területek kutatói számára egyaránt. Rendkívüli mivoltából adódóan azonban az autizmus kérdésköre nem csupán a tudósok érdeklődésének áll a fókuszában, hanem a laikus társadalom is szívesen ismerkedik meg ezekről a „különös gyerekekről” szóló történetekkel. Napjainkban ezzel a témával nem csupán szakkönyvek, illetve folyóiratok hasábjain találkozhatunk, hanem gyakran internetes fórumokon, szórakoztató műsorokban, baráti beszélgetések során kerül a figyelem középpontjába.

Véleményem szerint minden ember elméjében kialakul egyfajta kép arról, hogy miben különbözik a többségi társadalomtól egy autizmus spektrumzavaros személy, azonban ez a kép gyakran megbízhatatlan forrásokból táplálkozik, így kétes eredetű információkon alapul. A kutatás megkezdésekor azt feltételeztem, hogy az emberek gondolkodását nagyban befolyásolja a média által közvetített kép, vagyis az autizmus filmvászonra történő adaptációja hatást gyakorol a nézők ismereteire, így akaratlanul is, a befogadók elméjében egy, a valóságtól élesen eltérő autizmuskonstrukciót eredményezhetnek.

Kutatásomban arra a kérdésre kerestem választ, hogy milyen kép él a laikus társadalom fejében az autizmus spektrumzavarról, illetve az autistákról. Ennek során az említett rendellenességnek a nyelvi képességekkel és a beszéddel kapcsolatos tüneteit emeltem ki, vagyis a tudatelméleti zavarra, a nyelvelsajátításra és a beszéd tartalom sajátosságaira koncentráltam. Vizsgálatom tárgya, hogy ezen tünetek mi módon nyilvánulnak meg a gyakorlatban, milyen ismeretekkel rendelkeznek róluk azok a személyek, akik nem állnak kapcsolatban autistákkal, továbbá, hogy a filmvászonra hogyan konstruálódnak meg ezek a problémák. A szakirodalmi ismeretekkel nem rendelkező közösség ismereteit kérdőíves kutatással mértem fel. A kapott adatokból kikövetkeztethetővé válik, hogy a filmek milyen mértékben gyakorolnak hatást a vizsgált személyek ismereteire, gondolkodására, valamint hogy milyen további kutatások lennének indokoltak a kérdéskör vizsgálatához.

10:15-10:45

Bartók Márton (ELTE BTK)

A beszélőhöz társított jelentések skaláris észlelhetősége az ittas beszélők nyelvhasználatának percepciójában

Az alkohol hatását a beszédre ezidáig a fonetika, pszicho- és neurolingvisztika nézőpontjából vizsgálta a hazai és nemzetközi nyelvtudomány. Kutatásom szociolingvisztikai keretek közé helyezi az alkohol hatására a beszédben bekövetkező változásokat.

Az ittas beszélők nyelvhasználatának regisztrálódását, az ittas nyelvhasználathoz kapcsolódó társadalmi struktúrákat az ügynökmódszer egyik speciális változatával vizsgálom. A kutatás feltérképezi az ittas nyelvhasználat dekontextualizált percepciójában megjelenő szociális jelentéseket, és leírja azok megjelenésének és észlelésének változását a beszélő véralkoholszintjének függvényében. A vizsgálat többek között arra a kérdésre keresi a választ, hogy vannak-e olyan szociális struktúrák, melyek az alkoholfogyasztás előrehaladtával az ittas beszéd percepciójában egyre jellemzőbbé, észlelhetőbbé válnak. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy az ittasság hatása a beszéd észlelésében olyan komplex szemantikai rendszerrel kapcsolódik össze, melyben bizonyos jelentések a véralkoholszint növekedésével egyre jellemzőbbé válnak, bizonyos jelentések azonban az ittasság egyes szakaszaiban jellemzőbbek, más szakaszokban kevésbé jellemzőek, illetve van olyan jelentés is mely alig mutat variabilitást. Míg a kutatás kiindulópontjának megfelelően a megjelenő struktúrák egy része szociális jelentést hordoz, nagy számban fordulnak elő a beszélő pillanatnyi állapotára vonatkozó struktúrák is. A feltérképezett jelentéseket összehasonlítom az ittasságról, ittas emberekről folyó társadalmi diskurzussal. Kutatásom összeveti az ittasság észlelésének arányát az ügynökmódszeres percepció vizsgálat és az ittasság bináris, kontextualizált percepcióját vizsgáló módszer adatai alapján. Az ügynökmódszeres kísérlet eredményeiben az észlelés feltűnően alacsony aránya alapján a módszertani kontextus és az ittasság jelentéstartalmának távolságát világítja meg.

A vizsgálat eredményei felhasználhatók a nyelvi vélekedések kutatásában, nyelvváltozat és szociális struktúrák kapcsolódásának vizsgálatában és a humán beszélőfelismerés terén a kriminológiai alkalmazott fonetikában.

10:45-11:15

Varga Zoltán (ELTE BTK)

Magyarok-e a német szövegek? Magyarországi német szövegek és a kulturalitás mint szövegszerúségi kritérium

A németnyelvű nyelvészeti tanulmányokban az 1970-es évekre datálódik a "szöveg" mint terminus megjelenése, az azt követő években pedig, főleg De Beaugrande-nak és Dresslernek köszönhetően, megfogalmazódott hét ún. szövegszerúségi (textuális) kritérium, amelyek mind a mai napig irányadóak a szövegnyelvészeti munkákban mind német, mind magyar nyelvterületen. Hamarosan azonban ezek a kritériumok már "nem kielégítő"-nek mutatkoznak, így az 1990-2000-es évektől Fix javaslatára kiegészültek a nyolcadik, ún. "kulturalitás" feltételével, amely a szövegproduktumok és szövegtípusok kultúrához köthető jellegzetességeit hivatott vizsgálni. (A "kultúra" ebben az esetben Bausinger definícióját - "[a mindennapi kultúra] a viselkedés és beállítottság nagy köztes mezője" - követi.)

A kulturalitást alapul vevő eddigi írárok közös tulajdonsága a kontrasztív szövegtipizálás, figyelmen kívül hagyva a nyelven belül lezajló kultúrtranszfert. Előadásom célja épp ez okból a mai Magyarország területén élő német kisebbség által produkált szövegek kultúrspecifikus feltárása, figyelembe véve a nyelvi szigetre jellemző többnyelvűséget, a népcsoport nyelvi és nyelvhasználati attitűdjeit és szinkrón nyelv- és íráselsajátítási tulajdonságait, egyúttal a magyar nyelv és a hazai német nyelvjárások között jelentkező átvételeket, ezzel megkísérelve a Magyarországon német nyelven kibocsátott szövegek besorolását a Thomason/Kaufman-féle ún. "kölcsonzó skálára" (borrowing scale / Entlehnungsskala). Céломhoz egy kisebb korpuszt állítottam össze, amelyben minden egyes vizsgált szövegfajtához, valamint -típushoz (úgy mint hír, (tudományos) esszé, cikk, recept, magánlevél, olvasói levél) egy-egy németországi német (elsősorban délnémet és osztrák a hazai német kisebbség származására tekintettel), magyarországi magyar és egy magyarországi német szöveget rendelek, szövegnyelvészeti elemzésen keresztül pedig a címben feltett kérdésre ("Magyarok-e a német szövegek?" - tehát bírnak-e a hazai német kisebbség tagjai által német nyelven produkált szövegek magyar kultúrspecifikus jegyekkel) válaszolok.

11:15-11:45

Tóth Bianka (ELTE BTK)

Politikai diskurzuselemzés kvantitatív módszerrel

Dolgozatomban a Jobbik Magyarországért Mozgalom kommunikációját vizsgálom -megalakulásától napjainkig - kritikai diskurzuselemzési keretben, adatbányászati módszerekkel kiegészítve. A szövegek kvantitatív elemzése lehetővé teszi, hogy a jelenséget egy nagyobb korpuszon, folyamatában tudjam vizsgálni. Kutatási kérdéseim a következők: Hogyan konstruálja a Jobbik a nyilvánosság véleményét a szövegein keresztül? Hogyan változott a párt kommunikációja?

Elemzésem középpontjában a Jobbik kommunikációján alapuló korpusz szógyakorisági és konkordancia vizsgálata áll, a cigány és a bűnözés szó szerepét kiemelve. A korpusz a jobbik.hu-n közzétett publicisztikáknak, az előző és a jelenlegi ciklus parlamenti felszólalásainak, illetve a Jobbik választási programjainak szövegeiből áll. Az összeállított korpuszt a Rapid Miner adatbányászati szoftver segítségével dolgoztam fel. Az általam vizsgált szavak gyakoriságának megállapításához a korpusznyelvészetben alkalmazott TF-IDF mutatót használtam. Eredményeimet kiegészítettem a politikai pártok és a cigány téma internetes sajtóban való reprezentációjának vizsgálatával.

A vizsgált szövegekben a cigány témával kapcsolatos szavak gyakorisága éves szinten jelentősen változik. Bizonyos években (2008, 2010, 2011), a többi vizsgált évhez képest kimagaslóan gyakori az előfordulásuk. Az eredményekből azonban kitűnik, hogy a Jobbik általános kommunikációjában nincs kiemelt helyen a cigány téma. Ezzel ellentétben a hírportálok elemzésekor az látható, hogy a sajtóban a Jobbik a cigány tematikát illetően hangsúlyosabban jelenik meg a többi párthoz képest.

Összességében elmondható tehát, hogy a kritikai diskurzuselemzésben van relevanciája olyan adatbányászati módszereknek, melyekkel nagyobb mennyiségű adatot tudunk feldolgozni, azonban ahhoz, hogy átfogó képet kaphassunk, a kvantitatív eredményeket ki kell egészíteni kvalitatív magyarázatokkal is. A jövőben a különböző módszertani problémák kiküszöbölése az elsődleges célom, illetve egy még nagyobb, kiterjedtebb korpusz felépítése más politikai pártok szövegeivel.

NYELVÉSZET SZEKCIÓ DIMENZIONÁLIS NYELVÉSZET ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Prof. Dr. Juhász Dezső
(„A” szekció, Vasárnap 12:00-14:00)

12:00-12:30

Szabó Katalin

„(...) verenglew emberektwl mench meg engemeth (...)” Az ómagyar szöveghagyományozódás nyomai egy melléknévi igenév fordításai alapján

Előadásom lényegét tekintve egy ómagyar melléknévi igenév és a vele szinkrón párhuzamok segítségével próbál betekinteni az ómagyar kori szöveghagyományozódásba az Apor-, Döbrentei-, Keszthelyi- és Kulcsár-kódex megfelelő szöveghelyeinek áttekintésével.

Azért, hogy bemutathassam, milyen izgalmas következtetéseket lehet levonni egy szó történeti fejlődéséből, mind a korabeli társadalmi, mind a mentalitásbeli állapotokra vonatkozóan, először - a Vulgata latin szövegét szem előtt tartva - számba vettem azokat a zsoltárhelyeket, melyekben a Liber Psalmorum szövegei a vér és a férfi szavakat foglalják szószerkezetekbe, mivel a megnevezett kódexekben e szintagmákat fordítják a vérengző melléknévi igenévi alakokkal.

Előadásom első felében bemutatom a zsoltárszövegeket, melyekben a vérengző melléknévi igenév (és változatai) adatolhatók a 15 század végétől, majd az előadás második felében az adott ómagyar zsoltárszövegek alapján kívánom a vérengző melléknévi igenév történeti fejlődését és az ebből levonható tanulságokat ismertetni.

12:30-13:00

Mecser Szilvia (ELTE BTK, Protestáns Felsőoktatási Szakkollégium)

Kalotaszegi legényes a kognitív nyelvészet színpadán

A néptánc nem csupán művészet, mozgás, zene. A néptáncnak nyelve van, különösen a táncházmozgalmak ideje óta, amióta kiszélesedett a néptáncot tanulni vágyók köre. Ez a néptáncnyelv sok kérdést rejt nyelvészeti megközelítésben. Martin György, az egyik legnagyobb néptánckutatónk a 20. század második felében, széleskörű alapismereteket, nyelvi adatokat gyűjtött össze személyes gyűjtések, interjúk során. 2004-ben megjelent posztumusz kötetében írásban is olvasható egy magyarvistai táncossal folytatott interjúja. Mátyás István 'Mundruc' – a kérdezett táncos – kivételes képességű ember volt, nem csak a tánc mint mozgás és művészet szeretete miatt, de az arról való nyelvi konstruálás megvalósítása miatt is. Témám alapját tehát ez az interjú és ennek nyelvi vizsgálata adja.

A kalotaszegi legényes nyelvi megformálása kognitív nyelvészeti megközelítésben több szempontból érdekes. Előadásom középpontjában a legényes motívumok vizsgálata áll. Ezeknek kifejezőereje az irányok, a testrészek és a jellegzetes mozgástípusok tömör megfogalmazásában rejlik. A tánc legnagyobb jelentősége a mozgás, tehát a térbeliség, amely a nyelvben mindig is központi szerepet kapott. Mindeközben kisebb szintű metaforizáltság is megjelenik. Az interjú rendezett szövegkiadása remek lehetőséget ad arra, hogy az adatközlő táncos, Mátyás István 'Mundruc', és a szaktudós Martin György nyelvi tárát összevessük és jellegzetességeit megkülönböztessük. Így a térbeliségen túl a vizsgálat centrumába kerül a szaknyelv és egy táncos elsajátított nyelvezetének elkülönítése és összehasonlítása is.

A kutatás célja a kognitív nyelvi folyamatok feltárása az adott szövegtörzshöz alapján. Hogyan lehet egy táncot nyelvi megkonstruálni? Mik a legfőbb tényezők ennek a konstruálásnak? Milyen nyelvi folyamatok és műveletek zajlanak a motívumok megnevezéseikor? Mitől válik érzékelhetően nyelvi motívummá a tánc egy apró mozdulata? Hogyan képeződnek le a tánc sajátosságai? Miről árulkodnak az irányok, testrészek, mozgásfajták cízellát megnevezései? Ilyen színekben és megvilágításokban állítom a kognitív nyelvészet színpadára a kalotaszegi legényest.

13:00-13:30

Fazekas Boglárka (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Internetes rajongói közösségek nyelvhasználata. Rajongói szókinsz fórumokon

Az internet megjelenése jelentős változásokat hozott a rajongói közösségek számára: a tagok új felületeken kezdtek kommunikálni egymással, egyszerűbben, gyorsabban és szélesebb körben terjeszthették alkotásaikat, valamint a világháló megszüntette a földrajzi akadályokat, hiszen az online közösségekhez a világ minden tájáról csatlakozhatnak rajongók. Ezekben a közösségekben kialakult egy, a rajongói szubkultúrára jellemző szókészlet, amelyeknek bizonyos elemei bármely hasonló közösségben használhatók, tehát a rajongói kollektíván belül univerzálisnak tekinthetők. Vannak ugyanis olyan szavak, kifejezések is, amelyeket csak egy bizonyos közösség (például a Harry Potter-rajongók) értenek meg, ezekkel azonban ez a kutatás nem foglalkozik.

Korábban már bemutattam a rajongói szókészlet néhány elemét, igyekezvén azokra a kifejezésekre koncentrálni, amelyek legmeghatározóbb a rajongói tevékenységekhez kapcsolódnak, mint például a kánonalkotás vagy a shipping. Ezeket egy, a Tumblr webes felületen található külföldi, illetve magyar személyes rajongói blogok szöveges bejegyzéseiből és bemutatkozó szövegeiből összeállított korpusz alapján vizsgáltam.

A jelenlegi kutatásban azt mérem fel, milyen hatással van az angol bázisnyelvű rajongói szókészlet magyar nyelvű rajongói közösségekre. Ehhez különböző magyar nyelvű rajongói fórumok hozzászólásait vizsgálom. Előadásomban a következő kérdésekre keresem a választ: Átvettek-e valamennyit ezekből a kifejezésekből? Ha igen, melyeket és milyen formában? Ha nem, milyen kifejezéseket használnak helyette?

13:30-14:00

Szabó Gergely (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Obszcén nyelvhasználat és indexikalitás

Az előadás esettanulmányom egy részletébe enged betekintést, amely az obszcenitásokat mint stílusválasztásokat értelmezi, illetve az azokról szóló metanyelvi diskurzusokban explikálódó és impliciten jelenlévő nyelvi ideológiákat is vizsgálja. A nyelvi ideológiák alatt olyan nyelvvel kapcsolatos elképzeléseket érthetünk, amelyek diskurzív közegben jelennek meg, nyelvi viselkedésünket és nyelvi tevékenységünket motiválják, módosítják, de meghatározzák és megalapozzák mások nyelvhasználatáról alkotott attitűdjeinket is.

Kutatásom kérdésfelvetése és ilyen elméleti szempontból való megközelítése azért válhat relevánssá, mert az obszcenitások megítélésében sokszor egy ideológiai töltetű normatív nézőpont játszik szerepet. Ez az a nézőpont, amely alapján fel kell állítanunk az obszcenitás prototípuselvű kategóriáját, amely alatt olyan szavakat, szókapcsolatokat vagy szintagmákat értünk, melyek egy adott diskurzusban valamelyik résztvevő számára obszcénnek, trágárnak, sértőnek vagy illetlennek tűnhetnek, szemérmes sérthetnek, másokat bánthatnak vagy erőszakosnak értelmezhetők.

A kutatás három hasonló korosztályú, de eltérő szociokulturális tényezőkkel rendelkező közösségben vizsgálta a tárgyalt jelenséget. A közösségeket fiatal felnőttek alkotják, akiket az oktatási intézményük és az ottani szakosodásuk köt össze – egy jogászhallgatói, egy elektrotechnikusi és egy ápolói csoport alkotja a mintát. Az adatgyűjtés során kérdőíves és csoportos interjúk módszert alkalmaztam. A kérdőívek elsősorban attitűdvizsgálatokat tartalmaztak, míg az interjúk modulhálójára a nyelvi ideológiák vizsgálatát valósította meg.

Jelen előadás elsősorban a kutatás interjúinak eredményeire referál, középpontba állítva a kutatás egyik tematikus blokkját, az indexikalitást. Ennek a modulnak az volt fő kérdése, hogy milyen indexikális jelentéssel kapcsolódik össze az obszcén nyelvi tevékenységet folytató beszélő személyisége a diskurzus többi résztvevőjének nézőpontjából, és miért. Az előadás célja – az obszcenitásokkal kapcsolatos nyelvi ideológiák bemutatásán túl – az ideológiák egyes sajátosnak tűnő működési mechanizmusaira való rámutatás.

BIOLÓGIA-KÉMIA SEKCIÓ – BIOLÓGIA ALSZEKCIÓ

Szekcióvezető: Prof. Dr. Sármay Gabriella

(„A” szekció, Vasárnap 16:00-17:40)

16:00-16:20

Pethő Máté (ELTEE TTK)

A lassú kérgi ritmus régió-specifikus adenozerger modulációjának in vivo vizsgálata uretán-altatott patkányokban

Az alvás funkciójáról ugyan továbbra sincsen konszenzus, de annyi bizonyos, hogy szerepe lehet a homeosztázis fenntartásában. Ébrenlét során annak hosszúságával arányosan nő az alvás iránti igény, az úgynevezett alvásnyomás, amelynek szintje lecsökken a soron következő alvás alatt. Amikor hosszú tanulás vagy munka alkalmával egymás után isszuk az újabb bögre kávékat, pont az adenozerger rendszer ellen hadakozunk, minthogy a kávéban található koffein egy nem-szelektív adenozerger receptor antagonistája. A sejtek aktivitásával párhuzamosan az adenozerger hosszú ébrenlét illetve alvásdepriváció (SD) során felhalmozódik és szerepe lehet abban, hogy az SD-t követő alváspótlás alatt a delta teljesítmény megnő.

A mélyalvás alatt megfigyelhető lassú kérgi ritmus (SCR) aktív (UP) és inaktív (DOWN) állapotok ritmikus váltakozása mind természetes alvás, mind narkózis alatt. Az SCR lassú delta hullámjainak homeosztatikus szerepe lehet. Jelen kutatásban a helyileg adott adenozerger UP és DOWN állapotokra irányuló direkt hatását vizsgáltam a frontális, a szomatoszenzoros és a vizuális kéregben uretán-altatott patkányokban.

Az in vivo elektrofiziológiai mérések során 16 pólusú vertikális elektród együttesel helyi mező potenciálokat (LFP) regisztráltam az anyagadás helyének közeléből. Az elektród együttes mellől, az V-ös/VI-os rétegből soksejt-aktivitást (MUA) vezettem el.

Az adenozerger az LFP szintjén a szomatoszenzoros régióban lassú, a vizuális régióban gyors kinetikával modulálta az SCR-t. Előbbiben a delta és a vele asszociált béta teljesítmény lassan nőtt a II/III-as rétegben, míg az utóbbi V-ös rétegben gyorsabban, de csak a delta teljesítmény növekedett meg. A delta teljesítmény fokozódása mindkét területen elsősorban az UP-DOWN átmenetek számának növekedéséből eredt. A frontális régióban nem volt változás sem az LFP, sem a MUA szintjén.

Eredményeim szerint az adenozerger komplex módon, közvetlenül és régió-specifikusan modulálhatja az SCR-t. A kinetikában való eltérésért belső mechanizmusok felelhetnek, amik természetes alvás során is lehetővé tehetik, hogy eltérő sebességgel játszódjanak le a helyreállító folyamatok. Természetes alvás esetén hasonló mechanizmusok szerepelhetnek az alváspótlás lokális különbségeinek kialakításában. Az adenozergernek tehát nem csak az alváspótlás indukciójában lehet szerepe, hanem a lokális alvás régió-specifikus jellemzőinek kialakításában is.

16:20-16:40

Giricz Zsófia (SZTE TTIK)

A lizil-oxidáz enzim bélzakasz-specifikus expressziója streptozotocinnal indukált diabéteszes patkányokban

Laboratóriumunk a közelmúltban bizonyította, hogy streptozotocinnal (STZ) indukált diabéteszes patkányokban a bélperisztaltika szabályozásában meghatározó jelentőségű myentericus nitrerg neuronok, valamint az entericus ganglionok oxigén- és tápanyagellátásában fontos szerepet játszó mesenterialis kapillárisok a bélsatorna egyes szakaszaiban különböző mértékben sérülnek, és az azonnali inzulinkezelésre is eltérően reagálnak. Ezért feltételeztük, hogy a bélfalban olyan régió-specifikus molekuláris különbségek vannak, melyek döntően hozzájárulnak az entericus neuronok és az endothelsejtek diabéteszszel összefüggő bélzakasz-specifikus sérüléséhez.

A kollagén és elasztin közötti keresztkötések kialakításáért felelős lizil-oxidáz (LOX) enzim expressziójának változása diabéteszben az endotheliális bazális membrán megvastagodását, s így a kapillárisok permeabilitásának megváltozását okozhatja. Mivel a bélsatorna LOX termeléséről irodalmi adatok még nincsenek, kísérleteink elsődleges célja az volt, hogy megvizsgáljuk, vannak-e kvantitatív különbségek a LOX expressziójában egészséges, diabéteszes és inzulinnal kezelt diabéteszes patkányok különböző bélzakaszaiban. Az állatokat random módon kontroll, STZ-indukált kezeletlen diabéteszes és inzulinnal kezelt diabéteszes

csoportokra osztottuk. A hyperglykaemiát egyszeri intraperitoneális STZ injekcióval (60 mg/ttkg) indukáltuk. Tíz héttel a diabétesz kiváltása után az állatokat feláldoztuk, a hasüreget feltártuk majd a duodenum, az ileum és a colon területéről mintákat vettünk, melyeket elektronmikroszkópos vizsgálatokhoz készítettük elő. A LOX expresszió kvantitatív változását posztembedding immunhisztokémiával vizsgáltuk a myentericus ganglionokban, a bélfal kapillárisaiban és a simaizomban.

Diabéteszes állatokban a LOX-t jelölő arany szemcsék száma a duodenumban szignifikánsan megnövekedett, az ileumban nem változott, míg a colon területén szignifikánsan csökkent a kontroll mintákhoz képest. Az azonnali inzulin-kezelés hatására minden vizsgált bélszakaszban és kompartmentben nagymértékben csökkent a LOX enzim expressziója.

Eddigi eredményeink azt mutatják, hogy a LOX expresszió bélszakasz-specifikus kvantitatív változása összefüggésben van az entericus neuronok és kapillárisok diabétesz következtében kialakuló regionális sérüléseivel. A változások hátterében álló molekuláris mechanizmusok tisztázása azonban még folyamatban van laboratóriumunkban.

16:40-17:00

Petővári Gábor (ELTE TTK)

mTOR (mammalian target of rapamycin) inhibitorok hatásának vizsgálata adherens tumor sejtvonalakban

A legkülönbözőbb daganattípusokra jellemző az mTOR kináz aktivitás szabályozásának zavara, amelynek a daganatsejtek növekedését és túlélését segítő hatásai egyre jobban ismertek. Az mTOR kináz, a jelátviteli hálózaton belüli kapcsolatain keresztül több sejtfunkció, így az anyagcsere szabályozásában is részt vesz. A jelenleg elérhető inhibitorokkal szembeni érzékenység különbségeket is mutató mTOR komplexek (C1, C2) expressziós és aktivitás változásai és ennek a daganatos sejtek metabolikus folyamataira gyakorolt hatásai, összefüggései azonban még kevésbé feltártak.

Munkámban két korábban a metabolikus profilja alapján eltérőnek jellemzett, adherens tumor sejtvonal (HT1080, ZR 75.1) mTOR aktivitását jellemző fehérjék (p-S6, p-mTOR, Rictor, Raptor) expresszióját Western blottal és immuncitokémiai festéssel tanulmányoztuk. A sejtek mTOR inhibitor érzékenységét három különböző hatásmechanizmusú gátlószer jelenlétében vizsgáltuk (rapamycin, NVP-BEZ, PP242) in vitro proliferációs esszékkal (Alamar-Blue, MTT) és apoptózis méréssel (áramlási citométer).

Eredményeink szerint az eltérő metabolikus aktivitású tumorsejtekre párhuzamosan eltérő mTORC1, mTORC2 komplex aktivitás jellemző. A glikolitikus aktivitású HT1080 sejtekben az mTORC1 komplex aktivitásra jellemző fehérjék nagyobb mennyiségét detektáltuk, míg ZR-75.1 sejtekre a citrát ciklus magas aktivitása és az mTORC1 komplexekre jellemző foszfo-S6 alacsonyabb mennyisége, párhuzamosan magas Rictor expresszió jellemző (mTORC2 komplex). Az inhibitorok esetében a mindkét komplexet, illetve a jelátviteli út más elemeit is gátló dual inhibitorok hatása mindkét sejttípus esetében fokozottabb volt in vitro.

Vizsgálatainkban kimutattuk, hogy a két sejtvonal metabolikus aktivitása és mTOR komplex expressziója, aktivitása is eltérő, in vitro azonban nem tudtuk igazolni a különböző inhibitorok 72-96 órás kezelést követő hatásaiban ezeket az eltéréseket. Előbbiek hátterét illetve az mTOR gátlók in vivo hatásait szeretnénk a továbbiakban tanulmányozni, mivel korábbi eredmények alapján a két sejtvonal metasztatizis képző tulajdonságai is jelentősen eltérnek.

17:00-17:20

Tóth Mónika Tünde (ELTE TTK)

Notch és mTOR szignál kölcsönhatásának, aktivitásának vizsgálata Hodgkin lymphomákban

Az mTOR (mammalian target of rapamycin) kináz és a Notch jelátviteli elemek aktivitás zavarai kapcsolatban egyre több adat jelenik meg a legkülönbözőbb daganatok esetében. Mindkét fehérje aktivitása fontos szerepet játszik a lymphoid sejtek differenciációjának, proliferációjának és túlélésének szabályozásában. A két szabályozó jelátviteli hálózaton belül feltételezett kapcsolatok azonban még kevésbé ismertek.

Munkám során az mTOR és a Notch útvonalak befolyásolásával tanulmányoztuk a fehérjék jelátviteli hálózaton belüli kommunikációját Hodgkin lymphoma (HL) sejtvonalakban. Ezzel párhuzamosan a két fehérje expresszióját és aktivitását is vizsgáltuk humán biopsziás mintákban. Többféle módszert használtunk: HL sejtvonalakban (KMH2, L1236, DEV) és humán biopsziás mintákban a fent említett útvonalak elemeinek expresszióját és aktivitását jellemeztük immunhisztokémia, RT-PCR, Western blot technika és mutációs vizsgálatok segítségével. A két útvonal kapcsolatát és ennek hatását in vitro kezelések során, proliferáció (AlamarBlue tesztel) és apoptózis mérés (FACS) tanulmányoztuk.

Eredményeink alapján elmondható, hogy az általunk vizsgált három sejtvonalra Notch receptorok és ligandjaik expressziója, valamint fokozott mTOR és Notch szignál aktivitás volt jellemző. A vizsgált humán szövetekben is ennek megfelelő emelkedett mTOR függő foszfoprotein, illetve NICD (aktivált Notch intracelluláris domén) expressziót tapasztaltunk. Azonban a két útvonal konstitutív aktivitásának hátterében, a mutációs vizsgálataink alapján, nem a két szignált reguláló ubiquitin ligáz gén (FBXW7) mutációja áll. Megállapítottuk, hogy ezen útvonalak aktivitását befolyásoló kezelések a Notch szignál esetében hatástalannak bizonyultak, az mTOR gátló kezelés viszont a Notch1 aktivitás ellenére is proliferáció gátló, apoptózist indukáló hatású volt. Megfigyeléseink alapján, Hodgkin lymphomákban az mTOR aktivitás gátlása felülírhatja a Notch szignál aktivitását, és akár önmagában hatásos terápiás eszköz lehet. Természetesen azonban, mindez nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy in vivo a kétféle útvonal kombinált gátlása hatékonyabb lehet, melynek további részletesebb vizsgálatára a jövőben még szükség lesz.

Projekt támogatás: OTKA K81624, K84262

17:20-17:40

Oláh Csilla (ELTE TTK)

A növényi védekezés fokozása egy újonnan előállított természetes eredetű vegyület alkalmazásával hidegstressznek kitett kukoricán

A kukorica napjaink egyik legelterjedtebb haszonnövénye. Trópusi eredete miatt különösen érzékeny az alacsony hőmérsékletre. A hidegstressz komoly károkat okozhat a növény fiziológiai folyamataiban, melynek következményeként csökken a termés mennyisége. Természetes eredetű, biológiailag aktív hatóanyagok alkalmazása megoldást jelenthet különböző stresszorok, köztük az alacsony hőmérséklet által okozott károsodások kivédésében.

Korábbi kutatások során bizonyították, hogy természetes eredetű biológiailag aktív vegyületek az S-metilmetionin (SMM) és a szalicilsav (SA) képesek növelni a növények védelmi potenciálját abiotikus és biotikus stresszorok esetén egyaránt. A kezelések többek között fokozták a stresszorok kivédésében szerepet játszó vegyületek és hormonok szintézisét, segítették a fotoszintetikus apparátus funkciójának megőrzését és az oxidatív stressz okozta károsodások kivédését. Ezen kutatások eredményeként kombinálták az SMM-t és a SA-t egy új, stabilabb vegyület létrehozásának reményében, amely feltételezésünk szerint hordozza a korábbi hatóanyagok pozitív tulajdonságait és hatékonyabb védelmet biztosít a stresszorok károsító hatásai ellen. Ez az újonnan szintetizált vegyület a természetes eredetű S-metilmetionin-szalicilát (MMS), mely 1:1 arányban tartalmazza az SMM-t és a SA-t. Kutatásunk során arra voltunk kíváncsiak, hogy az új vegyület, képes-e felülmúlni a kiinduló vegyületek pozitív hatását alacsony hőmérsékleti stressz esetén. A vizsgálatok során az MMS-t a növények tápoldatához adtuk 24 órán keresztül, majd 4 és 24 órás hidegstressznek tettük ki a csíranövényeket. Annak érdekében, hogy az MMS hatásmechanizmusát még inkább megismerjük, és összehasonlíthassuk az eredeti vegyületek hatásával, a kukoricákat kezeltük S-metilmetioninnal (SMM); szalicilsavval (SA), illetve a két eredeti vegyület 1:1 arányú keverékével. Mivel a növényekben a jelátviteli hálózatok által közvetített védekezési mechanizmusok génexpresszió változásokon át fiziológiai és metabolomikai szinten egyaránt megnyilvánulnak, a vegyületekkel való kezelések hatására végbemenő változásokat több szinten vizsgáltuk. Génexpresszió szinten

nyomon követtük a fenilpropanoid útvonal enzimeinek expresszió-változásait. Fiziológiai szinten vizsgáltuk a fotoszintetikus apparátus működését a PSII kvantumhatékonyságának, valamint a membránok permeabilitásának megváltozását. Anyagcsere szinten pedig szintén a fenilpropanoid útvonal enzimeit által szintetizált metabolitok, a fenoloidok és az antociánok mennyiségének változásait határoztuk meg.

A korábbi kutatásokból kiindulva, reményeink szerint az MMS környezetbarát megoldást jelenthet a növényeknek az abiotikus és biotikus stresszhatások kivédésében.

MŰVÉSZETTÖRTÉNET SZEKCIÓ

Szekcióvezető: Dr. Gosztonyi Ferenc
(„A” szekció, Vasárnap 18:00-20:30)

18:00-18:30

Salamon-Csető Georgina (ELTE BTK)

Amikor a majomból ember lett

A majom sokfajta szerepkörben jelenhet meg a művészetben. Az ókortól kezdve ismerünk majomábrázolásokat, később azonban egyértelműen negatív jelentésű szimbólumként terjedt el a középkori Európa keresztény művészetében.

Korábban már foglalkoztam a majom vallásos ikonográfiájával, kutatásom eredményeit pedig fél éve egy tanulmányban foglaltam össze. Akkor azt kellett tapasztalnom, hogy ez az Európában évszázadokkal ezelőtt még javarészt ismeretlen, egzotikus állat a művészet minden műfajában valamilyen negatív jelentéstartalommal bírt. A kezdetek nem teljesen egyértelműek, de az bizonyosnak látszik, hogy a majom középkori ikonográfiája javarészt kereszténység előtti szövegekből táplálkozik, melyekben az ördöggel állították párhuzamba, illetve az ember torzképeként tartották számon. Ezek a motívumok az évszázadok során olyan torzuláson mentek keresztül, hogy az érett középkori kultúrában, nagyjából a 13. század végére a majom már a kígyóval egyenrangú lényként a Gonoszt és a leghalálosabb bűnök egyvelegét jelképezte a hívó ember számára.

Most ezt a kutatást kívánom folytatni, de a középkorról az újkorra, a kereszténységről pedig a profán ikonográfiára áttérve. A korban a legtöbb és legizgalmasabb majomábrázolásokat nagyrészt a holland-flamand művészetben találjuk, sőt kijelenthetjük, hogy a 16. század végétől a németalföldi képeket fokozatosan elárasztották a feltűnően emberszerű, szokásainkat másoló-utánzó majmok.

A majom megítélése egyértelműen megváltozott azzal, hogy a reneszánsz idején apránként kikerült a keresztény művészet szimbólumrendszeréből, és idővel ledobta magáról a középkori értelmezéseket, hogy helyükre már a profán ikonográfiából és az emberek mindennapjaiból táplálkozó jelentéstartalmak kerüljenek. A flamand és holland majomábrázolásokat tanulmányozva lekövethető a majom jelképi értelemben vett rehabilitációja, de ettől függetlenül továbbra is központi szimbólum maradt a polgári művészetben. Bár lekopott róla minden réteg, mely a Gonoszhoz és az emberi démonokhoz láncolta, mégis jóval közelebb került hozzánk.

A majmokat eleinte csak luxuscikként hozták be a kontinensre, és egzotikus háziállatként tartották őket a leggazdagabbak. Emellett a művészetben a mindennapok világához szervesen kapcsolódó, allegorikus témák állandó szereplőiként is ábrázolásra kerültek. A majom alakja később egyre gyakrabban jelent meg emberi ruhákba öltöztetve és hétköznapi tevékenység végzése közben, míg végül nem csak emberhez hasonlatossá vált, hanem valóban emberré, sőt művészemberré lett, egy olyan korban, melynek művészettelfogása továbbra is kimerült az utánzás fogalmában - ennek pedig legnagyobb mestere mégiscsak a majom.

18:30-19:00

Bagdi Ünige (ELTE BTK)

Egy Haller kastély sorsa az erdélyi Loire-mentén.

Kerelőszentpál egy apró falu Marosvásárhely közelében. Ma már nem rendelkezik különösebb vonzerővel, pedig hajdan itt állt teljes pompájában a Haller család egyik legszebb kastélya. A Maros kanyargó partján több kastély is található a környéken, akár csak a franciaországi Loire-mentén, itt is gyöngysorként tündököltek a mára már elfeledett, vagy teljesen elpusztult kastélyok, uradalmak. Előadásomban a Haller családnak azon kastélyát szeretném bemutatni, mely 400 év építészetének stílusait hordozza magán, s mely ennek ellenére ma igen elszomorító állapotban van. Az 1610-ben épült várkastély kiterjedt angolkerttel rendelkezett, mely mára teljesen eltűnt. Egyetlen épen maradt épület a családi kriptá, mely nem messze a kastélytól, a Kápolna-dombról tekint le a Haller birtokra.

A kastély jelenlegi épülete tetőzet nélkül áll, ám falai még sokat tudnak mesélni. A stílusában késő-barokk kastély több átépítésen ment keresztül, jelenlegi formáját a 18. században nyerte el, ám a 16. században épült reneszánsz várkastély bástyáinak nyomait még ma is látni. Szintén ebből a korszakból származik az a két sírkő, melyek stílusában Apafi György síremlékéhez köthetőek.

Dolgozatomban a kastély építéstörténetén keresztül mutatom be azokat az építészeti stílusokat, és mestereket akik szerepet játszottak a kastély mai stílusának kialakításában.

Prezentációm célja a figyelmet olyan építészeti örökségek helyzetére irányítani, melyek fontos részei a magyar művészetnek és építészetnek egyaránt. Ezért szeretnék mindenképpen említést tenni olyan műemlékvédelmi kérdésekről is, melyek a kastély kapcsán felmerülhetnek. Szeretnék bemutatni olyan pozitív példákat az erdélyi kastélymentésekre, melyek mentén a kerelőszentpáli Haller-kastély jövője is felvázolható lenne.

A kastély bemutatása mellett, a hallerkői Hallerek Kerelőszentpálra települt ágával is foglalkozom, hiszen ízlésük és igényeik változása a kastélyépületen is nyomon követhető.

Forrásokban segítségemre voltak Orbán Balázs, B.Nagy Margit, Balogh Jolán, illetve Kovács András munkái, illetve a Haller család szerződései, melyeket a Kolozsvári Állami Levéltárban találtam.

19:00-19:30

Mosa Diána (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Toszkána a Balaton partján Borsos Miklós szobrász és felesége B. Kéry Ilona tihanyi olaszkertjének rekonstrukciós kísérlete

1941-ben viszontagságos keresgélés után találtak rá a Tihanyi-félsziget nyugati öblében fekvő Sajkódon arra a telekre, ahol alig néhány év alatt felépítették kis házukat, majd több mint két évtizedig folyamatos odafigyelő munkával többször bővítették. Ekörül a ház és épületegyüttes körül terül el a legendás „tihanyi kert”, Buba (B. Kéry Ilona) növényteni olvasmányai és ezt követő szemfüles utánajárásai, beszerző-körútjai évtizedeken keresztül biztosítottak szobrász férjének és barátainak egy vegetációjában gazdag (jobb években 300-400 fajt számláló) mediterrán közeget. Ezt a növényi gazdagságot népesítették be fokozatosan a gyűjtői szenvedély felhalmozta malomkövek és az ott felépített szobrászműhelyben születő márványalakok. Borsos fiatalon többször járt Itáliában, egyes alakjainak ősi ihletettsége így nem csupán könyvmetszetekből, rajzokból kapott, tömbjeiből organikusan kiemelkedő, majd sima felületűvé csiszolódó nőalakjai hamisítatlan mediterrán bájjal lakhatták be a fügefák és hosszúszerű rózsák párás kerti közegét. A Balaton-parti művészbáratokkal szívesen „játszottak Itáliát”, nevezték el az egyes rezidenciákat, szerényebb lakokat itáliai tartományokról és lettek ezáltal hercegekké, hercegnékké. A címben jelölt Toszkána tartománynevet a kert zöldellő atmoszférája miatt nyerhette el a Borsos-házaspár.

Rekonstrukcióm alapját B. Kéry Ilona a Műhely-sorozatban megjelent Kertem című naplószerű elbeszélése adja, melynek segítségével négyzetméterről négyzetméterre letapogathatjuk a hajdani kertcsodát. A naiv élménybeszámoló-szerű leírásokon túl rendelkezésünkre állnak Borsos Miklós visszaemlékezései, esszé formájú hitvallásai két kötetben (A toronyból, Visszanéztem fülutamból). A kert koncepciójának, terének megidézésén túl a korabeli kerti légkör pontos felelevenítése érdekében a nyaranta ott beszélgető, alkotó asztaltársaságot is vázlatosan ismertetni kívánom majd előadásomban. Céлом tehát egy hajdan volt tér ideájának és konkrét természeti valójának visszaidézése, ezáltal a korabeli magyarországi művészeti életben való elhelyezése.

19:30-20:00

Gucsá Magdolna (ELTE BTK)

Magyarok a párizsi Fiatalok Biennálén 1970-1980 között

Előadásomban a Centre Pompidou – Musée National d'Art Moderne könyvtárában, a Bibliothèque Kandinsky-ben található Biennale-archívum anyagára támaszkodva mutatom be a fiatal magyar résztvevők (többek között Jovánovics György, Legéndy Péter, Bukta Imre, StAuby Tamás, Gulyás Gyula és Károlyi Zsigmond) a Biennale de Paris-n kiállított műveit.

A Biennalén való részvétel jelentőségét a kontextus felvázolásával kísérem meg érzékeltetni. A seregszemle történetének bemutatása mellett a Biennale szerepét is körüljáróm: a francia művészeti életben elfoglalt helyét és a nemzetközi bemutatkozási felületként betöltött szerepét egyaránt érintem. Röviden kitérek a francia állami dotációra, a szelekciós módszerekre, az alkotók anyaországának szerepére, a francia, angolszász és magyar sajtóvisszhangra, illetve a kortárs művészettel foglalkozó párizsi galériák által szervezett kísérőrendezvényre, amelyeken Méhes László és Csernus Tibor is kiállítottak. Az operatív körülmények és a

részvétel finanszírozása komoly nehézséget okozott a magyar résztvevők számára, ezt a problémakört a kiállító művészek és a főszervező, George Boudaille levelezéséből vett részletekkel illusztrálom.

A szervezők és a kritika által használt, a Biennalén megjelenő stílusirányzatokra és tendenciákra vonatkozó kulcskifejezések (hiperrealizmus, koncept, „beavatkozás”) értelmezéseim és a hozzájuk kapcsolódó művek bemutatásán keresztül igyekszem körüljárni azt a művészeti kontextust, amelyben a magyar képzőművészeknek alkalmuk nyílt bemutatkozni a nemzetközi közönség előtt.

A Biennalén való részvétel eredményeinek bemutatásakor több szempontot is érintek: keresem a visszafogott szakmai visszhang és az eladások hiányának okait, kitérek rá, hogy visszatekintve miként értékelik a magyar jelenlétet a hazai művészeti élet már az 1970-es, 1980-as években is aktív résztvevői, legfőképp pedig igyekszem megválaszolni a kérdést, hogy milyen máig ható műtárgypiaci következményei vannak a magyar részvételnek.

20:00-20:30

Huszthy Zita (PPKE BTK)

Műemlékké válni - Egy fői módos parasztház története

2013-ban terjesztettem fel műemléki védelemre egy fői parasztházat, amely több mint 100 éve áll az Ybl Miklós által épített Károlyi kastély és a katolikus templom között félúton a régi vásártéren. A ház ránézésre nem különösebben ragadja meg még a hozzáértő tekintetét sem, a pár éve eltávolított álmennyezet azonban egy különleges színes virágos kifestést rejtett a födémgerendákon. Az így felkeltett művészettörténeti kíváncsiságom a ház további értékeire is fényt derített. Munkámat nemcsak a tulajdonos beszámolója és a levéltári munka, de maga az épület is segített apró, rejtett részleteivel, amelyek építésének történetére utaltak. Az ingatlan tulajdonosa, az évszázadok óta Fóton élő gazdagparaszt család leszármazottja keresett meg, hogy szeretné, ha az örökségül kapott házat és a hozzá tartozó istállóépületet műemlékké nyilvánítanák. Előadásom alapját a műemléki dokumentáció képezi, a fői paraszti építkezések hagyományát követő ház leírása, építésének és a benne élő családnak története és az épületek kutatás során kibontakozó különleges és egyedi értékei. A prezentáció egyben kihívás, vajon meg tudom-e győzni hallgatóságomat arról, hogy a tornácos, festett mennyezetes parasztház méltó az országos műemléki védelemre.

MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ
RÉGI ÉS KLASSZIKUS MAGYAR IRODALOM ALSZEKCIÓ
Szekcióvezető: Lovas Borbála
(„B” szekció, Vasárnap 16:00-18:00)

16:00-16:30

Markó Anita (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Irodalmi körök, író társaságok a reneszánszban

"[A művészet] olyan szféra marad, amelyen belül az ember a világ többi részétől elkülönülten élhet és saját szerű szellemi gyönyöröket élvezhet." (Hauser Arnold: A művészet és irodalom társadalomtörténete)

A magyar irodalomtörténet-írás narratívája tele van csoportokkal, erősebben vagy lazábban egymáshoz kapcsolódó társaságokkal; nagyon különböző példaként említhetnénk a Kisfaludy Társaságot vagy éppen a nyugatosokat. A modern magyar irodalmi élet kialakulását is ezeknek a csoportoknak a 18. századi kialakulásához köti a szakirodalom. A tudatos irodalmi élet működtetésének igénye azonban már jóval előbb, a 15. században megnyilvánult Magyarországon. Az efféle társulások kezdeteinek feltárására; annak vizsgálatára, hogy az európai példákból ismert költői versenyek, író társaságok hogyan reprezentálódtak a 15-16. században Magyarországon már vannak példák. Klaniczay Tibor, Ritoók Ágnes munkái sorra veszik, hogy a reneszánsz kezdeti szakaszában milyen csoportosulások, humanista és tudós körök próbáltak létjogosultságot kivívni maguknak. A kutatások azonban legtöbbször nem foglalkoztak a felsoroláson és filológiai kutatáson túlmenően azzal, hogy ezeknek a csoportoknak a megjelenése, létrejötte, hogyan illeszkedik a magyarországi irodalmi élet elindulásának folyamataiba.

Dolgozatom és kutatásom célja annak vizsgálata, hogy az említett társaságok létmódja és működési mintázata miként valósul meg. A hipotézisem szerint ezek a csoportok bár alapvetően a szerzetesrendek és vallási közösségek "textual communities" fogalmának megfelelően működtek, de alapvető változásként szerepelt az, hogy tudatos "irodalmi" tevékenységre törekedtek. Olyan közösségeket hoztak létre, amelyek szándékolatlan az adott társadalmi szerepeiken túl (nem azokkal ellentétben, de azok mellett) egy új identitás lehetőségét jelentették: a résztvevők nem egyházi és nem hivatali minőségükben szerepelhettek, hanem valamely irodalmi vagy tudós működést végző egyénként.

Kutatásom fő kérdése is innen indul ki: a vizsgált korai irodalmi csoportok műveik által miként és milyen közösséget képeztek maguknak? Ennek megismerésével kirajzolódhat az a hálózat, amely a korban az irodalmi élet működésének modelljét mutatja. Ez a hálózatos modellalkotás véleményem szerint elengedhetetlen a téma feltárásához, hiszen a csoportok működésének egyik legfontosabb újdonságának tekinthető, hogy a homogén csoportok helyett ezek az újfajta, magukat irodalmi munkát végző társaságnak tekintő csoportok heterogén és egymás felé gyenge kapcsolatokon keresztül nyitott csoportok voltak. Tehát dolgozatom másik tézise, hogy ez az újfajta kapcsolat teszi lehetővé a 18. században már "modernnek" nevezett irodalmi élet elindulását. Ezek a társulások egyfajta kulturális gócpontként értelmezhetőek a korban, kezdve a Vitéz János körül kialakult tudós kör irodalmi munkásságától, Radéczy püspök pozsonyi működéséig, vagy éppen a Balassit is érintő költőversenyig.

16:30-17:00

Sebestyén Ádám (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Enyedi György prédikációi és a fejedelmi tükör műfaja

Előadásom témája a fejedelem eszményítése, illetve az ideális fejedelemről kialakított kép a 16. századi erdélyi unitárius püspök, Enyedi György prédikációiban. Az 1569-es nagyváradai disputa jegyzőkönyvének János Zsigmond által ellenőrzött kiadásának címlapja az Apostolok cselekedetei 5. fejezetéből idézi a farizeus Gamáliel szavait, aki felszólal Krisztus hívei mellett: „Mostanra nézve is mondom néktek, álljatok el ez emberektől, és hagyjatok békét nékik: mert ha emberektől van e tanács, vagy e dolog, semmivé lesz; Ha pedig Istentől van, ti fel nem bonthatjátok azt; nehogy esetleg Isten ellen harcolóknak is találtassatok.” (Ap. csel. 5, 38-39.) Míg a református prédikátorok a fejedelmek kötelességének tartották, hogy keményen fellépjenek az eretnekek ellen

(találón hivatkoztak például Szapolyaira, Dózsa kereszteseinek leverésére), az unitáriusok túlnyomó többsége a fent idézett Gamáliei szavai alapján a vallási türelem elvét képviselte az üldöztetés és az erőszakos térítés helyett.

Előadásomban azt igyekszem felvázolni, hogy Enyedi prédikációiban hogyan viszonyul a fejedelmábrázolás fent említett lehetséges változataihoz, valamint a 16-17. századi fejedelmi tükör műfaja hogyan jelenik meg műveiben.

17:00-17:30

Boldog-Bernád István (ELTE BTK)

„Kardom mindig húzófélben áll” – Kisfaludy Károly és Kazinczy Ferenc kapcsolata levelek tükrében

A XIX. század elején átalakulóban a magyarországi irodalmi élet, új költői generáció van születőben, szárnyait próbálgatja a romantika. Az irodalmi intézményesülés korszaka ez, melynek még mindig a levelezések adják az egyik legfontosabb forrását az irodalomtörténet számára, ahogy volt az a XVIII. század végének irodalmi életével is.

Kutatásomban azzal a céllal fogtam bele, hogy jobban elmélyüljek Kisfaludy Károly irodalomszervezői tevékenységének vizsgálatában. Felmerült bennem a kérdés, hogy az irodalmi látóhatárunk szélén pihenő Kisfaludy-kép vajon tovább árnyalható-e valamilyen módon. Továbbá, hogy a Kazinczy Ferencel való kapcsolatát kimerítette-e az eddigi értelmezés vagy lehetséges-e változtatni rajta a források segítségével? Mint tudjuk Kisfaludy Károly a kialakult kép szerint Kazinczy utódja volt az irodalmi élet élén, ő vezette az új generáció költőit.

Úgy vélem, a kutatás a levelezés egyrészt már kiadott részének újraolvasásával, másrészt kiadatlan levelek kéziratári felkutatásával lehet sikeres, változtathat vagy árnyalhat az irodalomtörténet kialakult képén.

Így tehát az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Tudományos Akadémia kéziratáraiban több olyan kiadatlan Kisfaludy Károly-levelet vizsgáltam, amelyek Kisfaludy Károly irodalomszervezői tevékenységével foglalkoznak. Ezt a már megjelent Kisfaludy- és Kazinczy-levelezés anyagával egészítettem ki.

Előadásomban ezeknek a leveleknek a segítségével rekonstruálom Kisfaludy Károly és Kazinczy Ferenc kapcsolatát a kezdetektől, amikor az ifjabb Kisfaludy még csak szárnyait próbálgatta az irodalomszervezés területén, egészen az 1828-as pesti találkozásukig. A találkozásig, amely Toldy Ferenc nagyszabású irodalomtörténeti konstrukciója szerint az irodalmi generációváltás pillanata volt. Amely találkozót és annak utóéletét egészen máshogy látjuk Kisfaludy Károly egyik kiadatlan levelének segítségével.

A levelezés vizsgálatával tehát revízió alá vonhatjuk a kialakult a képet, árnyalhatjuk Kisfaludy Károly és Kazinczy Ferenc kapcsolatáról alkotott nézeteinket, s további következtetéseket vonhatunk le.

17:30-18:00

Németh Lilla Márta (ELTE BTK, Mérei Ferenc Szakkollégium)

Arany János és a császár új ruhája

A magyar irodalmi népiesség nem csupán mint irodalmi, hanem mint kulturális jelenség is meghatározó szerepet tölt be a magyar romantika értelmezésében. A népiességet igyekeztem olyan aspektusból vizsgálni, hogy milyen viszonyban áll megszólalásának közegével, mivel úgy vélem, hogy a mediális fókuszú gondolkodás segíthet feltárni a magyar romantikán belüli népiesség irodalmi és kultúrtörténeti, kulturális emlékezetbeli vonásait. A szóbeliség és írásbeliség viszonyának kérdésköre ilyen módon előtérbe kerül az előadás során, és így az emlékezés és az emlékeztetés módjának vizsgálata is az orális és literális kontextusokban. A népiesség egyfajta pszeudo-oralitással rendelkezik a magyar romantika irodalmában. Próbál elbeszélni (vagy kirajzolni) a nyomtatott irodalomban való materializálódása által olyan viszonyokat, melyek a megszólaló hang alanyiságát és közvetlenségét igyekeznek erősíteni. Mindez azonban írásban történik, ezáltal önmaga fedi fel ingoványos létmódját. Erre a mediális problémára Arany János munkássága mélyen reflektál mind alkotói mind teoretikus téren.

Az Irányokban Arany meg szeretne szabadulni a zseniesztétika szorításától, az időszak mediális poétikai természetére vonatkoznak, érintve a költői alanyiság, illetve a befogadás és az alkotás alapviszonyait. Az elbizonytalanodó alanyiság, ami jellemzi az időszak költői tudatát immár nem feltételezi dolgok és a jelentések közvetlen együttállását, ehelyett a kettő kapcsolatát változékonynak, egymástól feltételezettnek látja. A közeg és a benne foglalt üzenet minden esetben változhat, de sosem változhat egymástól függetlenül. Marshall McLuhan a

költői gyakorlatot A császár új ruhája című meséhez köti, ahol az új ruha (valójában semmi) állandóan újra konstruálódik és variálódik az őt dicsérő udvar száján, s a császár valóban tetszeleg magának az „új ruhában”, holott semmit sem visel. A császár teste így valóban testként, materiaként, közegként értelmezhető, mely állandóan megtöltődik a ráirányuló üzenetekkel, melyek végül egy külső ruhát, egy immateriális beiródást hívnak létre. A „szó-ruha szövése” után a császár viszont ráeszmél arra, hogy meztelen, és a szavak visszahullnak a semmibe. A McLuhani gondolat felől az Irányok és más kritikai vagy teoretikus írásai Arany mediális reflexióira, az irodalomértés és alkotás mediális feltételezettségére mutatnak.

MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ**MODERN ÉS KORTÁRS MAGYAR IRODALOM ALSZEKCIÓ****Szekcióvezető: Dr. Gintli Tibor****(„A” szekció Vasárnap 18:15-20:15)****18:15-18:45****Branczeiz Anna (PTE BTK)****Az angyal én vagyok: Ön-élveboncolás Radnóti Miklós "A félelmetes angyal" című versében**

Radnóti (kései verseivel) "a magyarországi holocaust arcává lett" - írja Vári György. A Radnóti-értelmezéseket valóban hosszú időn át meghatározták az olyan olvasati módok, amelyek a "Tajtékos ég", elsősorban pedig a "Bori notesz" tragikus sorsú mártír költőjét állították a középpontba, az életművet pedig sokáig retrospektív nézőpontból, éppen a kései versek felől értelmezték.

Az utóbbi időben ugyanakkor egyre több Radnóti-értelmezés központi kérdése az, hogyan reagált verseiben a költő életének traumáira, sorseseeményeire. Ennek fényében több verset is újraértelmeztek már, ahogy "A félelmetes angyal" című verset is, ám legtöbbször még inkább erősen életrajzi szempontból. Szövegszerűen azonban olyan önkimondási kísérlet is megjelenik benne, amelynek körbejárása Radnóti költészetének egy másik oldalát is megmutatja. Előadásomban pszichoanalitikus elméletek példaként mutatom be a versben implicite, illetve expliciten megjelenő gondolatokat. Foglalkozom a versben kirajzolódó trauma-élménnyel (az anya halála), a bűntudat kérdésével, azzal, hogy vajon a vers álom-e vagy hallucináció, részletesen járom körbe az én-te-ő viszonyait és a félelmetes angyal alakját, de mindezek mellett fő kérdésem mégis az, hogy miképp konstituálódik az én, azaz hogyan valósul meg az ön-élveboncolás a versben.

Előadásom végén rámutatok arra is, hogy milyen lehetséges értelmezési irányt nyit meg akár a Radnóti-értelmezésben is egy ilyen jellegű megközelítés és hogyan árnyalja egy ilyen szoros olvasat Ferencz Győző felvetését Radnóti költészetének vallomásos jellegéről. A félelmetes angyal egyik legjellemzőbb vonása ugyanis éppen a patológikusság, ami különben is jelentős szerephez jut a vallomásos költészetben, hiszen - ahogy amellet Bókay Antal is érvel - a patológia az én egyébként rejtett és sérült belső világát mutatja meg, és a vallomásos költészet célja is ennek a belső világnak a kimondása, megértése.

18:45-19:15**Broscautanu-Kiss Mátyás (ELTE BTK)****Az ironia szövegei: médiumváltások Szilágyi Domokos költészetében**

Előadásomban Szilágyi Domokos költészetének intermediális sajátosságait vizsgálom, elsősorban a Búcsú a trópusoktól című kötet alapján. Az 1960-as években jelentkező neoavantgárd irányzatokkal együtt a vizuális költészet is teret hódított. Ez a tendencia a Búcsú a trópusoktól és a Fagyöngy című kötetekben is tetten érhető, ahol a szöveghez társuló vizuális elemek alakítják át az olvasási stratégiákat.

Az önreflexív és önironikus szövegek tagolása a képi és tipográfiai eszközök jelenlététől még bonyolultabbá válik. A Búcsú a trópusoktól verseiben a lírai szubjektum már-már elveszettnek látja a megszólalás lehetőségét, és elsiratja a költészet hagyományos eszközeit, miközben a montázsszerűen felépülő szövegekbe bonyolult képi elemek épülnek be. Előadásomban a vizuális eszközök alkalmazása és a szövegekben jelen lévő ironia és nyelvkritika közötti kapcsolatot is vizsgálom.

A többszólamú költeményekben sokféle nyelvi réteg szintetizálódik, ami szövegek gazdag intertextuális utalásrendszerében is megnyilvánul, ahol egymás mellett állhatnak a nyelvemlékek, a törvényszéki szövegekkel, a világirodalmi idézetek az újsághírekkel. Szilágyi Domokos sokféle ágazó hypertextusai (Genette) egyértelműen párhuzamba állíthatók T. S. Eliot és Babits lírájával, de bonyolult formaművészete és intellektuális költészete is közel áll hozzájuk.

Bár Szilágyi Domokost történetileg hagyományosan a neoavantgárd irányzatokhoz sorolják, Cs. Gyimesi Éva a költészetében már posztmodern sajátosságokat vesz észre. A neoavantgárd és a posztmodern történeti elkülönítése több szempontból is problematikus, mindezt pedig csak bonyolítja szerves kapcsolódásuk, és a neoavantgárd heterogenitásából adódó nehéz definiálhatósága.

Költészetét az ironikus történelemszemlélet, a kiábrándulás a "nagy beszélekből" (Lyotard), a játékosság és az intertextuális eszközök használata a posztmodern szerzőkhöz közelíti. A neoavantgárdra jellemző elveszített

(és újra megtalált) beszédpozícióhoz a megszólalás lehetőségeit kereső metapoetikus eljárások társulnak, miközben szövegszervező erővé válik a mindent átható (ön)íronia.

19:15-19:45

Bodrogai Dóra (PTE BTK, Kerényi Károly Szakkollégium)

Mi van Az ajtó mögött?

Előadásomban Az ajtóról, Szabó Magda (1917-2007) költő, regényíró, műfordító egyik legismertebb regényéről fogok beszélni. A világ számos nyelvére lefordították, és a regényből 2012-ben Szabó István filmrendező adaptációt készített ugyanezzel a címmel. Nem ez az első Szabó-regény, ami megfilmesítésre került, A Danaida, a Régimódi Történet, az Abigél vagy a Tündér Lala szintén léteznek filmként is.

Előadásom célja az, hogy összehasonlítsam a két főszereplő, az író és házvezetőnője, Emerenc közötti viszony dinamikáját a filmben és a könyvben, hogy rámutassak az ebben rejlő hasonlóságokra és különbségekre, illetve az, hogy megvizsgáljam, ezek hogyan befolyásolják a könyv, illetve a film lezárását. Elemzés közben a regény többi szereplőjét is figyelembe veszem, hiszen az ő cselekvéseik, reakcióik és a főszereplőkhöz való viszonyuk is meghatározó a kettejük kapcsolata alakulásának szempontjából.

A szereplők rövid jellemzése, a kapcsolat szempontjából lényeges tulajdonságainak kiemelése után a film történéseinek sorrendjében tárgyalom a lényegesebb mérföldköveket, olyan motívumokat, mint a csomag, a porcelánkutya vagy a vendégség esete, illetve Emerenc betegsége és az író díja.

Az elemzés mellett az elméleti aspektusra is nagy hangsúlyt fektetek: foglalkozom az adaptáció fogalmával, problematikájával és lehetőségeivel. Ehhez a részhez alapként többek között a Leo Braudy és Marshall Cohen által szerkesztett Film Theory and Criticism című könyvet használtam fel, más, adaptációt tárgyaló szakirodalom mellett, mint például Pethő Ágnes Múzsák tükre című könyve.

Szabó Magda műveihez kapcsolódó szakirodalomnak használtam a *Salve, scriptor!* című tanulmánykötetet Aczél Judit szerkesztésében, illetve Szabó Istvánnal készült, interneten megtalálható interjúkra is hivatkozom. Mindemellett azonban kutatásom nem titkolt célja egy hiánypótló poétikai-filmelméleti tanulmány létrehozása, mivel a Szabó Magda munkásságával foglalkozó szakirodalom többsége inkább biografikusan közelíti meg az elemzett műveket, így teljesen más aspektusokra figyel, mint egy elméleti alapokon nyugvó elemzés.

19:45-20:15

Mosa Diána (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Eltérő látószögek ekphrasisztikus kivetülései az Iskola a határonban

"...Medve nem tudta pontosabban leírni a képszerűvé összeálló gondolatait és érzéseit."

Ottlik Géza nagyregényének folyamatos metareflexív jellegét részben a megíródás folyamatának letükröztetése, részben a talált kézirat motívum mentén kibomló kétszólamúság adja. A szakirodalomban egy számtalanszor körüljárt kérdés a narráció szokatlansága, az eltérő nézőpontok adta eltérő emléksorokból összetevődő szövegtest olvasatformáló ereje. Az Iskola a határon szerzője a bábéi perspektívába belehelyezkedve egyszerre olvasója is az elbeszéltek egy korábbi leírt változatának és írója is a valós (a könyvet tartó) olvasó szerepei előtt körvonalazódó új történetváltozatnak. A körvonalazódás kifejezés talán azért is helyénvalóbb, mint az íródás, mert az emlékképekből, emlékfoszlányokból kiemelkedő alakok és események verbális rögzítése rendszerint visszakanyarodik felelevenedésük médiumához, a vizualitáshoz, így leképzésük erőteljesen képi. Ennek következtében olvasatuk is képolvasati lehet. Ezen álláspontot erősítik a szövegben megjelenő, a mindennapi gondolás-látás metafora keretein túllépő képi-reflexív elemek. Feloldhatjuk ezt a hangsúlyozott képiséget, a jeleneket olykor mozgóképpé, állóképpé formálódását pusztán a bábéi elbeszélő-szereplő hivatására és a mű eleji erre való hivatkozására utalva ("Én azonban nem vagyok regényíró, hanem festő..."). Merleau-Ponty A látható és a láthatatlan című fenomenológiai írásának tükrében azonban térolvasati és metatér-olvasati benyomásainkat alá kell rendelnünk az eltérő elbeszélők (eredetileg: eltérő nézők) adta eltérő látószögeknek. "...nemcsak a letapogató (kéz) és a letapogatott (tárgy) között van kölcsönös egymásba hatolás és átfedés, hanem a tapintható és a beléje ékelődő látható között is." Előadásomban megkísérlem a Medve és Bábé által leírt terek, személyek, saját testek eltérő képi artikulálódásait az eltérő valóság-letapogatásra visszavezetni és egyes ekphrasisztikus leírások mentén látószögük főbb jellemzőit megkeresni.